

Išoč temo oziroma besedilo za naslovno stran, nekaj, kar bi se v teh miselno navzkrižnih časih približevalo zaželeni sintezi, smo v reviji Danas našli na intervju z Bogdanom Pecotičem, predsednikom zveznega odbora jugoslovanske borčevske organizacije. Povzemamo del njegovih odgovorov, ki so – če nič drugega – vsaj značilen poskus razmisleka.

Teh štirideset let (Pecotičev odgovor se sklicuje na vprašanje o tem, kaj se je zgodilo z borčevskimi ideali od vojne sem) je dolgo obdobje v posameznikovem, ne pa tudi v narodovem življenju. Tega ne omenjam zato, da bi zmanjšal

pomen vsega, kar smo v tem času naredili bodisi uspešno ali neuspešno, pač pa zavoljo potrebe, da damo vsemu temu pravo, zgodovinsko mero. Bil je to težak čas, težave, ki se nas niso ogibale, so se ščasoma celo zvečevale. Mednarodni kontekst, v kakršnem je potekal naš boj za socialistično preobrazbo in razvoj naše dežele, za nas lep čas ni bil ugoden.

Vendar pa moramo pošteno povedati, da smo za nekatere teh težav krivi sami, bodisi da je šlo za sistemske napake ali za subjektivne slabosti.

Res je sicer, da smo ohranili svojo neodvisnost, kar ni majhna reč. Imamo velike industrijske zmogljivosti, kmetijsko proizvodnjo,

sposobne in izobražene kadre, navkljub temu pa doživljamo hude težave. Kriza se vleče in izhoda iz nje zlepa ne najdemo. Borcem in vsem našim ljudem ni lahko.

Prežeti z idealizmom (odgovor B. Pecotiča je sledil vprašanju o krivdi in krivcih za takšno stanje) smo bili po končani vojni prepričani, da bomo svoje sanje in ideale presadili v stvarnost in osrečili naše ljudi. V času obnove in povojne graditve smo dejansko naredili veliko. Toda prišel je čas, ko smo morali doumeti, da so ideali eno in življenje drugo.

Na mnogih pomembnih položajih so se znašli posamezniki z velikimi pooblastili, ki jih ni bilo mogoče nadzirati, kar je neizogibno

pripeljalo na površje voluntarizma, ponekod pa tudi samovoljo in zlorabe. To se je še prav posebej pokazalo v zadnjih desetih, petnajstih letih, v obdobju takoimenovane decentralizacije, ko je prišlo do velike akumulacije oblasti na republiški in pokrajinski ravni. Okrepili so se regionalni nacionalni antagonizmi, katerih birokratski zastopniki so iz svoje interesne sfere izključili Jugoslavijo kot prostor srečevanja, usklajevanja in sintetiziranja različnih interesov, saj so promovirali zgolj svoje lastne »regionalne«, »nacionalne« interese, ki jih je po njihovi presoji mogoče uveljavljati edinole z zavračanjem ali podrejanjem »tujih« interesov.

Dejstvo je, da smo se začeli v svojem zanosu in v svoji želji po ustvarjenju nečesa velikega sčasoma ohlajati in spreminjati. (Sledil je poskus odgovora na vprašanje: zakaj?) Človek je pač – človek. Hočeš nočeš so postala nekatere izmed vodstev nedotakljiva. Sistem bi bil moral biti organiziran tako, da bi od človeka, posebej od funkcionarja terjal dobro, pošteno in produktivno ravnanje. Stvari pa so šle po drugi poti. Namesto da bi bil kot vodilni človek odgovoren okolju, iz katerega sem izšel, torej njim, ki so me izvolili, so morali dajati odgovor oni meni. Človek je pač človek. Če mu je dano lepo živeti brez dela in odgovornosti, se večina opredeli za to možnost. Če ga seveda vpnete v odnos, ko mora odgovarjati tistim, ki so ga izvolili, se bo obnašal drugače. Toda pri nas ni nihče od nikogar terjal odgovornosti. Forumska kritika in samokritika sta namreč povsem abstraktni.

Jugoslovanski borci smo med vojno izpričali silen pogum v boju s sovražnikom. Ko pa smo se po vojni znašli iz oči v oči z drugimi težavami, so – vsaj v nekaterih izmed nas – odlike, ki so nas krasile med vojno, uplahnile. Kot da nam je zmanjkalo političnega poguma, s kakršnim bi se bili morali postaviti po robu deformacijam, povzročiteljicam sedanje vsesplošne krize. Ko bi se bili o pravem času odzvali na vse korake v stran in javno ožigosali njihove botre, bi nemara ne bili tu, kjer zdaj smo.

Prepričan sem, da izražam misel velikanske večine udeležencev NOB in revolucije (je dejal v odgovor na vprašanje o tem, kaj je tisto, za kar se borci zavzemajo v zdajšnji ustavni razpravi), če rečem, da je odbila zares zadnja ura, ko moramo zavreti težnje, ki nas vse skupaj vse globlje vlečejo v brezno krize. Jeziček na tehtnici nam kaže, da sprememb v sferi družbeno-ekonomskih in družbenopolitičnih odnosov ne smemo več odlagati. Povsem jasno je tudi, da morajo iti te spremembe v smeri reafirmacije realnega, tržnega gospodarstva v vsem jugoslovanskem prostoru ter v smeri globlje demokratizacije, kar pomeni tudi po poti reafirmacije samoupravljanja ter dokončne debirokratizacije naše družbe.

Iz vsebine današnje številke:

»Moti nas to mletje v prazno«, pravi v pogovoru ob petinsemdesetletnici dr. France Hočevar na 2. strani

Ob ustavnih spremembah o vprašanju zasebne lastnine razmišlja Svetko Kobal na 3. strani

O tem, kako se je razvijala naša povojna armada, si osvežite spomin na 5. strani

Kuričkova torbica začenja svojo letošnjo pot. Kako smo ji zaželeli srečno, preberite na 8. strani

Z dr. Francetom Hočevarjem Moti nas to mletje v prazno

Do pogovornega srečanja z dr. Francetom Hočevarjem, našim uglednim pravnikom, dolgoletnim družbenopolitičnim delavcem, raziskovalcem naših razmerij z deželami v razvoju, predvojnimi komunistom, prvoborcem in prekomorcem, ni prišlo po naključju pa tudi ne po sledih kakršnegakoli vnaprejšnjega načrta, temveč po neizbežni logiki življenjskih zaporedij, ki so nas v teh letošnjih marčevskih dneh opozorila na njegovih dopolnjenih petinsedemdeset let.

Brez mnogih besed sva si rekla: bo di! Ta pogovor namreč, ta izraba priljubljenosti. Dr. Hočevar je izkušen, praktičen in vsestransko dinamičen človek. Svojega časa, besed in dejanj ne siplje tjavendan. Na moje telefonsko moledovanje, naj predvidi, kdaj in kje bi se dobila, je bil skorajda lapidaren: »Čim prej, ker me čaka večdnevno potovanje na tuje. Morda že kar jutri. Ob devetih. Oglasil se bom pri vas v uredništvu.«

Rečeno – storjeno.

Nisva se dogovorila za vnaprej poslano vprašanja. Menil sem, da se pogovor bolje obnese, če prepustiva besedo besedi.

Prepustila sva se torej spontanemu pretoku besed, vendar sem zdaj, ko je pogovor za nama in zapisano črno na belem, trdno prepričan, da se je moj sobesednik na vse, kar mi je povedal, krepko in premišljeno pripravil.

Dogovorila sva se tudi za »scenarij« najinega hitropoteznega sprehoda skozi njegov curriculum: ne po običajni poti od rojstva prek mladosti in zrelih let do zdajšnjih akumuliranih izkušenj, ampak v nasprotni smeri – od tega, kar doživlja in počne zdaj, sva se namenila po etapah vračati v njegova minula življenjska in delovna obdobja.

Pri tem pa sva se, ne da bi se bila posebej domenila, izognila vsem faktografskim navajanjem podatkov o tem, kod vse je hodil, kaj je bil in kakšne vojaške, politične, strokovne in druge funkcije je opravljal. Vse to, zlasti vojni del njegove kariere je natančno popisan v literaturi, v knjigah o prekomorcih – in nič ne kaže, da bi bilo treba znana dejstva ponavljati tudi ob tokratni pogovorni priljubljenosti.

Naj, takole za prvo silo, zadostuje samo izpis »gesla« iz Male splošne enciklopedije:

Hočevar, Franc (r. 1913), končal pravno fakulteto v Ljubljani in promoviral l. 1937. Kot študent pripadal revolucionarnemu gibanju in postal član KPJ l. 1932. V NOB je sodeloval od leta 1941. Bil sekretar okrožnega odbora OF za Dolenjsko, nato za Belo Krajino. L. 1942 ujet in interniran v Italiji. Po kapitulaciji Italije postal komandant taborišča v Gravini, komisar III. prekomorske in tankovske brigade. Po osvoboditvi opravljal razne dolžnosti v diplomatski službi in v javnem tožilstvu. Bil je tudi podpredsednik izvršnega sveta Slovenije. Nosilec Spomenice 1941 in drugih visokih odlikovanj.

Nenehno iskanje, razmišljanje, izpopolnjevanje

Pogovor zastaviva, kot domenjeno, pri njegovem tu in zdaj.

Vsako delovno dopoldne vas je mogoče najti na številki Centra za proučevanje sodelovanja z deželami v razvoju. Telefonist v centrali ljubezljivo pojasni: počakajte trenutek, da povprašam, ali je v knjižnici. Vselej ste pri roki...

– V Centru delam že skoraj petnajst let, vse od svoje upokojitve naprej. To delo mi veliko pomeni, pa ne samo

zavoljo tega, ker zapolnjuje moj prosti čas, ampak predvsem zato, ker me sili v intenzivno spremljanje dogajanj doma in v svetu. V Centru je pač na voljo obširna, predvsem, ekonomska literatura, ki me najbolj zanima. Ekonomski problemi niso v ospredju samo pri nas, v Jugoslaviji, v središču zanimanja in pozornosti so tudi v svetovnem merilu. Gre za odnose na relacijah Sever–Jug, Vzhod–Zahod, razviti–nerazviti. Vsi ti problemi pretresajo svet in silijo v ospredje toliko bolj, kolikor razorožitveni procesi odstranjujejo vojno nevarnost ali jo za zdaj vsaj zmanjšujejo. Ob njih postaja namreč aktualno tudi reševanje tistih problemov, ki povzročajo razne svetovne krize in porajajo nevarne napetosti v svetu. Nemogoče je osvobajati človeštvo vojne nevarnosti zgolj z razorožitvenimi procesi. Reševati je potrebno tudi vse druge probleme, ki povzročajo napetosti med posameznimi deli sveta ter med posameznimi državami.

In kakšna je vaša vloga, vaša funkcija v tem Centru?

– Delam kot raziskovalec, nič več kot to. Prav nobenega smisla bi ne imelo, da bi se v teh svojih letih rinil v kolegij... Z raziskovalnim delom sem se začel ukvarjati razmeroma pozno, a me je močno pritegnilo. Ob njem se človek neprenehoma uči, razmišlja, pogloblja in zapolnjuje svoje želje. V posebno zadovoljstvo mi je, da se pri tem delu srečujem z mladimi ljudmi – ekonomisti, politologi, pravniki, ki z veliko vnamo delajo v prid svojemu osebnemu izpopolnjevanju, s tem pa veliko prispevajo tudi k uresničevanju nalog, ki si jih zastavlja Center. Sicer pa, saj veste: raziskovalna ustanova je kot posoda brez dna, torej potrebuje in priteguje delavce posebne baže, ljudi, ki se oklepamo raziskovalnega dela z entuziazmom in prepričanjem. Moj lastni delež je pri vsem tem, objektivno gledano, skromen, vendar mi daje veliko zadovoljstvo in predvsem občutek, da sem še vedno sposoben za aktivno duševno delo.

V zubljih časa

Z delom vam ni bilo nikoli prizaneseno, zlasti ne v dinamičnih povojnih letih in desetletjih, ko je čas terjal od posameznika marsikdaj kar preveč...

– Razmere po osvoboditvi so bile takšne, da sem opravljal delo, ki so ga od mene zahtevali. Bilo je, to že moram reči, pestro. Kakih petnajst let, če seštejem, sem opravljal pravniško delo v raznih pravosodnih ustanovah, približno deset let staža sem si nabral v diplomatski službi, preostali čas pa sem prebil v oblastvenih organih. Pravniško delo me je kot pravnika seveda zelo veselilo, predvsem delo na sodišču pa tudi v odvetništvu, ki sem ga kot odvetniški pripravnik spoznal že pred vojno. Vendar pa sem po osvoboditvi po nujnosti razmer prehajal iz pravosodnih ustnov v diplomacijo in nazaj. Te spremembe opravljal so imele tako slabo kot dobro stran. Slaba stran je bila pač v tem, da mi je bilo omogočeno širiti znanje in razglednost. Seveda pa sem bil ves čas zavezan tudi idejnemu in političnemu delu v zvezi komunistov in v drugih organizacijah.

In kaj lahko zdaj, iz distance, porečete o tistih časih? So bili težji... so bili lažji od teh zdajšnjih?

– Razmere v Jugoslaviji niso težke samo danes. Že nekaj desetletij so odprta posamezna vprašanja, od katerih reševanja zavisi podoba socializma v Jugoslaviji, kar zadeva njene družbene odnose. Po letu 1948, ko je zveza komunistov intenzivno iskala svojo izvirno pot v socializmu, sem zavzeto prebiral teoretske članke. Takrat smo se namreč dokopali do mnogih spoznanj, za katerih uresničevanje kasneje nismo imeli dovolj moči. Denimo

– vprašanje tržnega gospodarstva ter vprašanje odprtosti Jugoslavije in njene povezanosti s svetovnim gospodarstvom. To je tema, ki je odprta že prek trideset let, vendar še do zdaj nismo izsilili odločilnega preloma. Po mojem osebnem mnenju so v zvezi komunistov prisotne izredno močne dogmatске sile, ki se opirajo na zaostala področja v Jugoslaviji in že dolgo dobo ovirajo udejanjanje jugoslovanskega modela socializma. Zgubili smo tempo

in životarimo. Kriza, v kakršni smo, logično poraja raznovrstne pojave, ideje in poskuse, ki pa jih večidel ne zmremo v zadostni meri selekcionirati v sprejemljive na eni in nesprejemljive na drugi strani. Velikansko družbeno energijo trošimo za raznotere probleme, pri čemer so, tako sodim, naše sile razpršene in premalo osredotočene k reševanju tistih problemov, ki so odločilnega pomena za naš razvoj.

In kaj iz tega sledi? Vaš sklep?

– Nemogoče si je zamisliti, da bi razmere, v katerih smo, prebrodili drugače kot z vztrajnim delom in bojem. To ni boj za preživetje in tudi ne samo boj za izhod iz krize – to je boj za podobo jugoslovanskega socializma. V zvezi komunistov vidim tisto zgodovinsko silo, ki mora voditi ta boj, ker druge sile v Jugoslaviji ni. Ta boj pa ne more biti zgolj negativno opredeljen, se pravi opredeljen z negativnim predznakom do raznih pojavov v družbi, temveč mora zveza komunistov definirati svoj odnos do posameznih problemov, in sicer na tak način, da bo imela za to podpora delovnih ljudi. Zveza komunistov se ne sme izživljati v sebi in sama zase. Njen smisel in njeno poslanstvo je v tem, da prepriča ljudi in jih vodi v boj za doseg posameznih ciljev. S tem v zvezi je tudi njena vloga v SZDL. Vsega tega pa je, po mojem mnenju, premalo, zato ni tistih premikov in rezultatov, ki si jih že dolgo vsi želimo.

Vse premalokrat se nad tem zares in scela zamislimo.

– No, tega nisem pripovedoval zato, ker bi želel komu soliti pamet. Dovolil sem si le sumarno razmišljati o nekaterih naših problemih, ki mučijo tako mene kot mnoge druge. Prepričan pa sem, da je kljub krizi pripravljenosti ljudi za delo in boj veliko, potrebno jim je le obrazložiti vodilne ideje, ki naj nas vodijo naprej.

Pogled na začetek poti

– Za socializem sem se opredelil v obdobju kapitalistične družbe, še kot dijak in pozneje študent. Zanj sem seveda trdno opredeljen tudi še danes, saj iz lastnih izkušenj poznam oba družbena sistema, kapitalizem in socializem. Sodim, da je naša družba kljub krizi takšna, da lahko iz nje napravimo zgleden model socialistične družbene skupnosti, seveda pa je potrebno pri tem upoštevati, da se ideje o socializmu spreminjajo in razvijajo, kot se vsaka stvar na svetu, in morajo biti naše ideje o socializmu podvržene neprestani inovaciji. Osebo sodim, da je prav ta inovacijski proces na idejnem področju v zvezi komunistov premalo poudarjen oziroma izražen, pa so zato ideje socializma brez potrebe v defenzivi.

Tudi na vojskin čas se je nemara vredno in potrebno ozirati iz zornega kota teh in takih spoznanj...

– Udeležba v narodnoosvobodilni vojni in revoluciji je bila zame kot za vse druge udeležence prelomno življenjsko obdobje. Vojni čas je bil že tako in tako izredno bogat dogodkov, pa ne samo tistih na bojnem polju. Tudi sicer je prinašal sleherni dan nove probleme, ki jih je bilo treba brez odlašanja reševati. Mislim, da je vojni čas vse nas naučil izredne dinamike v razmišljanju in delovanju, prav te dinamike pa je, z vztrajnostjo in odločnostjo vred, danes še premalo. Težak je občutek borcev, kadar razmišljamo o sedanjih razmerah v naši družbi. Občutek imamo, da se je v tej družbi zgodilo nekaj proti naši volji, nekaj, kar je v navzkrižju z našim hotenjem. Mi nismo zgubili zaupanja v družbo, moti pa nas to mletje v prazno, to cincanje, ki dopušča, da nas kriza požira, namesto da bi se ji bolj odločno zoperstavili.

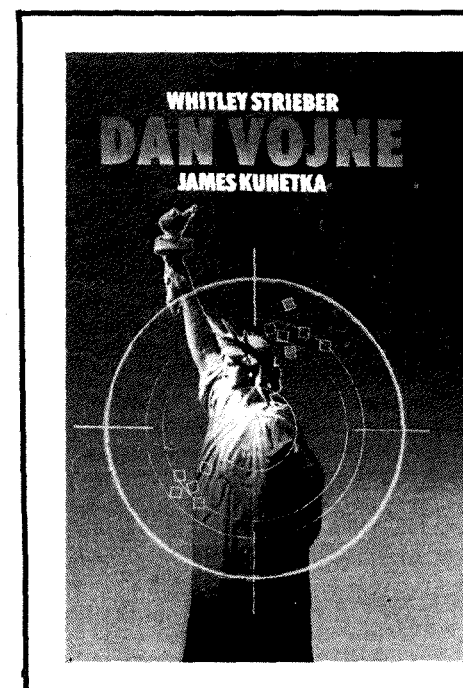
Kaj pa mladi, mladina?

– Moram reči, da sem osebno zelo vesel mladih ljudi, ki kreativno razmišljajo o tej družbi in jo hočejo spremeniti. Pri tem me prav nič ne moti, če včasih pretiravajo. Mislim, da je lažje opraviti s pretiravanji, kot pa razgibati mlakuzi, ki je postala negibna.

Torej ohranjate polni stik z mladostjo zdajšnjih dni!?

– Rad se gibljam med soborci in rad delujem v borčevski organizaciji, prav tako pa z največjim zanimanjem sledim razmišljanjem in delovanju mlade generacije.

**Pogovor je pripravil in zapisal
V. Konjar**

Whitley Strieber, James Kunetka: DAN VOJNE

DAN VOJNE vas popelje v svet, ki si ga ne morete predstavljati. DAN VOJNE je nastal pred katastrofo v Černobilu. Tam sploh ni bilo eksplozije in vendar nekatera poglavja v knjigi presenetljivo spominjajo na tesnobo po Černobilu. Ob branju te knjige spoznamo veliko pomembnega. Zato vsak razgledan človek dolguje sam sebi, da to knjigo prebere. Knjiga obsega 362 strani. Cena: 16.000

Sprehod skozi ustavne amandmaje (4)

Kako z zasebno dejavnostjo?

Za popestritev razmišljanja o ustavnih amandmajih si oglejmo primer, ki ga predlogi ne zajemajo, je pa izredno pomemben za določitev ustavnega položaja osebkov.

Decembra 1984. leta se je Ustavno sodišče Jugoslavije vključilo v razpravo o položaju v gospodarskih odnosih s tujino in obstoječi zakonodaji s tega področja. Po dolgih razpravah o tem, ali je takrat veljavna devizna zakonodaja v skladu z ustavo, se je postavilo na stališče, da obstoj deviznih računov organizacij združenega dela ni v skladu z Ustavo. Ta sklep Ustavnega sodišča, ki je Skupščini SFRJ naročil, da mora spremeniti zakon; je bil odločilen pri nadaljnjem delu na deviznem zakonu.

S sprejetjem devizne zakonodaje ob koncu leta 1985 so bile devize organizacij združenega dela zamenjave v dinarje in s tem ukinjeni njihovi devizni računi.

Nova devizna zakonodaja, ki je bila uveljavljena konec leta 1985, pa je vendarle predvidela, da organizacije združenega dela določenih dejavnosti lahko imajo devize na računih v tujini in določene so bile tudi dejavnosti, ki imajo lahko devizne račune pri domačih poslovnih bankah v Jugoslaviji. Torej prepoved deviznih računov tudi v novi zakonodaji ne valja za vse organizacije združenega dela. Pri navedenih organizacijah združenega dela je narava poslov takšna, da bi prepoved deviznih računov pomenila ekonomsko škodo in bi imela tudi druge negativne posledice pri poslovanju. Ker Ustavno sodišče ni protestiralo proti tej nedoslednosti nove zakonodaje, se postavlja vprašanja: ali je kriterij za ustavnost ali neustavnost v vrstah poslov in praktičnih posledicah ali pa v opredeljevanju enotnih družbenoekonomskih odnosov v vseh OZD? Ali se Ustava lahko tolmači tako,

da velja le tam, kjer »ne povzroča škode«, ne velja pa tam, kjer ta škoda ni razvidna? Ustavno sodišče Jugoslavije je konec leta 1984 tudi sprejelo določilo zakona o pravici občanov (kot v skladu z Ustavo), da deponirajo devize v naših bankah. Zanimiva je utemeljitev tega sklepa: »da gre za razmerja, katerih koncentracija je odvisna od tekočega gospodarskega stanja«. S tem je Ustavno sodišče v bistvu priznalo, da ne gre za ustavno vprašanje, ampak za oportuniteto nekega ukrepa tekoče gospodarske politike. V določenem primeru nekaj ni ustavno, v drugem pa je ustavno. Lahko bi vedeli, da se je uveljavil kriterij, ki nam govori, da so neustavna tista določila, s katerimi se nekaj administrativno lahko ureja, za ustavna pa tista, pri katerih je ekonomska politika nemočna (člen 100 zakona o deviznem poslovanju, devizni računi občanov) ali pa bi imela uveljavitev ustavnosti katastrofalne posledice za gospodarski položaj Jugoslavije.

Se bolj smešen položaj pa nastaja pri državljanih, ki se ukvarjajo z zasebno dejavnostjo in zaposlujejo tudi tujo delovno silo, kar je neka oblika združenega dela. Zasebnik ima lahko devizni račun, ker se pojavlja v isti osebi kot občan in kot zasebni poslovođa; kar torej pri združenem delu ni ustavno, pa je v skladu z ustavo, če združujejo delo delavci pri zasebnem obrtniku!

Nova devizna zakonodaja v svojem delu, ki načrtuje trajni sistem, devizne račune občanov predvideva. Upoštevati moramo tudi, da moramo vračati zunanja posojila v tuji valuti in, da takšne obveznosti OZD ter bank pomenijo tujo valuto. Torej je neizvedljivo, da bi dinar lahko v vseh primerih odigral vse funkcije denarja...

Te nelogičnosti v tolmačenju ustave bi lahko odpravili le tako, da bi ustava vsebovala pooblastila, da se to vprašanje reši z zveznim zakonom. Ta naj bi predpisal, kdaj devizni rezidenti klahko imajo svoja sredstva v bankah, nominirana na tujo valuto ali določene obveznosti glasijo na tujo valuto.

Izboljšani člen 259 Ustave bi bil ob tem takšen:

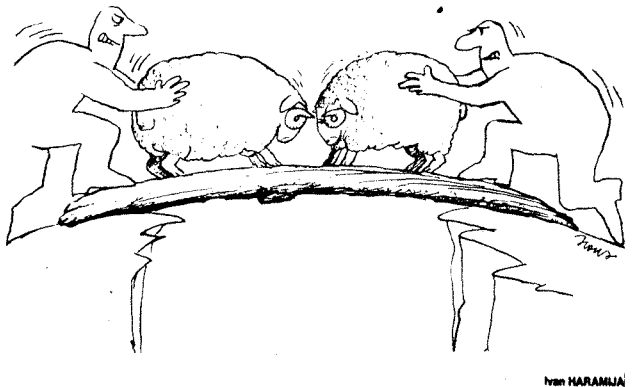
Člen 259.

Denar v Jugoslaviji je skupen, osnovna enota denarja je dinar. (Denar namreč ni enoten, ker imamo razne oblike denarja: gotovino, knjižni dinar, sedanja ustava pa tudi nikjer ne navaja, da je dinar naša osnovna denarna enota). Denarni sistem in osnove kreditnega sistema so enotni. Plačilni promet se opravlja po enotnih načelih. Vsi posli in odnosi se izražajo v dinarjih, če ni drugače določeno z zveznim zakonom.

S to spremembo 259. člena bi poboljšali do sedaj veljavno besedilo, obenem pa bi omogočili, da se z zveznim zakonom odloči, kdaj nek notranji odnos lahko glasi na tujo valuto.

Če bi sprejeli tako besedilo, pa bi morali ustrezno spremeniti še nekatere člene ustave.

Svetko Kobal

Politkomisar Sime zbira in komentira

»Hakijino jato«

Sarajevo, 29. februarja: Nekdanji predsednik predsedstva občinskega komiteja ZK Cazin Ismet Hrle je odstopil med afero Agrokomerc, zdaj pa so ga pripripi in pripeljali v vojaške zapore v Sarajevu zaradi utemeljene suma, da je z denarjem, namenjenim za teritorialno obrambo, kupil avtomobil za občinske potrebe. Kakor piše sarajevsko Oslobođenje, v Czinu že nekaj mesecev raziskujejo velikanske stroške in neplačane račune v hotelu Sedra nedaleč od Bihaća in Cazina. Tudi s temi stroški povezujejo ime Ismeta Gorleja.

Tej časopisni vesti pa dodajam: glavni pobudnik velikanskih stroškov v prelepem hotelu Sedra ob Uni ni nihče drug kot Hakija Pozderac, med drugim donedavna član sveta federacije in v dveh mandatih član CK ZK Bosne in Hercegovine.

Hakija je namreč nadvse ljubil veselo družbo, kjer ni manjkalo dobre jedače in pijače ter tamburašev... Ob tem naj še omenim, da je neki orkester tamburašev iz Cazina sam sebi nadel ime »Hakijino jato«.

Težke račune Sedre sta plačevala Agrokomerc, za kar se je potrudil Hakijin varovanec Fikret Abdić, in skupščina občine Cazin, ki sodi med nerazvite, za kar je poskrbel Ismet Hrle, predsednik predsedstva občinskega komiteja ZK Cazin.

Številni ugledni gostje (nekateri so še danes na oblasti) so prihajali v Sedro z mercedesi, ki jih je tamkajšnja raja zvedavo opazovala in ob tem seveda molčala – kot v turških časih...

Smole na gavgah...

Na zadnji seji predsedstva slovenske SZDL je predsednik Jože Smole dejal, da ne vidi kakšne večje nevarnosti, da bi se Slovenci razcepi-

li zaradi različnih mnenj okoli ustavnih sprememb, saj se o vseh najpomembnejših stvareh strinjamo. Prav tako po njegovem ni razloga za bojazen, ali bo Slovenija držala ali klonila, toliko bolj, ker so sklepi delegatske konference jasni in nedvoumni. Sicer pa, če bomo res pustili, je dejal Smole, sem prvi jaz zato, da me daste »na gavge!«

Menim, da je bil Smole pri tem malce nepreviden, ker ni določil, kje naj bi gavge stale. Poznam namreč kar nekaj zveznih funkcionarjev, ki bi Jožetu Smoletu z velikim in prav nič prikritim veseljem pomagali na gavge, še zlasti, če bi stale vrh Avale...

Užgalo mi je...

Gaberone, 7. marca (Tanjug) – Jugoslovanska delegacija, ki jo vodi član zveznega izvršnega sveta in zvezni sekretar za informacije Svetozar Durutović, je danes zvečer pripotovala iz Harareja v Gaberone, na tridnevni uradni in prijateljski obisk v Bocvano.

V Bocvani, eni izmed držav »prve bojne črte«, v kateri čutijo hude posledice velike gospodarske odvisnosti od Južne Afrike, pričakujejo, da bo ta obisk prispeval h krepitvi gospodarskega sodelovanja z Jugoslavijo.

Končno mi je le užgalo, kako so ustvarili pogoje razvitega revnega jugoslovanskega socializma: zvezni ministri so zamenjali svoja »dela in naloge«, kot se temu danes samoupravno reče!

Minister za informacije se trudi za krepitev gospodarskega sodelovanja z državami na jugu Afrike, gospodarski minister pa z informiranjem občanov!

Rezultati pa so v obeh primerih pričakovani – slabi!

Privilegiji

Dušan Pekić, upokojeni general, član zveznega odbora

ZZB NOV Jugoslavije: »Nedavno me je znanec vprašal, zakaj naši najvišji funkcionarji ne gredo v pokoj, ko izpolnijo zakonske pogoje za polno pokojnino? Odgovoril sem mu, da verjetno zaradi tega, ker bi z odhodom v pokoj izgubili vse privilegije, ki so kar trikrat večji od pokojnine, a zakon za njih ne velja.

Znanec je še dodal, da je slišal, da bodo oni ostali vse dotlej, dokler nas ne bodo izvlekli iz krize.

Odvrnil sem mu, da bi šele tedaj prišli z dežja pod kap, ker ljudje namreč trdijo, da so nas samo oni pripeljali v ta položaj.

Naj jim dajo »minimalne« plače, pa bodo začeli krizo kaj hitro reševati!«

Generala Pekića zaenkrat še ni nihče prijel za besedo...

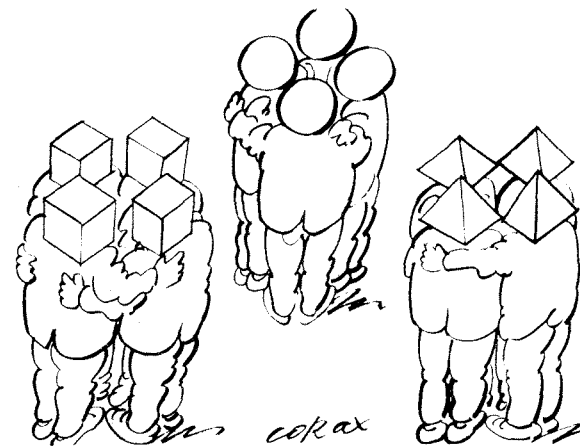
Posledice neustreznega razvoja

Manj razvite občine v ožji Srbiji, ki jim je že zgodovina v oporoki zapustila revščino, so povrhu v zadnjih dveh desetletjih žrtev neustrezne politike regionalnega razvoja. Večja mesta oziroma industrijska središča (Beograd,

Niš, Kragujevac, Leskovac, Valjevo, Smederevo itd) so skoraj smodnila revne in hribovske občine. Velika središča so se začela dušiti v socialnih in komunalnih težavah, v njih se je po nepotrebnem nakopičilo 80 odstotkov republiške industrije in cela vrsta znanstvenih, šolskih, kulturnih, zdravstvenih in športnih ustanov. Hkrati pa v 59 manj razvitih občinah ni cest, bolnišnic in šol, ponekod pa še nimajo vodovoda. Tako se je število prebivalcev v Beogradu med zadnjima popisoma povečalo za 300.000, v manj razvitih občinah pa se je zmanjšalo za 700.000.

Ljudje zapuščajo nerazvite občine, ker nimajo zaposli-

tve, ali pa zato, da bi se otroci šolali v mestu. V 59 občinah trenutno čaka na zaposlitev 120.000 ljudi, v prihodnjih treh letih pa bodo odprli samo 14.000 novih delovnih mest. Strokovnjaki odhajajo zaradi nizkih osebnih dohodkov. Od tod naslednji absurd: v Beogradu dela 42 odstotkov vseh zaposlenih v Srbiji z visokošolsko izobrazbo, v manj razvitih občinah pa samo dva odstotka. Izseljevanje ogroža vse manj razvite občine, v 55 pa ga ni moč zaježiti. Strokovnjaki ocenjujejo, da bo v prihodnjem obdobju eden najhujših družbenogospodarskih problemov v republiki nenadzorovan razvoj velikih mest in industrijskih središč, kamor se je preselila množica ljudi iz manj razvitih območij ožje Srbije. Razen tega se v Srbijo vsako

leto preseli povprečno okoli 10.000 prebivalcev iz drugih republik in pokrajin.

Posledice so vznemirljive: v teh občinah se večja števila brezposelnih, tovarne ostajajo brez strokovnjakov in delajo z izgubo, njiv ne obdelujejo, številne šole so zaprte. V vaseh je 70 odstotkov hira-jočih kmetij.

Razmere so najslabše na jugu Srbije, kjer je 20 občin precej slabše razvitih od kosovskih. Negativno bilanco prebivalstva imajo občine Surdulica, Bela Palanka, Babušnica, Bogatić, Žagubica, Rača, Bajina Bašta, Ub itd.

Prav v teh občinah so bile naložbe na prebivalca v zadnjih dvajsetih letih kar za polovico manjše od republiškega povprečja.

Spričo slabih življenjskih razmer, brezposelnosti in revščine, se prebivalstvo le počasi obnavlja. Tako je na primer v zaječarskim območju smrtnost že trideset let večja od prirastka prebivalstva. Izseljevanje ni prizaneslo niti petim občinam na Kopaoniku.

Neustrezni regionalni razvoj in enostranska politika vlaganj so v zadnjih letih le strezile načrtovalce, vendar z zamudo. Zdaj si na moč prizadevajo, da bi zaježili izseljevanje prebivalstva z manj razvitih občin z gradnjo gospodarskih objektov, cest, živinorejskih farm in drugih objektov v dolinah rek Vlasine, Pčinje, Morave, Rasime, Ibra in Mlave. Samo leta 1986 je v manj razvitih

bodo v tem petletnem obdobju vložili okoli 40 odstotkov vseh sredstev republiškega sklada za razvoj manj razvitih občin.

Za takšne ukrepe pa so se odločili z veliko zamudo, ko so številna naselja že zamrla in v nekaterih manj razvitih občinah, na primer v Crni travi, Trgovištu, Babušnici in še nekaterih drugih, živi le še 10.000 ljudi, dvakrat manj kot po vojni. Večja vlaganja bodo kajpada vsaj omilila velike razlike v razvitosti.

Pospeševanje kmetijstva

Vojvodinski rekorder v pridelavi mleka Stevan Padejski iz Perleza pri Zrenjaninu se je odločil za gradnjo nove farme za krave-mlekariče. S tem pa se je začela njegova kalvarija. S soglasjem krajevnih skupnosti ni bilo težav. Kljub temu, da je vztrajni Stevan Padejski obiskal že 18 raznih uradov skupščine občine Zrenjanin, še nima vseh potrebnih papirjev za začetek gradnje nove farme.

Tako na papirju podpirajo razvoj kmetijstva, v našem primeru pridelavo mleka, obenem pa zrenjaninski kombinat Servo Mihajl uvaža mleko iz sosednje Madžarske!

Jemamo, nimamo

Miljenko Smoje, splitski novinar: »Jemamo more, a nimamo ribe. Jemamo svetsku brodogradnjo i pomorce, a nimamo brodoe. Jemamo plodnu zemlju, a uvozimo ranu. Jemamo fabrike, a nimamo proizvodnju. Jemamo farmaceutsku industrijo, a nimamo lekove. Jemamo naftovode, a nimamo nafte. Jemamo lekara za izvoz, a nimamo zdravstvo. Jemamo pravnikna na barile, a nimamo pravnu državu. Jemamo najviše ekonomiste u Evropi, a nimamo ekonomiju. Jemamo najviše zakoni, a nimamo zakonitosti. Jemamo snažno građevinarstvo, a nimamo stanova. Nimamo zapravo ništa. Samo velike dugove i nove programe za zaduživanja.«

Vaš Sime

Osebna izkaznica sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil in spomeniško varstvo pri republiški konferenci SZDL

Svet ima 52 članov. Predseduje mu zgodovinar dr. Dušan Nečak. Člani sveta so delegati slovenskih regij (obalno-kraško, gorenjske, zasavske, celjske, podravske, pomurske, severno-primorske, koroške, posavske, notranjske in dolnjske) ter vseh naših družbenopolitičnih in družbenih organizacij oziroma teles (republiške konference SZDL, centralnega komiteja ZKS, komiteja za borbe in vojaške invalide, republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, gospodarske zbornice Slovenije, Skupščine in izvršnega sveta SR Slovenije, republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije, republiške konference ZRVS, poveljstva ljubljanskega

armadnega območja, Zavoda SRS za šolstvo, Muzeja ljudske revolucije Slovenije, republiškega štaba za TO, gasilske zveze Slovenije, Zveze prijateljev mladine, Zveze tabornikov, Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, Planinske zveze Slovenije, Plenuma kulturnih delavcev, Arhiva SR Slovenije, Turistične zveze Slovenije, RTV Ljubljana, pa tudi časopisa TV-15).

V svojem novem sestavu se je Svet te dni sestal na svoji prvi seji in si, med drugim, ogledal poročilo o delu prejšnje sestave v letih 1984–1987. Preberimo ga, skupaj s člani sveta, tudi mi.

Na področju ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij se je utrdilo spoznanje, da je treba dejavnosti razvijati prek socialistične zveze in njenih frontnih delov, doseči angažiranost družbe kot celote, predvsem mladih generacij.

S stanjem se ne moremo biti zadovoljni, zlasti ne z vključevanjem mladinske organizacije v dejavnosti na tem področju.

Premike smo dosegli v organizacijskem, ne pa tudi v vsebinskem smislu. Te dejavnosti so še vedno preveč odvisne od aktivnosti članov ZZB NOV, čeprav že vrsto let na tem področju aktivno delujejo tudi družbene organizacije (Zveza prijateljev mladine, Zveza tabornikov, Gasilska zveza). Izročil še vedno ne razumemo kot del celotnega razvoja družbe, predvsem s strani delavskega gibanja od začetkov (vsaj od 19. stoletja dalje), s poudarkom ne le na obdobju NOB, temveč tudi na obdobju med vojnama ter na obdobju socialistične izgradnje po osvoboditvi. To še posebej velja za domovinsko vzgojo na vseh ravneh šolanja. Zaostajamo pri razvijanju novih oblik in vsebin domovinske vzgoje nasploh, ki naj bi na mlade ljudi delovale vzgojno in jih privlačile.

V tej smeri nam je le delno uspelo animirati pristojne dejavnike za strokovno, materialno, družbenopolitično ter moral-

no podporo in pomoč šolam.

Na področju zgodovinskega opisa, ki doživlja poksuse prevrednotenja, smo pozornost namenili stvarnemu in celovitemu prikazovanju preteklosti na podlagi marksističnega pristopa ter raziskovalnemu delu in njegovi naslonitvi na strokovne institucije, da bi preprečili voluntarizem.

Na področju zgodovinskega opisa NOB in revolucije je bila posebna podpora deležna dejavnost odborov aktivistov bivših okrožij OF, ki so z zbiranjem in urejanjem zgodovinskega gradiva ter prek številnih oblik pisanja ustvarjali podlago za nadaljnjo pripravo monografij o zgodovini Osvobodilne fronte, drugih organizacij in dejavnosti na področju bivših okrožij.

Opredelili smo nadaljnje aktivnosti na področju zgodovinskega opisa NOB in revolucije. Zavzeli smo se, da preučevanje tega obdobja zaokrožimo v naslednjih nekaj letih, ko lahko pri tem še pričakujemo pomoč nekdanjih borcev in aktivistov. Podprli smo program zgodovinskega opisa NOB in revolucije, ki ga je, zaradi odprtih vprašanj na tem področju, vzpodbudilo Društvo piscev NOB in ljudske revolucije. Program zajema vse tiste, predvsem politične teme iz obdobja NOB in ljudske revolucije, ki doslej še niso bile obdelane. Kot nujne pogoje za njegovo

uresničitev smo izpostavili povečano skrb za strokovno pripravo, kakovost in primeren obseg izdanih del ter izpopolnitev dosedanjega sistema financiranja te dejavnosti.

V naših aktivnostih za učinkovitejšo koordinativno, spodbujevalno in nadzorno dejavnost SZDL pri podružbljanju skrbi za reševanje problematike spomenikov revolucionarnega delavskega gibanja in NOB je bil dosežen napredek glede sprejemanja družbenih dogovorov ter samoupravnih sporazumov, ne pa tudi glede njihovega uresničevanja. Izrazil primer tega sta spominski park Trebče in partizanski Rog, katerih problematiko skušamo reševati na zakonski podlagi.

Sodelovali smo pri zbiranju in urejanju gradiva za drugo dopolnjeno izdajo Vodnika po partizanskih poteh. Vseskozi smo akcijo tudi finančno podpirali in z njo istočasno spodbujali skrb za vzdrževanje spomenikov.

Prizadevali smo si za večjo družbeno podporo in razumevanje do razvoja in dela strokovnih institucij tudi s področja muzejske in arhivske dejavnosti. Podprli smo gradnjo Muzeja ljudske revolucije Slovenije in se zavzemali, da bi se čim prej začela. Opredelili smo se za tak koncept razstave v novi stavbi, ki ji bo dal Muzej ljudske re-

volucije značaj posebne ga muzeja.

Na področju praznovanja obletnic zgodovinskih dogodkov in osebnosti smo opozarjali na pomen posodabljanja in na večje upoštevanje pobud delovnih ljudi in občanov, strokovnih kadrov, predvsem iz vrst kulturnih in prosvetnih delavcev, ter na vprašanja racionalnosti v pogledu organizacije in financiranja.

Podprli smo zvezno akcijo za postavitev spomenika Sremski fronti. Ob tem smo opozorili, da je treba na preboj fronte gledati kot na začetek sklepnih bojev za dokončno osvoboditev Jugoslavije, ki so se končali na območju Poljane in Pliberka na Koroškem.

Zavzemali smo se za čim racionalnejšo rešitev ter se na tej podlagi lotili uresničevanja obveznosti naše republike.

Sodelovali smo pri organizaciji in izvedbi tradicionalne manifestacije Vlaka bratstva in enotnosti, ki je tudi v tem obdobju pripomogla h krepitevi številnih vezi med srbskim in slovenskim narodom ter k odpravljanju pojavov zaostrovanja mednacionalnih odnosov.

Med pomembnejšimi aktivnostmi je bilo sodelovanje v pripravah na izdajo koledarja ZK SZDLJ do leta 2000.

Program Sveta za leto 1988

SZDL in vsi njeni deli bodo uveljavljali vrednote in izkušnje revolucionarnega delavskega, ljudskofrontnega in narodnoosvobodilnega gibanja za svobodo in enakopravnost ljudi in narodov, hiter gospodarski, socialni in kulturni razvoj, motiviranje delovnih ljudi za ustvarjalno in racionalno proizvodnjo materialnih in kulturnih dobrin ter demokratično, samoupravno usklajevanje množstvenih interesov slovenske in jugoslovanske družbe. Podpirali bomo raziskovanje predvojnne, medvojnne in povojne zgodovine ter tistih zgodovinskih obdobjih, katerih poznavanje je pomembno za razumevanje tradicij v širšem smislu.

Zavzeli se bomo za krepitve zgodovinske zavesti ljudi z objavljanjem znanstvenih dosežkov pri preučevanju preteklosti, z njihovo predstavitvijo na muzejskih razstavah in kulturnih prireditvah, kakor tudi vzgoji in izobraževanju.

In konkretno:

Prvič: posebno uredništvo bo končalo in predalo v tisk približno 100 strani obsegajoči Vodnik po poteh narodnoosvobodilnega boja – predstavitev 4448 spomenikov in spominskih obeležij na veliki čas našega boja.

Drugič: skupina strokovnjakov bo zastavila koncept za pisanje zgodovine OF slovenskega naroda.

športno rekreativnih dejavnosti, povezanih s tematiko NOB in revolucije;

- pogovore s predstavniki izobraževalne, kulturne in raziskovalne skupnosti o sofinanciranju dejavnosti na področju ohranjanja in razvijanja tradicij;

- mentorstvo pri pripravi pregleda likovnih del s tematiko NOB in revolucije;

- spremljanje tematike tradicij NOB v sredstvih javnega obveščanja, časopisih, revijah, radiu in televiziji ter založniški dejavnosti;

- delovno povezavo s člani časopisnih svetov in RTV glede vzpodbujanja problematike tradicij NOB in revolucije v sredstvih javnega obveščanja.

Koordinacijski odbor za obeleževanje pomembnih dogodkov in osebnosti iz zgodovine jugoslovanskih narodov in narodnosti pri zvezni konferenci SZDL Jugoslavije predvideva v letošnjem letu:

- izdelavo kritične analize glede načina, vsebine in obsega počastitev obletnic pomembnih dogodkov in osebnosti, ki se obeležujejo na nivoju SFRJ, za obdobje zadnjih dveh do treh let;

- pripravo predloga stališč o spomenikih in spominskih obeležjih splošnojugoslovanskega pomena;

- izdelavo predloga koledarja obletnic pomembnih dogodkov in osebnosti za leto 1990 na podlagi koledarja za obdobje 1986-2000;

- seznanitev z aktualnimi problemi »memorialnih centrov Jugoslavije«;

- obravnavo aktualnih vprašanj v zvezi s stanjem grobišč, grobov in spominskih obeležij osvobodilnih vojn, NOB-a in socialistične revolucije zunaj SFRJ – vzdrževanje, ohranjanje, postavljanje novih obeležij, prezentacija domači in tuji javnosti;

- informacijo o uresničevanju projekta izgradnje Spominskega obeležja »Sremska fronta«.

Zveza prijateljev mladine Slovenije načrtuje na področju ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij:

- Kurirčkovo pošto – (od 21. marca do 21. maja),

- srečanje mladih zgodovinarjev (v Laškem, 20. maja; naslova nalog, ki ju pripravljajo: Nastanek in razvoj domačega kraja ter Način življenja med obema vojnama),

- zbor pionirjev Jugoslavije (v Žalcu, 21. maja – s približno 1500 udeleženci)

- tabor Sutjeska (v Dolenjskih Toplicah od 1. do 15. julija – s po desetimi udeleženci iz vsake republike oziroma pokrajine),

Koordinacijski odbor aktivistov bivših okrožij OF pri republiški konferenci SZDL Slovenije bo spodbujal pisanje zgodovine organizacij OF, družbenopolitičnih organizacij na območju bivših okrožij OF, pisanje zgodovine naprednega ženskega gibanja, narodne zaščite, varnostno obveščevalne službe OF, kulturnih dejavnosti, partizanskega novinarstva, zdravstva, šolstva, pravnih, aktivistov OF, tehnik, zalednih organov in drugih organizacij.

Vzpodbujal bo izdajo malih knjižnic OF, na podlagi katerih naj bi prišli do krajše politične zgodovine posameznih območij, kajti do popolne monografije razvoja OF je še daljša pot.

Pri uresničevanju teh nalog bo koordinacijski odbor vztrajal, da bodo tam, kjer so zagotovljeni pogoji, skrb za zgodovinske prevzele strokovne ustanove.

Posebna raziskovalna naloga obravnava, kako se je delavsko gibanje odražalo v pisanju slovenskih časnikov in časopisov.

Zgodovino narodnoosvobodilnega boja obravnavajo štiri raziskave, trije zborniki virov in medrepubliški projekt Jugoslavlani v fašističnih zaporih in taboriščih.

Projekt za izdajanje zgodovinskih virov obsega delo za pripravo 8. knjige Dokumentov ljudske revolucije v Sloveniji 1941–1945, ki zajema čas od julija do 8. septembra 1943. Zbornik dokumentov o narodnem izdajstvu in kontrarevoluciji na Slovenskem 1941–1945 obsega zbiranje gradiva v domačih in tujih arhivih za celotno obdobje 1941–1945.

Zgodovino Slovencev povojnega razdobja in socialistične graditve obravnavajo štiri raziskave, ki prikazujejo razvoj družbenoekonomskega sistema v Sloveniji v obdobju prve petletke.

Programi dejavnikov, vključenih v Svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij

Komisija CK ZK Slovenije za zgodovino ZKS se bo skupaj s sekcijo MC CK ZK Slovenije za vprašanja zgodovinskega opisa ukvarjala predvsem s pripravo pregleda zgodovine KP–ZK v Sloveniji ter s sodelovanjem pri pripravi strokovne zgodovine ZKJ. Med drugim bo organizirala strokovno posvetovanje o pripravi zgodovine KPS–ZKS.

Skupaj z drugimi organi in organizacijami ZKS bo poskrbela za proslavitev pomembnejših dogodkov iz partijske zgodovine, katerih okrogla obletnica bo v letu 1988: predvsem ustanovitve začasnega vodstva KPJ na Lisci (o čemer bosta poleg drugih oblik zaznamovanja izšli tudi dve publikaciji) ter partijske konference KPS v Šmiglovi zidnici.

Člani komisije bodo še naprej sodelovali pri pripravi različnih strokovnih del (Enciklopedijah Slovenije in Jugoslavije, Zgodovini Slovencev v 20. stoletju, Zgodovini narodov in narodnosti Jugoslavije, zbranih del posameznih revolucionarjev, izdaj partijskih dokumentov pri pripravi zbornika o dejavnosti Centralne tehnike KPS), v pripravi seminarjev za učitelje in profesorje zgodovine ter samoupravnih organov in telesih družbenopolitičnih organizacij, ki se ukvarjajo z vprašanji zgodovinskega opisa in ohranjanja revolucionarnih tradicij, udeležili pa se bodo tudi nekaterih strokovnih posvetov.

Svet za tradicije delavskega gibanja pri republiškem svetu zveze sindikatov Slovenije bo z občinskimi sveti ZSS skrbel za nadaljnje utrjevanje, usmerjanje in dogovarjanje dela komisij pri občinskih svetih ZSS.

V svetu bodo nadaljevali z usposabljanjem zbiralcev zgo-

dovinskega gradiva in zapisovalcev pričevanj o delavskem gibanju na slovenskem.

Občinskim svetom ZSS bodo tudi v prihodnje predlagali, da bi tam, kjer še niso, čimprej ustanovili aktivne veteranov delavskega in sindikalnega gibanja, kar naj bi bila ena izmed možnosti za zbiranje gradiva in pričevanj, hkrati pa tudi izraz spoštovanja do teh borcev delavskega gibanja. Podobne aktivnosti veteranov naj bi ustanovili tudi v večjih delovnih organizacijah.

Najprej bodo spodbujali pisanje kronik – pred, med in povojne zgodovine delavskega gibanja v posameznih organizacijah združenega dela.

Dajali bodo pobude, da bi študentje, dijaki, učenci ter drugi bolj zavzeto raziskovali lokalno zgodovino in da bi izsledke koristili za redne seminarske, diplomske in druge naloge v rednem učno-vzgojnem procesu. Zato naj bi v občinah in organizacijah združenega dela razpisali primerna tekmovanja ter nagrade za izdelke. Bolj bi morali tudi izkoristiti delovanje zgodovinskih krožkov na šolah in javno objavljati vzorne izdelke.

Svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri predsedstvu ZZB NOV Slovenije načrtuje:

- obravnavo problematike domovinske vzgoje v našem vzgojnoizobraževalnem sistemu;

- pomoč pri gradnji Muzeja ljudske revolucije Slovenije;
- spodbujanje in koordinacijo spominskih pohodov in

Kako so se razvijale naše oborožene sile od vojne do danes

Prilagajanje družbenim razmeram

Ko so pred dnevi sredstva javnega obveščanja objavila novico, da je Predsedstvo Jugoslavije zmanjšalo mirnodobno in vojno sestavo JLA in TO, je bil marsikdo presenečen. Razvoj in sodobna tehnika namreč omogočata takšne posege. JLA je bila od konca vojne deležna nekaj takšnih posegov. Spreminjala je svojo velikost, organizacijo, stopnjo tehnične opremljenosti, sistem vzgoje in izobraževanja, organizacijo vodenja in poveljevanja, doktrino uporabe; vse to pa je bilo v skladu z dejanskimi razmerami in možnostmi.

Prve spremembe naše armade sodijo v čas po koncu vojne. Takrat se je začela spreminjati v mirnodobno vojaško organizacijo, ki pa je bila sposobna braniti pridobitve socialistične revolucije. Ob postopni demobilizaciji in reorganizaciji armade se je njeno številčno stanje bistveno spremenilo. Do konca leta 1947 se je z 800 tisoč mož zmanjšala na 400 tisoč vojakov. Imela je 26 divizij kopenske vojske, pet divizij vojnega letalstva in petnajst samostojnih brigad.

Namesto vojnih armad je bilo ustanovljeno pet vojaških območij z osemindvajsetimi vojaškimi okrožji. Vojaška mornarica pa je obdržala prvotno organizacijo. Imela je tri pomorska poveljstva flote in rečno vojaško ladjevje. V tem obdobju so v naši armadi namenjali zelo veliko

čas je bil velika preizkušnja za novo Jugoslavijo. Še posebej zato, ker so hkrati začele izvajati pritisk tudi zahodne države, ki so svoj vrh dosegli s tržaško krizo leta 1953.

V takšnih razmerah je bila naša armada v stalni pripravljenosti in prisiljena k preusmeritvi na lastne materialne sile in gospodarske potencialne države. Posledica tega pa je bilo spreminjanje dotedanje organizacijsko-tehnične in doktrinarne strukture in iskanje novih kadrovskih rešitev.

Ustanavljanje vojaških izobraževalnih ustanov na ravni akademij je bila v tem obdobju določena trajna usmeritev v posodabljanju celotne sestave in mehanizmov naše armade. Z uvedbo delavskega samoupravljanja

začeli uresničevati splošno zasnovano nove obrambne doktrine naše države.

Znova partizanske enote

Zelo zahtevna problematika snovanja celovitega siste-

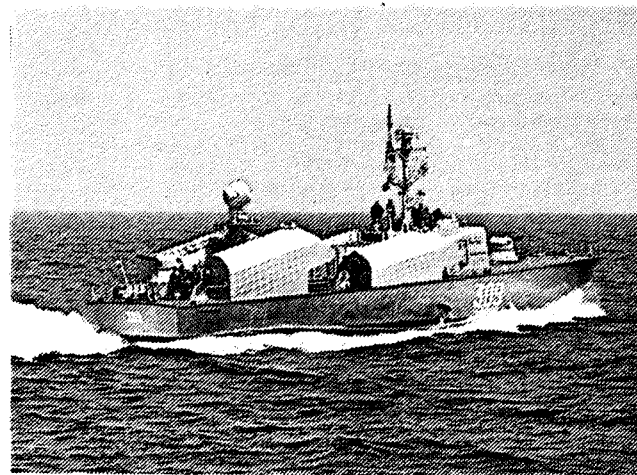
ma obrambe države je bila teoretično in praktično zasnovana leta 1958 in je temeljila na razvoju v NOB. Za to obdobje pa je značilno razvijanje tedaj imenovane zasnove kombiniranega vojskovanja, kar je imelo za posledico, da so bile poleg operativnih enot armade v ustanavljanju močne partizanske sile. V morebitni vojni naj bi svoje naloge opravljale s partizanskim načinom delovanja. Za njihovo vodenje in poveljevanje je bil ustanovljen tudi Vrhovni štab partizanskih odredov. Do konca leta 1959 je bilo ustanovljenih 126 partizanskih brigad, poveljevali pa so jim najpomembnejši partizanski komandanti, ki so se prekalili v bojih med narodnoosvobodilno vojno.

Čas po letu 1959 je zaznamovan z nadaljnjim izgrajevanjem in izpopolnjevanjem operativno-teritorialnih

enot. Nova doktrina je zahtevala spremembe na vseh področjih, saj je bilo potrebno novim zahtevam prilagoditi celoten mobilizacijski in naborni sistem, enote in veje armade, sistem vojaškega usposabljanja, izpopolnjevanja in izobraževanja starešinskega kadra, poveljstev in štabov, ves sistem zaledne oskrbe in tako naprej. Hkrati

pa je potekalo tudi posodabljanje vseh vej JLA z najsoodobnejšim orožjem in opremo, ki smo jo uvozili.

Lagali bi, če bi trdili, da so ti procesi tekli brez težav in zapletov, saj je ta del življenjsko odvisen od stopnje razvosti družbeno-ekonomskih odnosov in učinkovitosti političnega sistema. Po odločni in dolgotrajni akciji ZK in drugih za preobrazbo družbenih odnosov od etatizma in državnega centralizma

ganiziranja, pripravljanja in aktivne udeležbe vseh družbenih subjektov v obrambi države. Tako zasnovan si-

jo stalen razvoj in krepitev doktrinarne obrambne zasnove naše domovine.

Specifični sistem vojaškega ustroja naših oboroženih sil je usmerjen tako, da po svoji strukturi, organiziranosti, ciljih, družbenopolitični vsebini, pomenu in vlogi vojaške in starešinske sestave v pripravah za njihovo morebitno uporabo ustreza ustavnim določilom in postavlja človeka v funkcijo odločilnega dejavnika boja in odpora.

Naše oborožene sile delujejo v miru kot nenadomestljiv obrambni subjekt pred morebitno agresijo na našo državo, kar pred njih postavlja najodgovornejšo nalogo. Njej pa so lahko kos samo z visoko moralno in politično enotnostjo, visoko vojaško strokovno usposobljenostjo in najsodobnejšo tehnično opremljenostjo. Vse to omogoča, ob ustrezni organiziranosti, njihovo uspešno delovanje v najzahtevnejših okoliščinah in razmerah, ki jih prinaša tako konvencionalni spopad ali katerikoli drug zdaj znan način bojevanja.

Skupne priprave oboroženih sil in vse družbe so in morajo biti prilagojene najtežjim razmeram, ki bi nastopile v dolgotrajni vojni; to

k samoupravljanju, se je leta 1965 proces podružbljanja celotnega sistema obrambe okreplil in leta 1968 je bil tudi konstituiran. S tem se je končalo najdaljše povojno obdobje razvoja naših oboroženih sil.

Poleg JLA tudi TO

Zakon o ljudski obrambi, ki je bil sprejet februarja 1969, pomeni tretje obdobje, v katerem so oborožene sile SFRJ postale celota, sestavljena iz JLA in TO. S tem so

stem je neposreden izraz zastavljenega razrednega značaja družbenoekonomskega in političnega sistema ter naših ustavnih načel, ki varujejo naše socialistične samoupravne odnose, ki temeljijo na družbeni lastnini in na samoupravljanju.

Ko je bil leta 1974 sprejet zakon o ljudski obrambi, so bili doseženi pomembni uspehi na področju podružbljanja obrambnih priprav in izgrajevanja močnega sistema obrambe države, v kate-

pozornosti idejno-političnemu izobraževanju in razvijanju učinkovitega vzgojno-izobraževalnega sistema in seveda tehničnemu opremljanju enot in ustanov.

V tem obdobju so začele delovati šole posameznih vej in rodov, ki so usposabljevale množico vojaškega kadra.

Resolucija informbiroja — velika preizkušnja tudi za JLA

Drugo obdobje razvoja JLA se začne z resolucijo informbiroja leta 1948. Ta

leta 1950 je nastopil prelomni trenutek v razvoju naše družbe. V tem času pa se je do skrajnosti zaostila tudi tako imenovana hladna vojna med blokoma. V takšnih domačih in mednarodnih razmerah je dozorelo spoznanje, da dotedanji model vojaške organizacije ne ustreza več. Ustavni zakon iz leta 1953 je postavil pravne temelje razvoja in uresničevanja novih rešitev v oblikovanju enovitega obrambnega sistema naše države. Ob preučevanju strateških in taktičnih izročil NOB je bil sprejet zakon o ljudski obrambi, leta 1955 pa smo

bila tudi praktično izpeljana določila ustave iz leta 1963, ki so družbeni, organizacijsko-tehnični in vojaški model sistema SLO postavila kot celoto. S tem so bili narejeni temelji za še hitrejši razvoj oboroženih sil v skladu s postavljenimi nalogami. JLA je vstopila v obdobje delnega in postopnega zmanjševanja števila svojih pripadnikov svoje stalne sestave.

Tako je nastal celovit obrambni sistem, ki temelji na SLO in DS, kot enotnemu sistemu samoupravnega or-

rega so bile neposredno vključene milijonske množice ter vse materialne in druge možnosti naše družbe. Leta 1982 smo sprejeli zakon o splošni ljudski obrambi, s katerim smo vstopili v naslednje obdobje še celovitejšega podružbljanja obrambnih in varnostnih priprav naše družbe.

Človek — odločilni dejavnik v boju

Na nadaljnji razvoj naših oboroženih sil vplivajo številni dejavniki, ki omogoča-

zahteva tudi odgovorno pripravljanje vseh materialnih in drugih pogojev, ki vplivajo na urejanje in pripravljanje ozemlja za splošno ljudsko obrambno vojno.

Naše oborožene sile so usposobljene za usklajeni boj in delovanje na vsem našem jugoslovanskem prostoru, usposobljene so za uspešen boj proti vsem oblikam in silam specialne vojne v miru, ob neposredni vojni nevarnosti, v izrednih razmerah in splošni ljudski obrambni vojni.

B. K.

Prešernovci v preteklem letu

Odbor skupnosti borcev VII. SNOUB Franceta Prešerna je že v januarju obravnaval opravljeno delo v preteklem letu. To je bilo dokaj pestro na različnih področjih.

Proslavo 44. obletnice ustanovitve brigade 12. julija je organizirala vojna enota, ki nadaljuje tradicije brigade. V vojašnici Staneta Žagarja v Kranju, kjer je potekal svečan del, je bilo tudi tovariško srečanje borcev. Veliko število borcev brigade se je udeležilo tudi proslave JLA 22. decembra, ob slovenskem kulturnem prazniku pa sta delegaciji naše skupnosti položili venca na Prešernov praznik v Ljubljani in Prešernov grob v Kranju.

Pomembno in obsežno je bilo delo pri razvijanju bojnih in revolucionarnih tradicij NOB. Ena izmed komisij je v juliju

organizirala predavanja o bojni poti Prešernove brigade. Pohodne enote Prešernove brigade so ustanovili v OŠ Franceta Prešerna v Kranju in v šoli Staneta Žagarja v Lipnici. Za 44. obletnico boja 3. bataljona je odbor sodeloval pri organizaciji tekmovanja učencev osmih razredov gorenjskih osemletk v pisanju spisov o tem boju. Pod pokroviteljstvom skupnosti je turistično društvo Pokljuka organiziralo 30. avgusta 19. tekmovanje partizanskih harmonikarjev v počastitev boja 3. bataljona. Odbor je na koncu tekmovanja predal zmagovalcu prehodni kip partizanskega harmonikarja ter podelil priznanja brigade prvim trem tekmovalcem.

Ena izmed komisij je sodelovala pri preureditvi muzeja Prešernove brigade v vojašnici

Staneta Žagarja v Kranju, pri pripravi panojev v osnovnih šolah, poslala pa je tudi fotografsko gradivo o brigadi muzeja v Kosovi graščini na Jese-nicah ter muzeju 31. divizije v Mariboru.

Izredno obsežno je bilo delo na področju rekreacije borcev. Komisija je uspešno organizirala sodelovanje borcev na tekmovanjih: Partizanska smučina Cerkno, Kurirski tek, Tek borcev za TV-15, Patuljni tek na Srednji Dobravi, Tek po potek Kokrškega odreda in Trnovski maraton. Ob sodelovanju komisije OK SZDL Radovljica je organizirala drugi pohod partizanov na Triglav 24. in 25. julija. Udeležilo se ga je 85 borcev NOV.

O svojih stališčih je s petih sej odbor pismeno obveščal občinski odbor ZZB NOV Kranj in republiški odbor ZZB NOV. Tako je podprl mnenje večine občanov kranjske občine, da je potrebno kompleks Brdo spremeniti v turistični objekt, ki bo ustvarjal dohodek. Tudi sicer je odbor podprl stališča, ki nasprotujejo izjemnim privilegijem posameznikov – dobro situiranih borcev.

Naj še povemo, da smo ob koncu leta imeli v evidenci 833 članov skupnosti – borcev brigade.

Miloš Pertovt

Lackovci o opravljenih nalogah

Odbor Skupnosti borcev Lackovega odreda je na seji konec februarja 1988 v Mariboru razpravljal o delu predsedstva v preteklem letu. Pregledali so delovne naloge in ugotovili, da so zelo obširni program dela uspešno in v celoti izpopolnili.

V letu 1987 so imeli osem sej predsedstva, štiri seje odbora in Zbor bork in borcev odreda. Poleg rednih sej je bilo še več sestankov, na katerih so reševali nujne tekoče organizacijske – administrativne zadeve. Opravljeno je bilo veliko delo z izdajanjem monografije odreda. Velika truda je bilo vložnega za sestavo čimbolj točnega seznama bork in borcev odreda. Skupščine občin po vsej Sloveniji so obvestili o številu članov LO, ki še živijo na njihovem območju s prošnjo, da občine sodelujejo pri nabavi monografije odreda in jih podarijo borcem v znak priznanja za njihov prispevek v NOB. Zaradi obsežnega gradiva bo monografija izšla v dveh knjigah predvidoma aprila letos. V prednaročilu bo cena kompleta 40.000 din, v prosti prodaji pa višja.

V izvajanju nalog glede ohranjanja, razvijanja in prenašanja tradicij NOB so bili tudi v preteklem letu v tesnem sodelovanju s šolami, ki so po-

imenovane po enotah in padlih borcih odreda. Vodstvo OŠ Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka je organiziralo pobratenje z OŠ Grbavci iz Podkozarja in občine Bosanska Gradiška v SR BIH, ki nosi ime po padlem namestniku komandanta LO Dragutinu Babičiču. Pobratenje, ki se ga je udeležila tudi delegacija LO, je bilo na dan mladosti, srečanje pa je potekalo v duhu bratstva in enotnosti.

Avgusta je pri tej skupnosti izšlo zelo obširno glasilo »Odmov partizanske severne meje«, v sodelovanju z OŠ Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka in skupščino občine Radlje ob Dravi pa so konec avgusta organizirali Zbor Skupnosti borcev LO ob severni meji na Kapli na Kozjaku. Udeležba je bila zelo dobra. Na zboru so borkam in borcem podelili lepo izdelane spominske medalje Lackovega odreda. Udeležili so se proslave občinskega praznika občine Radlje ob Dravi, na kateri so podelili zaslužnim borcem in zunanjim sodelavcem, za njihov dolgoletni trud zlate plakete. Zelo dobro so organizirali tudi srečanje z zamejskimi partizani s predsedstvom LO na OŠ borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka, kjer so učenci pripravili in izvedli

prisrčen kulturni program. Nekdanji partizani iz zamejstva pa so odšli na krajši, a prisrčen izlet.

Ob izidu monografije bodo v prihodnje v sodelovanju z občinskimi odbori ZZB NOV organizirali predstavitev zgodovine LO v občinah, kjer imajo domicil, dogovorili pa so se tudi, da bo za mesto Maribor in širšo okolico predstavitev 9. maja letos v Smolniku, kjer bo avtor dr. Milan Ževart javnosti skupaj z recenzenti podal zanimivosti iz monografije.

Vključili se bodo v aktivnosti pri obnovi in otvoritvi partizanske bolnice in spominske plošče oz. obeležja Druleku med Kaplo in Gradiščem na Kozjaku, sodelovali pa bodo učenci in borci iz Podkozjaka in jim omogočili obisk. Obiskali bodo tudi kmetije, katerih družine so ves čas sodelovale z Lackovim odredom in okrajnimi odbori OF. Takim družinam bodo tudi podelili monografijo odreda.

Na seji je sodeloval član predsedstva MO ZZB NOV Maribor Martin Prevorčnik, ki je med drugim čestital k dosledno izvedenim nalogam iz programa dela. Zaključil je z željo, da bi takšno aktivnost pri izvajanju obširnega programa dela nadaljevali tudi v tem letu.

Ivan Verboten-Vanč

Zgodovinopisje pri ljubljanskih medvojnih aktivistih

V sredo, 16. marca, je bil zbor medvojnih aktivistov OF občine Ljubljana Center. Ta organizacija združuje vse tiste medvojne Ljubljančane, ki so delali za OF v središču mesta ali pa sedaj v njem živijo. Na zboru so govorili o socialno-zdravstveni problematiki, predvsem pa o zgodovinopisju. Pri zbiranju vsakovrstne dokumentacije, pri sestavljanju in urejanju ustreznih besede-

dil in sestavkov ter objavljanju raznih spominskih gradiv in kronik o delovanju OF v Ljubljani občutijo precejšnje zaoznanje. Vzroki so različni: pomanjkanje ustreznih piscev in urednikov, pomanjkljiva navodila in aktivnosti za čimbolj uspešno organizacijo zbiranja in reševanja dokumentacije, preslaba družbena zavest o pomembnosti zgodovinopisja na sploh, zaprtost nekaterih vi-

rov, nedotakljivost nekaterih tem in oviranje objav.

Bliža pa se 50-letnica OF in vstaje, zato se prizadevajo, da bi to delovanje in obdobje dobili v čim bolj natančno obdelavo zgodovinarji-strokovnjaki. Z zbiranjem bodo še bolj zavzeto nadaljevali, v načrtu pa imajo tudi izid opisa NOB v Starem Vodmatu ter na drugih območjih naše občine.

Lojz Tršan

Uspel novinarski večer v Cerkljah

Skoraj tri debele ure je minuli petek zvečer trajal v nabitosti polni kinodvorani Zadruga doma v Cerkljah novinarski večer, ki ga je pripravilo uredništvo Gorenjskega glasa iz Kranja. Glavni pokrovitelj je bila Ljubljanska banka – Temeljna banka Gorenjske Kranj, prireditve pa so finančno podprli številni obrtniki cerkljanskega območja, nekatere delovne organizacije ter zasebni kmetovalci. Za predah med pogovori, ki so jih imeli novinarji Gorenjskega glasa in njihov dopisnik Janez Kuhar, ki je hkrati ves večer uspešno povezoval program, je skrbel domači ansambel LIPA iz Cerkelj pod vodstvom Vinka Jančiča. Z lepo domačo pesmijo sta se predstavila moški pevski zbor KUD Davorin Jenko iz Cerkelj in mladinski pevski zbor iz Velesovega. Bilo je res za vsakogar nekaj. Predstavili so ribištvo, lovstvo, čebelarstvo, kmetijstvo, obrt, turizem. Šport, gasilstvo, krvodajalstvo, avto-moto šport in drugo. Tudi seznan nagrad je prese-

Na sliki predsednik sveta KS Velesovo Anton Ropret (levo), ko prejema Glasovo priznanje iz rok tovariša Štefana Žargija.

gel vsa pričakovanja in jih je bilo za sto starih milijonov.

Uredništvo Gorenjskega glasa je sedmim krajevnim skupnostim; Brnik, Grad, Poženik, Zalog, Velesovo, Šenturška gora in Cerklje podelilo posebnih priznanj za delo in uspehe v minulemu letu. Priznanje sta podelila direktor in glavni urednik Gorenjskega glasa Štefan Žargi in Andrej Zalar,

ki ureja stran Gorenjski kraji in ljudje. Med gosti so bili tudi Ferdo Rauter, predsednik občinske konference SZDL, Henrik Peterneš, predsednik Izvršnega sveta Kranj in Janez Gradišar, ki dela za izvršni svet – s krajevnimi skupnostmi.

Z novinarskimi večeri in podelitvijo priznanj bodo nadaljevali.

Janez Kuhar

Možnosti za združitev

Komandant Stane je nova ljubljanska krajevna skupnost. Pred 25-imi leti je bilo tod še rodovitno polje, danes živi na tem območju nad 9000 občanov. Celotna skupnost ima le dve trgovini in nekaj okrepčevalnic. KS se deli na tri dele, prav tako so tudi tri organizacije ZB, ki zajemajo skupno 450 članov.

Pred dnevi je imelo Združenje borcev Komandanta Staneta prvo letno skupščino. V tej enoti je včlanjenih 173 borcev. Njih povprečna starost znaša 70 let. Na skupščini so govorili o sedanjem položaju v naši družbi, o delu organizacije v preteklem razdobju. Izvolili so tudi novo vodstvo.

Sestanek je vodil predsednik ZB Komandanta Staneta

Stane Klemenčič. V svojem referatu je poudaril, da borci vzemirajo razni negativni pojavi v naši družbi. Boli jih, da je vse več kriminala, grabeža družbene lastnine, da se vse bolj zlorablja naš samoupravni sistem. Zaustavil se je zlasti na primeru Agrokomerc. Izrazil je bojazan, da bodo posledice za taka ravnanja nosile naše prihodnje generacije. Povedal je tudi, da se borci ne strinjajo z negativnim pisanjem o naši JLA. Taki izpadi škodujejo naši NOB in povojni izgradnji. V nadaljevanju je podal nekaj misli oziroma nalog za prihodnje obdobje. Dejal je, da bi bilo dobro, če bi začeli razmišljati o združitvi vseh treh organizacij v eno. Zavedati se moramo, je zaključil, da nas je vedno

manj in postajamo vse bolj utrjeni in bolni. Tudi drugi razpravljalci so obsodili zlonamerna pisanja o naši armadi in samoupravnem sistemu. Poudarili so, da je dolžnost članov ZB vključevati se v razpravo o spremembah ustave. Sprejeli so več sklepov: aktivno bodo sodelovali pri delu KS, preučili bodo možnosti za združitev vseh treh organizacij ZB v eno, posvetili bodo vso skrb socialni in zdravstveni varnosti borcev, odločno se bodo borili proti negativnim pojavom v naši družbi. Za predsednika so ponovno izvolili Staneta Klemenčiča, za podpredsednika Danila Mravljeta, za tajnika pa Amalijo Pinterič.

Vinko Bovcon

Zgodovinska komisija pri skupnosti borcev

Pred štirimi leti so po skupščini borcev Istrskega odreda ustanovili komisijo, ki naj bi se ukvarjala z vsem, kar se je med NOB dogajalo v okupiranih krajih Brkinov, Čičarije, Malega Krasa in Slovenske Istre.

O odredu je sicer napisna monografija, vendar pa so še stvari, ki jih pisec monografije ni mogel zajeti. V zadnjih letih je zbranih nad tristo slik o borcih in krajih, med njimi tudi slike vseh požganih in uničenih domovih teh krajev. Večino slik je med vojno posnel borec – obveščevalec odreda tovariš Dominik Maraš-Nedeljko, ki še vedno sodeluje v tej komisiji. Vloženim v album, se slikam dopolnjujejo podatki o borcih in dogodkih, med gradivom je tudi več slik iz mitingov, ki jih je odred organiziral skupaj s tukajšnjimi prebivalci; en del gradiva je sicer stalno razstavljen v nekdanji šoli na Kozjanah, ki se po

potrebi zamenja z delom, razstavljenim v drugih krajih. Tako je bilo poleg stalne na Kozjanah že šest razstav.

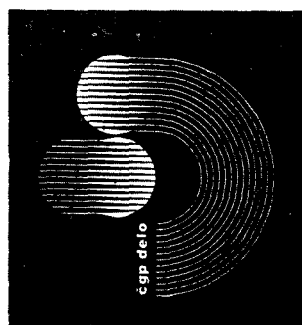
Stroške vzdrževanja razstave v Kozjanah plačuje Pokrajinski muzej iz Kopra. Ta komisija pa ima pri delu precej težav, saj so slikovno gradivo in dokumenti spravljani pri osmih borcih iz raznih krajev tega območja.

Druga komisija pa si prizadeva za ohranitev in ureditev prostorov, kje je bila partizanska bolnica »Zalesje«. Bolnica je bila v Brkinih, v njej pa se je zdravilo več ranjencev tudi iz drugih enot pod Ostrožnim bdom v Šmohorski dolini. Med vojno je bila požgana. Zanimivo je, da je bolničar te bolnice – kasneje intendant Branko partizan – Petkovšek, ki živi v Postojni, rešil veliko stvari iz te bolnice. Še danes jih hrani in od časa do časa tudi pokaže, predvsem pa bi rad za vse to našel primeren prostor.

Člani komisije so tudi posadili v Parku spominov in grozot druge svetovne vojne v Petanjcih pri Tišini v Prekmurju spominsko sadno drevo – hrast. Slavko Zupančič je sadiko izkopal v Brkinih, jo odposlal v Prekmurje, člani Istrskega odreda pa so jo posadili. Hrastič lepo raste in kogor bo pot zanesla v Prekmurje, naj si ga le ogleda.

Na zadnji seji so se dogovorili, da bi poslali poziv vsem živečim borcem, da bi komisiji pomagali pri zbiranju gradiva, pri opisovanju posameznih dogodkov. Posebej bi namenili pozornost solinarski poti, po kateri je piranska mladina v spomin na to medvojno delovanje že dvakrat organizirala pohod. Tega se borci resda teže udeležijo, prizadevajo pa se, da bi se ta pot ohranila vse do Bele krajine.

Milan Cirk

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Vedno ista pesem

Stojim pred kinom in se pogovarjam o različnih vsakdanjih in nevsakdanjih stvarih. S prijateljem se pogovarjava na dolgo in široko. Koliko časa že?

Oh, saj res! Doma moram biti ob šestih, manjka pa samo še petnajst minut. Le kako sem se mogla tako zaklepetati? Kot kakšna stara ženička, ki gre malokdaj med svet...

Prijatelj me je začel čudno gledati, ko sem se začela poslavljati. Prej se mi ni nikamor mudilo, sedaj pa še stavka ne morem končati. Le »adijo« mu še utegnem reči. In že tečem proti Novi vasi. Nasproti mi z nasmehom na ustih prihaja prijateljica. Ustavi me in me nekaj sprašuje. Sploh ne morem slediti njenim vprašanjem. Pred očmi se mi zamigljajo, ko vidim veliki kazalec na številki deset. Nekaj zamrmram v slovo in hitim proti domu.

Rdeča luč na semaforju. »Oh, zelena, prižgi se že en-

krat!« si mislim. Rumena, nato zelena. Hitro tečem naprej.

Ne! Nemogoče... Ali prav vidim? »Zdravo, Diana!« me pozdravi sestrična. Kakšno nesrečo imam danes. Ravno danes srečujem toliko znancev. Ko pa imam čas, nikogar ne vidim. Samo pozdravim jo.

Končno sem doma. Ura pa že deset minut čez šest. Stojim v dvigalu. Uro si premikam nazaj, na pet do šestih. Mami me že čaka

»Le kje si hodila tako dolgo?«

»Kako to misliš; saj sem točna.« je odgovorim.

»Točna? Saj je deset minut čez šesto.«

»Ni res. Kar poglej,« ji pokazem svojo uro.

»Od kdaj ti pa ura zaostaja?« me vpraša in doda: »Poznamo mi takšno zaostajanje!«

- Že vem, kaj sledi tem besedam. To znam že na pamet. Kadar zamudim, »igra« doma vedno ista pesem.

DIANA VEBER, 8. b
COŠ Fran Roš
Celje

Hotel A-kategorije

Vsi veste, kako se počutiš, če si bolan. Bolj klavirno kot ne. Pa vendar je ta vloga »malega revčka« in tudi »večjega« nekaj časa kar prijetna. Res ni prijetno ležati v postelji s temperaturo 40 stopinj Celzija in še več, goltati tablete in piti čaje. Ob vsem tem je pa le nekaj prijetnega...

Vsaj za nekaj dni se znebiš napornega šolskega življenja in opravičijo ti tudi domače naloge: pomivanje, pospravljanje... Prijetno, ne?

Vsi se morda ne strinjajo, vendar pa je meni, ki sem že nekoliko starejša, tako kar všeč. Nekaterih nalog, priznam, sploh ne opravljam rada! In po vrhu vsega ti še strežejo. Super stvarca! »Pomaran-

čo, prosim,« rečeš in čez nekaj časa se le-ta znajde pred teboj na lepem krožniku. Oči ti kar zrastejo, saj seveda tega nisi navajen in v zadregi še tisti »hvala« kar odleti. Potem pa se približa konec bolezni in tudi postrežba ni več kakor v hotelu A-kategorije, ampak samo D in že slišiš: »No, nekaj bi pa že res lahko naredila.« Najbrž imajo prav.

Pa adijo, angina – do drugega leta, ko se bomo spet za nekaj dni prestavili v hotel A-kategorije in doživeli nove prijetne, pa čeprav vročinske dni.

BERNARDKA MESTINŠEK, 8. b
COŠ Fran Roš
Celje

Artičani že zopet plešemo

V petek smo začeli z nadaljevalnim plesnim tečajem za šolarje. Za začetek smo zaplesali v ritmu valčka. Naš učitelj Andrej Kranjc iz Novega mesta je bil kar zadovoljen. V nadaljevalnem tečaju nas je veliko manj, kot nas je bilo v začetnem. Ostali smo res tisti najbolj vneti plesalci.

Poleg nas pa so začeli v petek plesati še naši starši. Kar 44 parov se jih je vključilo v začetni plesni tečaj. Presenečeni

smo bili nad tako številno udeležbo. V naši avli je bilo skoraj premalo prostora. Zaplesali so začetne korake valčka, discohustla in quickstepa. Zadovaljni so bili po končani vaji plesalci in učitelj. Vaje bodo trajale šest petkov, na koncu pa bo najbrž zopet plesna revija.

MATEJA JANKOVIČ, 7. b
novinarski krožek,
OŠ Artiče

Pogovor z mačkom Mikijem

Ja, domišljijo pa imajo ti naši otroci! Morali smo se nasmešiti ob temle intervjuju, ki ga je zapisal ALEŠ KRAPEŽ iz 7. razreda osnovne šole Jože Lemut-Saša v Cola po pogovoru s svojim mačkom Mikijem. Pa smo si rekli: zakaj se ne bi nasmešili še drugi naši bralci mladinske strani? Če bi Miki res odgovarjal, bi bili verjetno odgovori prav takšni. Le kako se znajo naši otroci živjeti v svet živati! Seveda si ob teh odgovorih vsak lahko misli svoje, izvleče kako misel ali sklep, podobno kakor v basni. Če ste si kaj mislili – pa nam napišite in pošljite na naše uredništvo!

Tovariš Miki!

Koliko časa ste že pri nas?

Mislím, da živim pri vas tri leta, zdi pa se mi, kot bi pretekla že cela večnost.

Od kod ste pravzaprav doma?

Z Otlice sem; tam je moj rodni kraj.

Koliko časa ste živeli na Otlici?

Komaj tri do štiri mesece. Ali še živijo vaši starši?

Ne vem, ker jih nisem več videl, odkar sem se preselil k vam. Vesel pa bi bil, če bi še živeli.

Kako se počutite pri nas?

Bolje se ne bi mogel. Jedilnik je izvrsten, miši je na pretek, pa tudi senikov, kjer prenočujem, je dosti.

Kaj bi spremenili na jedilniku?

Predvsem to, da bi dobil malo več mesa na kosteh in ne bi lizal same kosti.

Naša vas Erzelj si od strašnih posledic vojne nikoli ni povsem opomogla

Ob 8. marcu ljudi prevzamejo spomini

Osmi marec je praznik žena. V naši vasi smo praznovali ta dan tudi, ko so italijanski fašisti 1943. preganjali naše ljudi. Ženske in starejše moške so odgnali v zapore, starčke in otroke pa izgnali iz vasi. Maščevali so se nad ljudmi, ker je večina mlajših moških iz naše vasi bila že v gozdovih. Starčkom in otrokom so grozili, da bodo plačali krvavi davek zaradi njih. Ponižani so morali zapustiti svoje domove in oditi v sosednje vasi k dobrim ljudem. Tam so preživeli celih šest mesecev. Domov so se vrnili po razpadu Italije. Domovi

so bili popolnoma izropani. Vendar so bili srečni tisti, ki so preživeli in dobili vsaj svojo streho. Veliko se jih ni nikoli vrnilo. Izgubili so življenja v raznih taboriščih in gozdovih.

Osmi marec bo ostal še naprej krajevni praznik, v spomin na težke in krute dni in v opomin mlajšim, da ne bi več zapuščali vasi, kot so jo po vojni.

MAJDA VOLK

3. a
Osnovna šola Drago Bajc,
Vipava

Podobnih doživetij si še želimo

»V ponedeljek greste v Trst, kjer si boste v tamkajšnjem gledališču ogledali Cankarjevo dramo Kralj na Betajnovi,« nam je sporočila tovarišica. »Krasno!« smo si mislili. »Vsaj ena sprememba v enoličnem urniku!«

Odpeljali smo se z avtobusi; na njih je tokrat divjala bitka za sedeže. V Rožni dolini smo prestopili mejo in čez dobro uro že bili v Trstu. Babica mi je pripovedovala, da je v svojih mladih letih prihajala v to mesto prodajat maslo in jajca. Predstavljala sem si jo, kako s košaro na glavi stopa po istih ulicah, mimo katerih se zdaj vozimo. Preden sem se utegnili prepustiti mislim, smo že prispeli.

Vstopili smo v krasno stavbo Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Občudovala sem mogočne lestence in obžalovala, da nimamo v našem mestu tudi takšnega gledališča. Igra se je kmalu začela. Ker smo dramo že prej prebrali, smo opazili, da je režiser delo nekoliko spremenil (prizorišče, ose-

be...). Po predstavi, ki smo ji (končno spet enkrat!) z zanimanjem sledili, je bil predviden pogovor z igralcem Borisom Cavazzo in direktorjem gledališča. A do tega ni prišlo, češ da sta oba tovariša zadržana (?). Vseeno pa smo Trst zapustili s prijetno zavestjo, da slovenska beseda tukaj le ni pozabljena.

Odpravili smo se še na Sveti Mihael pri Doberdobi, prizorišče krvavih bojev med prvo svetovno vojno. Sprehodili smo se po podzemnih rovih – vojaških bunkerjih in sklediščih – ter si ogledali mogočne topove, neme priče nesmielnega pobijanja.

Mnogi od nas morda ne bodo imeli kmalu priložnosti obiskati tržaškega gledališča ali pa kakšne druge glediške znamenitosti, zato smo bili nad tem izletom navdušeni. Ker se da prijetno združiti s koristnim, si podobnih doživetij še želimo.

POLONA ŠTEKAR, 8. a
OŠ 9. korpusa NOVJ
Nova Gorica

Vzdevek me je prizadel

Vzdevkov si ni lepo dajati, ker se te lahko drži do konca življenja. Meni so dali že več vzdevkov, a se do sedaj ni nobeden obdržal. Eden med njimi je bil Martinov lulček.

To ime sem dobil zaradi pesmi Martinov lulček (Op.: piše nam namreč učenec Martin iz Artič) in to v mali šoli. Najbolj me je zbadal Petanov Saša, ki si je to ime tudi izmislil. Hotel sem ga kaznovati, pa te priložnosti nisem imel takoj. Na svoje odkritje je bil najbolj ponosen pred dekleti in je bil takrat tudi najbolj junaški. Nekoč pa mi je bilo tega zbadanja dovolj

in sva se pošteno stepla. On me je prvi udaril, a sem mu udarec vrnil. Od jeze je ves zardel in je bil podoben ponorelemu teličku. Grozil mi je, da me bo ubil. Ko je čistilka videla, da je ves zardel, ga je hitro stisnila v naročje in mu izmerila temperaturo. Prišla je tovarišica in ga vprašala, kaj se je zgodilo. Že je hotel povedati, a je opazil, kako mu kažem pesti. Ni povedal po pravici.

Od takrat dalje me ni nihče več zbadal. Jaz pa sošolcem nikoli ne dajem vzdevkov.

MARTIN PINTERIČ, 6. a
OŠ Artiče

Nekoč sem imela zelo prijazne prijatelje z Jesenic. Večkrat so prišli k nam na obisk. Z njimi sem se igrala različne igre. Včasih so ostali pri nas nekaj dni.

Nekega dne so spet prišli k nam. S seboj so pripeljali novega prijatelja, ki ni bil nič kaj prijazen. Ime mu je bilo Jure. Smejal se je za vsako figo in nas dražil. Spet smo se začeli igrati naše stare igre. Lovili smo se po travniku. Kakor ponavadi sem lovila jaz, ki sem med vsemi tekla najslabše. To mi ni bilo prav nič všeč.

»Zakaj moram vedno jaz loviti?« sem vprašala.

»Lovila boš zato, ker si revala!« je zakričal Jure.

»Ne, nisem revala!« sem odgovorila.

»Reva, reva, reva!« so se drli še drugi prijatelji.

»Nehajte, nehajte!« sem zakričala na vse grlo in si mašila ušesa, pa ni nič pomagalo. Prijatelji so še kar naprej kričali. Postalno mi je tako hudo pri srcu, da sem stekla v hišo in tiho jokala. Tudi drugi so čez nekaj časa prišli za mano.

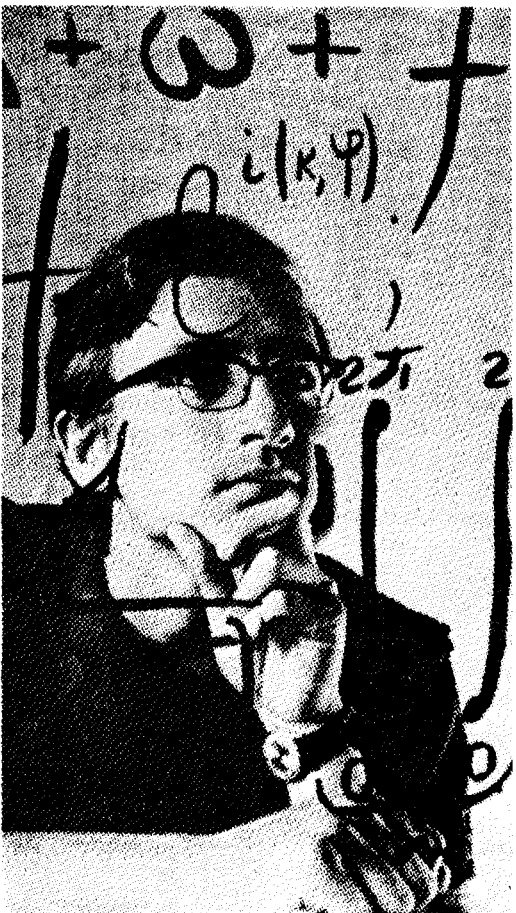
Drugi dan so z vlakom odšli domov. Od tistega dne pa nisimo več prijatelji, kakor smo bili nekoč.

MARTINA JELČIČ, 6. b
OŠ Artiče

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAML

Informativni dnevi

Marec je prišel in z njim čas informativnih dni. Dragi mladi prijatelji, vem, da mi ni treba posebej razlagati, kaj ti dnevi pomenijo, še posebej ne tistim med vami, ki se vam iztekajo osnovnošolska leta in ste pred odločitvijo, kje boste nadaljevali šolanje. Prav namen takšnih dni je, da vam odprejo vrata najrazličnejših srednjih šol in vas seznanijo, kakšno izobrazbo vam ta in ta šola nudi, kakšni so vpisni pogoji, kolikšne možnosti imate, da postanete učenci neke šole, ki vas bo pripeljala do vašega izbranega poklica itd. Skratka, v teh dnevih naj bi vam odgovarjali na vsa vaša vprašanja, vse vaše stiske, kajti iz leta v leto se izkaže, da je le-teh zaradi navala mladega vednoželjnega rodu v šole, vedno več. Pa pravimo, da hočemo imeti čim več in čim boljše izobražene mlade ljudi! Na vseh področjih! Vlaganje v izobraževanje je naš kapital – nemalokrat poudarjamo. In trdimo, da se tega tudi zavedamo – vsi, od odgovornih do navadnih zemljanov. Pravzaprav, kdo pa je odgovoren? Ne glede na trditve in ob njih porajajoča se vprašanja pa postanejo šolski zidovi peozki. Kam s tistimi učenci, ki se ne bodo mogli preriniti v učilnice?

Vid Pepelnik iz Artič se je na primer odločil za ekonomsko-komercialno šolo v Brežicah. Na informativnem dnevu je izvedel, da bosta samo dva razreda prvih letnikov ekonomsko-komercialne smeri. »Prišlo nas je 114,« piše, »sprejeli pa naj bi le 72 učencev. Maja se bomo spet sestali in se dogovorili, kaj bomo naredili, če nas bo preveč: lahko se odločimo za sprejemne izpite.« Prav s takšnim strahom piše Vidov sošolec Janez Glovovšek, ki si je na informativni dan ogledal tehnično šolo in izvedel, da bodo na novo sprejeli le 30 učencev.

Ali so informativni dnevi dali tisto, čemur so namenjeni, ali so med osmošolci zasejali le strah in negotovost? Verjetno je bilo vsega po malem. V nekaterih srednjih šolah so se res potrudili, drugod so bile informacije bolj površne. Tomaž Knez, ki se je odločil za elektrotehnično šolo v Krškem, se je po ogledu zelo zadovoljen vrnil domov. Pravi, da so jim v šoli vse lepo prikazali, kaj se bodo učili, jim razložili vse smeri šolanja in jim razkazali tudi delavnice. Nasprotno pa Vid Pepelnik meni, da bi se v Brežicah na ekonomsko-komercialni šoli lahko bolj potrudili in dali več informacij, ne pa, da so jih samo prestrašili.

Dragi mladi prijatelji, želim vam, da najdete pot do poklica, ki vas veseli. Nikar ne obupajte in nikar se ne prestrašite, pa če vas še tako strašijo! Tudi sprejemni izpiti niso nobena groza. Zgrabite z obema rokama in ne pustite se omajati! Držim pesti!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAML

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

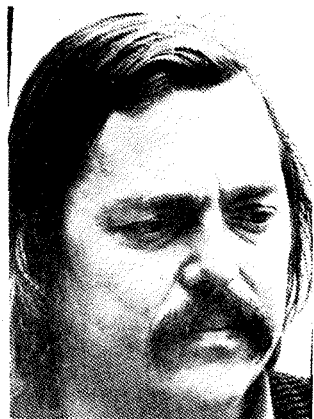
Nova slovenska drama v ljubljanskem MGL

Klementov padec ali diamantni rob

Jančarjevo delo o čistosti duše, razuma in ljubezni

Čeprav se je tiskovna konferenca o tem novem slovenskem gledališkem delu začela nekako tako, kot da »tu sploh ne gre za Klementa Juga«, ampak le za zgodovinsko predlogo, ki si jo je Jančar izbral, oziroma mu je »priromala« pod roke, je treba bralcu vendare pojasniti, da se je avtorju zagotovo porodila marsikatera (zanj značilna izpeljava) o iskanju neokrnjene notranje človekove čistosti, brez goljufij, kraje, vlačuganja ali pijančevanja prav pri skopih podatkih o slovenskem alpinistu in doktorju filozofije Klementu Jugu. Ta mož se je rodil leta 1898 v Solkanu pri Gorici. Kot gimnazijec je že izstopal po svoji pronicljivosti in aktivnem odnosu do sodobnih družbenih vprašanj. Vse to je bilo takrat prepleteno še z bojem za slovenske narodne pravice in tudi z vse bolj intenzivnim planinarjenjem. Ko je kasneje, kot begunec v Ljubljani, končeval gimnazijo in je imel hkrati za seboj že tudi izkušnjo prve svetovne vojne, je Klement Jug v neki domači nalogi

tudi zapisal: »Pretrpel sem mnogo, postal berač, trpel duševne in druge muke, od katerih je bila lakota najlažja, a sem kljub temu zadovoljen. V tej šoli se mi je odprl pogled v gnusno člo-

Drago Jančar

veško življenje in postalo me je sram, da sem človek... Sklenil sem torej svetu kljubovati, najsi bom še tako zaničevan. Hočem preizkusiti na samem sebi, če je nesebičnost res nemo-goča...

Vsega po malem, kar je obkrožalo življenjski čas dr.

Klementa Juga, je Jančar upošteval. Malce cankarjanstva, veliko ničejanstva, znanih zaletavih pogledov Otta Weiningerja in seveda prelestne poezije doktorja Lojza Kraigherja. Predvsem pa je Drago Jančar to zgodovinsko osebnost posvojil v iskanju človekove poti do sveta, človekovega odnosa do lastnih vzgibov v korelaciji z realnostjo, vselej banalno in zadušljivo kloako, kjer se ideali umažejo, posameznik pa se po prosti volji odloča, kako bo ostal čist, pa tudi, kako bo čistost opredeljeval.

Ljubezen, zadnja in najčistejša ostrina bivanja, je skrajni cilj Jugove predstave o čistosti, hkrati pa tudi prvi in usodni kamen spotike – oziroma – oprijemališče v steni, kjer se lahko roka v trdni veri še trdneje oprime in premaga previs ali pa v nejeverni omahne – v smrt.

Avtor je na tiskovni konferenci lepo povedal, da je našel v zgodbi iz življenja Klementa Juga dovolj gradiva, da se je lahko teme lotil čisto po svoje, seveda

pa tudi umetnik ni mogel in ni hotel dajati banalnega odgovora o tem, ali je mladi doktor filozofije omahnil v severni triglavski steni po nesreči ali nalašč. Drama, ki so jo postavili na odru Mestnega gledališča ljubljanskega, se v bistvu

kazana predvsem s samim tekstom; nenehno se je gledalcu vračal občutek, da je predstava tako režijsko kot igralsko pripravljena s polovico prave siline, ki bi bila potrebna, da bi zares zažarela tri najpomembnejša mesta: prvi in zadnji ples in Klementova intimna srečanja z ljubljeno Milo. Ker se določen del dogajanja odvija tudi na filozofskem seminarju ljubljanske univerze, si je, tako je vsaj čutiti, režiser pretirano prizadeval dramo spolitizirati in »potegniti iz teksta«, nekatere parte, ki se

Klementov padec v MGL je pripravila ekipa mlajših gledališčnikov: režiral je Janez Pipan, dramaturginja je bila (ob pomoči Toneta Partljiča) Livija Pandur, scenografinja Sanja Jurca, kostume je oblikovala Doris Krstić, glasbo Gregor Strniša, nastopili pa so: Janez Škof (nov in čisto mlad igralski obraz) kot Klement Jug, Tone Kuntner, Mirjam Korbar, Vesna Jevnikar, Milan Štefe, Srečo Špik, Ivan Godnič in Borut Veselko.

Mlajši ljubitelji gledališke umetnosti bi morda

Danes grem v planine. Kedaj (in ali) se vrnem, je zapisano v usodi in mi je povsem vseeno. Grem s čudno težkim razpoloženjem, kot še nikoli. Sedaj mi ne gre več za vesele pohode, marveč mračen grem tja, kjer je mir in tišina, kakor da grem iskat usode. Naj pride karkoli, vse sprejemem z mirnim srcem. Nalašč sem vključil v svoj načrt najtežje stene in grebene, kamor si še nihče ni upal. Le nekaj me peče... Ah moja uboga mama. Le njej bi rad prihranil trpljenje. Da bom imel mirno vest, Milka, Ti odpuščam vse in tudi Ti odpusti meni, če sem Ti kdaj storil kaj hudega. Bolj miren bom tako. Odpusti mi v svojem srcu in zdi se mi, da bom to začutil, saj Ti kljub vsemu še vedno zaupam... Če nisi še nikoli verjela mojim besedam in si si moja pisma napačno tolmačila, Milka, sedaj temu pismu verjemi! Izvira iz srca. In Cankar pravi, da »v bridkosti človek ne laže«.

Pozdravi vse!

Zdravo!

Klement

Zadnji odstavek iz pravega pisma dr. Klementa Juga, ki ga je pisal svojemu dekletu pred odhodom v hribe

ne ukvarja s posledico, ampak z vzroki, ti pa so vselej (in še posebno pri Jančarju) v odnosu posameznika do sveta.

Velika ljubezen Klementa Juga je bila v predstavi MGL žal le nakazana, na-

posebej »padejo« v sedanji trenutek. Osnovna poanta drame je vendarle univerzalna, lepa in žalostna; govori o vseh naših zakrnelih hotenjih, imenitno pa predstavi Klementov padec.

pričakovali, da bo šlo za retrogardni pristop do tematike in širše snovi, to bi bilo morda tudi res, če bi se Jančar držal faktografije, česar pa k sreči s polno zalogo svoje umetniške moči ne počne. Razmišljanje bi

Letošnja kurirčkova torba

Kurirji, srečno!

Da je letošnja prireditev Kurirčkova pošta, tokrat že šestindvajseti, krenila s Toškega čela nad Podutikom pri Ljubljani, ni naključje. Skupni začetek poti kurirčkove torbice pionirji posvečajo v spomin na dolomitskega partizanskega kurirja Milana Mravljeta, junaka, pionirja, vzornika, ki je padel na Podutiku 28. septembra 1942.

»Krasile so ga mnoge odlike; s svojim vedno vedrim razpoloženjem, tovariškim odnosom do soborcev in sovaščani, marljivostjo, zlasti pa izrednim pogumom je bil deležen velikega zaupanja, spoštovanja in priljubljenosti pri ljudeh. Zato so mu bile zaupane tudi najtežje naloge – prenos pošte med Dolomitskim odredom in vodstvi OF v okupirani Ljubljani. Toda pri izvrševanju ene teh nalog je padel. Postal je simbol slovenskih pionirjev – kurirjev NOB«, se je med svojim govorom spominjal Franc Dolenc, predsednik OO ZZB NOV občine Ljubljana Žižka in nadaljeval:

»Po dveh mesecih in po dolgih kilometrih se bodo poti kurirčkove pošte letos končale v Novi Gorici, v Piranu, Brežicah, na Ravnah na Koroškem in Lendavi. Iz vseh petih krajev pa jih bodo pionirji prinesli v Žalec, in to

dan pred zborom pionirjev Jugoslavije. Pionirski odredi bodo ob sprejemanju kurirčkove torbice dobili tudi konkretne naloge od svojih tovarišev, ki jim bodo torbice izročali. Seveda bo pri uresničevanju teh nalog s področja tradicij NOB, vseljudske obrambe, delovanja pionirskih odredov in podobnih potrebno precej znanja in spretnosti. Sicer pa bo to pravi preizkus, kako so pionirji dojeli svojo vlogo v družbenih aktivnostih in zlasti v osnovni vseljudske obrambe«. Med recitacije, ples in glasbo so se s svojim vrvežem pomešali šolarji petih ljubljanskih občin, ki so vsak na svoj način želeli pospremiti kurirčkovo torbico. Tudi vtisi so bili temu primerni:

»Po smrti dragega tovariša Tita dosedanja vsebina kurirčkove pošte ni ustrezala svojemu namenu, zato smo se odločili za novejšo obliko in vsebino, ki smo jo mentorji in tudi učenci z veseljem sprejeli. Naloge, ki jih pionirji-kurirji kurirčkove pošte rešujejo, so s področja, ki je tesno povezano prav z mlado generacijo. Med njimi so tudi naloge s področja ekologije v okviru jugoslovanskih pionirskih iger. Menim, da je oblika sedanje kurirčkove torbice prava, saj

obenem bo nadaljevala s tradicijo, pri tem pa ne bo izgubljala pri pomenu revolucionarnih izročil«, so bile misli Milene Kožuh, mentorice OS Keteja Murna v občini Moste-Polje.

Tudi Jelena Trifunović je odličnjakinja 6-b razreda OS Prežihov Voranc: »Vsebina kurirčkove torbice bi morala biti sicer strogo zaupna, vendar vem, da v njej tičijo zemljevidi, pisne naloge in mnoge želje mojim vrstnikom. Všeč mi je prireditev in smisel kurirčkove pošte, zato želim, da bi srečno končala svojo pot!«

Tudi Mateja Seliškar z osnovne šole na Dobrovi pri Ljubljani je bila tokrat prvič na prireditvi ob skupnem odhodu kurirčkove pošte v vse smeri naše republike. »Naloge, ki jih bodo reševali moji vrstniki, gotovo ne bodo lahke, vendar so v njih želje nas vseh za boljši jutri. Pozdravljam pionirje povsod tam, kjer se bo mudila kurirčkova torbica!«

Med nastopom Lovskega pevskega zbora iz Medvoda, članov AG Svoboda prav tako iz Medvoda, mladinskega pevskega zbora OS Leopolda Mačka, folklorne skupine osnovne šole 7. maj z Dobrove pri Ljubljani, godbe milice, plesne skupine Gu-Gu, Igorja in Petre in še bi lahko naštevati, je prihrumel helikopter, senzacija za mladež; prevzel je prve nosilce kurirčkovih torbic in z njimi poletel cilju naproti: prvi predaji v Ljubljani...

Enkratno srečanje

Kaj pomeni to »enkratno srečanje« in kdaj bo?

Bo 20. in 21. maja v Žalcu, kjer bodo na zboru pionirjev spet strnile svoje korake kurirčkove torbice z vseh petih smeri po Sloveniji: proga P s Primorske, G z Gorenjske, TV z Dolenjske, Š s Štajerske in K s Koroške. Poleg zbora pionirjev, ki se ga bodo s slovenskimi pionirji udeležile še delegacije pionirjev iz drugih jugoslovanskih republik, povabljeni pa bodo tudi otroci naših zdomcev, bo to srečanje še veliko več, zato mu lahko rečemo »enkratno srečanje«. Malo tudi zaradi racionalizacije so na Zvezi prijateljev mladine Slovenije, ki skozi leto organizira različna srečanja pionirjev, »pripeli« zboru pionirjev Jugoslavije še srečanje pionirjev zgodovinarjev (20. maja v La-

škem), letos že deveto pionirsko konferenco v okviru JPI na temo »Kaj pa zdravje?« (za to bodo istega dne poskrbeli v Celju) in srečali se bodo pionirji dopisniki (20. maja v Polzeli), tokrat brez šolskih glasil, ki bodo spremljali tako zgodovinarje kot pionirsko konferenco, zvečer pa pripravili informacije in jih naslednji dan na zboru posredovali 1200 do 1500 zbranim slovenskim pionirjem in gostom.

Za 21. maj je v Žalcu predvidena velika končna prireditev s kulturno-rekreativnimi aktivnostmi, na katero bodo povabili najaktivnejše pevce in druge ustvarjalce. Svoj report bodo seveda predale torbice. Za pionirje pa bo predvsem napet trenutek razglasitve rezultatov zgodovinskih nalog in sklepov pionirske konference.

Tako. Kurirčkove torbice so na poti – za dva meseca. Upamo, da bodo zaživele tako, kakor so bile zamišljene: ne samo kot tekanje trojk skozi gozd in formalno predajanje z enim na druga pionirsko ramena, pač pa kot akcija, ki združuje vse slovenske otroke, povezane z borci; kot akcija, ki na nevsihljiv način prenaša izročila narodnoosvobodilnega boja na mladi rod, ob tem pa bistri duha, budi ustvarjalnost, samoiniciativnost in iznajdljivost pionirjev. Letošnja kurirčkova pošta to vsekakor omogoča, saj pionirji ne bodo več prenašali v torbicah pisma, ki je bilo v času Titovega življenja namenjeno njemu za rojstni dan, pozneje pa so ga zamenjale napisane obljube pionirjev predsedstvu SZDL; ne, pionirji bodo letos prenašali v torbicah konkretne zadolžitve enega pionirskega odreda drugemu; bodisi da morajo kaj raziskati, sporočiti, organizirati akcijo, srečanje, tekmovanje in kdo ve, kaj vse se bo še porajalo v pionirskih glavah. Vse naj bo igrivo in obenem ustvarjalno, polno zabave in otroške razposajenosti.

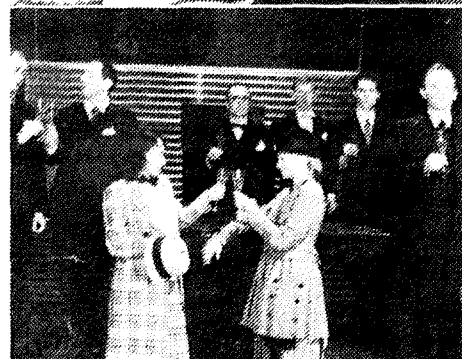
Milena Kožuh

Jelena Trifunović

Mateja Seliškar

Prizori s predstave Klementov padec

bilo zdaj mogoče nadaljevati v tej smeri, vendar ostanimo raje pri ugotovi-

vi, da gre za novo dobro slovensko dramo, ki je le v nekaterih detajlih (filozo-

fičnega besedovanja Klementa Juga) obarvana s slovensko travmo. B. Ž. J.

Z male scene v MGL

Dnevi in vmes noči

Avtorica drame, ki se v angleškem originalu imenuje Days and Nights Within, je mlada Ellen McLaughlin, ki jo je za njeno lastno delo navdušila knjiga druge avtorice – Erice Wallach Svetloba opolnoči. Čeprav so nekateri, zlasti vzhodni, kritiki pri tej politični drami o nasilju zasliševanja in torturi mučenja človeške duše pograbili dejanska dogajanja in lokacijo vzhodnega Berlina kot primer ostre kritike stalinizma, je v resnici tekst daleč bolj univerzalen, saj bi ob spremenjenih imenih in krajih lahko lepo podal podobam vseh in vsakršnih mučilnic sveta.

To je drama, dialog med mučiteljem in mučencem, med zasliševalcem in zasliševanko, kjer so dragoceni predvsem prikazi človeškega reagiranja, kadar je stisnjen na skrajni rob eksistence.

»Skozi te občečloveške opise različnih stopenj ekstremnih psiholoških stanj pa v drami »Dnevi in vmes noči« proseva vsa absurdnost tovrstnih situacij, ki na človeka prežijo v sodobnem svetu. In ravno občutek nevarne bližine podobnih izkušenj je verjetno

najbolj privlačni in hkrati najbolj grozljivi ključ za dojetje tega besedila.« Tako je zapisla v gledališki list dramaturginja te predstave Vesna Jurca njenim besedam pa ni kaj dodati.

Režiserka predstave Dnevi in vmes noči je Barbara Hieng, prevod je pripravil Mate Dolenc, sceno in kostume Sanja Jurca, edini vlogi pa igrata Violeta Tomič in Marko Simčič (na sliki).

B. Ž.

Srečanje gledališč Alpe-Jadran

Na pravkar končanem srečanju Alpe-Jadran, ki se je odvijalo pod geslom »skupno v različnem in različno v skupnem«, se je zvrstilo do včeraj petnajst predstav osmih članic skupnosti in nekaterih gostujočih gledališč. Politiki, ki so z obeh strani meje sodelovali pri uvodnih slovesnostih, so poudarjali predvsem kulturo miru in medsebojnega spoznavanja, gledališčniki pa so na dvodnevem simpoziju pledirali predvsem za dobro in še boljše gledališče, kajti dobrih predstav, tako je bilo vsaj razumeti strokovnjake, je začelo na teh

SREČANJE GLEDALIŠČ ALPE JADRAN
SUSRETI KAZALIŠTA ALPE JADRAN
INCONTRI TEATRALI ALPE ADRIA
THEATER TREFFEN ALPEN ADRIA

srečanjih primanjkovati. Skrajna ugotovitev, ki se je izluščila iz razmišljanj na temo o srednji Evropi pa je bila, da je to Evropo treba živeti in ne le govoriti o njej.

Ob začetku letošnje Kurirčkove pošte smo pripravili za vas

Pripovedi partizanskih kurirjev

Zveza prijateljev mladine iz Kopra je skupaj s Skupnostjo 4. brigade VDV borcev Slovenije razpisala za pionirje svoje občine nekakšen natečaj zapisov pripovedi partizanskih kurirjev in drugih udeležencev narodnoosvobodilnega boja. Posebna komisija je vse prispevke pregledala in najboljše seveda tudi nagradila. Nam pa so jih poslali, »če jih bomo morda kdaj lahko objavili ali kakorkoli uporabili,« kakor je zapisala sekretarka OZPM Koper Angela Podlessek. Pa smo poiskali priložnost, in se mi zdi, da kar pravo – naj ob začetku poti letošnje kurirčkove torbice tudi v našem časopisu spregovorijo partizanski kurirji po zapisih naših najmlajših novinarjev – pionirjev.

Pogovor s partizanskim kurirjem Milanom Ivančičem

Vsako pomlad vse ozeleni

»V življenju je najlepše to, da vsako pomlad vse ozeleni in zacveti,« je začel pripoved o dneh med NOB sovaščan Milan Ivančič ter nadaljeval: »Kakor cvetite vi sedaj, tako smo nekoč tudi mi, mladi iz Gabrovice in okolice. Otroška leta so najlepša, polna srečnih naključij. Nikoli pozneje ni tako lepo, nikoli... Kakor strela z jasnega je usekalo med ljudi: »Vojna je, ljudje, vojna!« Gabrova je bila, tako kot premnoga slovenska vasica, zatočišče partizanskih izvidnikov, kurirjev in ilegalnih delavcev. Med nami ni bilo izdajalske duše, kot se je temu reklo. Prepričan sem, da smo bili sovražniku trn v peti, kajti nekega dne je pridri v vas ter jo razdejal. Še danes vidim goreče hiše, starejše ljudi, ki so jokali za bornimi domovi, in kar je najstrašnejše – ljudi so žive pometali v ogenj. Pomislite, med njimi je bila tudi štiriletna deklica... Hotela je steči k mami, toda fašisti so jo prestregli. Ne vem, ne razumem, kako je lahko človek tako krut... prebodli so jo z bajonetom, nato pa vrgli v gorečo hišo. Tega ni mogoče pozabiti. Kurirji, stari smo bili toliko kot sedaj vi, smo oneme-

li. Šele tedaj smo se zavedeli, kaj nas čaka, kaj prinaša vojna, ki se ji je reklo fašistični škorenj.

Podali smo se novim nalogam naproti, z revolverjem za pasom, kajti sovražnik nas ni smel živih dobiti v svoje krute roke. Solz ni bilo v očeh. Le kdo bi utegnil v vsej bridkosti

jokati? Starše so odpeljali v taborišča, Gabrovice požgali, mi – mi smo ostali.

Besede: ne morem, ne zmorem nismo poznali. Bojevali smo se na svojih tleh, za svojo zemljo, zato nam sovražnik kljub premoči ni mogel do živega. Zato sem srečen med vami, srečen, ker sem vam lahko pripovedoval, srečen, ker vas vidim nasmejane, vedre – taki ste kot cvetoča pomlad!«

ESTER MIKOLAVČIČ, 8. b
COŠ ŠKOFIJE

Moja babica – kurirka

Moji babici je ime Nada. Sedaj živi v Kopru, med vojno pa je stanovala v Renčah. Bila je kurirka.

Sovražnik je zastražil vse poti in mostove. Moja babica je dobila nalogo, da prenese pošto mimo sovražnika iz Renč v brigado na Malih laznah. Most čez reko Vipavo je bil porušen. Babica je skrila pošto v ročaj krmila svojega kolesa, s katerim se je pripeljala do reke. Takrat je v čolnu opazila Nemce. V sebi se je seveda zelo prestrašila, pa tega navzven ni pokazala. Pogumno se je napotila proti čolnu. Babica je bila takrat mlada in lepa, pa ji je zato nemški vojak priskočil na pomoč. Kolo je naložil na čoln in skupaj so se prepeljali čez reko.

Babica je svojo kurirsko nalogo uspešno opravila. Ob spominu na nemškega vojaka, ki je pomagal pri prenašanju sporočila partizanom, se vedno sladko nasmeji.

MAJA KRPAN, 2. b
OŠ Antona Ukmarja Koper

Kurirčkova pošta '88 je začela letošnjo pot pri spomeniku pionirju – kurirju pod Toškim čelom nad Podutikom

Zadnja kurirska pot

Osemindvajsetega septembra 1942 je na križpotju pri apnenicah na Peskah pri Podutiku padel, zadet v srce, pionir Milan Mravlje, partizan in kurir Dolomitskega odreda.

Milan je bil sin železniškega vlakovodje, gojil pa je tiho željo, da bi odšel v trgovsko mornarico. Toda njegove sanje po plovbah po širokih morjih se mu niso uresničile. Italijani so spletki okrog Ljubljane bodočo žico, ki je Milanov dom odrezala od šole.

Milan Mravlje se je rodil 21. januarja 1927 v Ljubljani. Ko je izbruhnila vojna, je obiskoval četrti razred bežigradske gimnazije. (Danes bi bil to osmi razred osnovne šole). V petega se je komaj utegnil vpisati. V šoli se je najbolj zanimal za slovenščino, zgodovino in zemljepis, samo matematike ni maral. V prostem času je rad igral na harmoniko in rad je imel živali.

Že v šoli je delal za Osvobodilno fronto in opravljal dolžnosti kurirja, ko so se na terenu snovale mladinske trojke in je kot član SKOJ opravljal tudi naloge, ki so bile zaupane mladini. Skla-

dišče so imeli pri Mravljetovih pod streho, od koder je Milan vse, kar je bilo zbrane ga za partizane, spravil v Dolomite.

Belogardisti so v Milanu kmalu spoznali svojega sovražnika, zato so večkrat preiskali dom njegovih staršev in mu sledili. Pa se je Milan odločil in spomladi 1942 stopil v drugo četo Dolomitskega odreda kot bорец in kurir. Neverjetno pogumen je bil! Pogosto je prihajal domov.

Nazadnje so ga videli pri Beltramovih na Kamnogoriški cesti. »Pazi, tod je vse polno belih,« mu je ob slovesu dejala Beltramova mama. Nasmehnil se je in jo veselo ubral proti Podutiku. Niti slutil ni, da ga na križpotju čaka belogardistična zaseda. Počilo je in Milan je končal svojo kurirsko pot. Na lojtrskem vozu so ga prepeljali na draveljsko pokopališče in v zgodnjem jutru so ga domači pokopali.

Maja 1958 so mu pionirji iz Dravelj odkrili v Podutiku spomenik.

Vse o kurirčkovi pošti sta pripravila Jože Čurin in Živa Drole

Letošnjo kurirčkovo torbico spremlja na njeni poti ideja: »Na revolucionarni preteklosti gradimo prihodnost!«

Novi red v stari obleki

Sredi meseca so v Džakarti za šefa države Indonezije ponovno razglasili dosedanjega predsednika Suharta. Tokratni mandat je že peti zapored, Suharto pa naj bi na čelu države ostal do leta 1993. Sodeč po uradnih virih je 66-letni predsednik dobil podporo vseh strankarskih skupin v parlamentu. Novice iz 170 milijonske države, ki ima tudi največ muslimanov, so zanimive tudi zato, ker je pred imenovanjem za predsednika države Suharto zamenjal najmočnejšega moža v vojaškem vrhu.

Ostri jeziki v Džakarti so lani, ko je predsednik Suharto napovedal, da bo že peti kandidiral za predsedniški mandat, pikro pripomnili, da ima Suharto vse možnosti, da bi v zgodovino vstopil kot polbožanstvo na zemlji. Zlobneži ali dosledni kritiki pa so menili, da gre v tem primeru za tragedijo moža, ki je postal talec lastne moči. Naj bo tako ali drugače, 66-letni predsednik se je tako že peti slovesno zaobljubil poslancem v indonezijskem parlamentu, med drugim pa je poudaril, da Indonezijo v tem petletnem obdobju, zlasti na gospodarskem področju, čakajo težke preizkušnje in izzivi.

Predsednik Suharto naj bi se doslej izkazal kot mož, ki neguje socialno tradicijo, kot častilec starega javanskega načina življenja in pravil, kot predstavnik revnejšega sloja pa je med drugim znal zadostiti potrebam kmečkega prebivalstva. Hkrati pa ne gre prezreti, da v malodane četrstoletnem vladanju ni skrival močnega in instink-

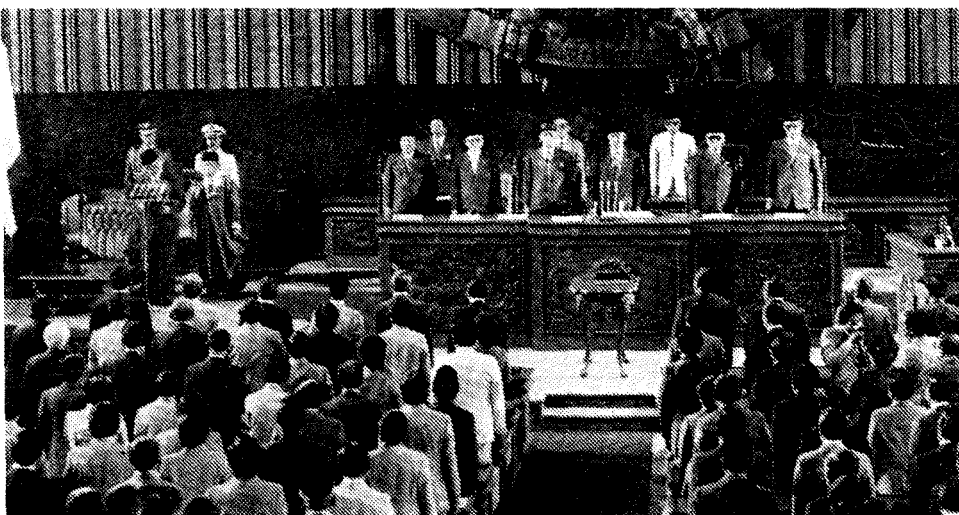
tivno izraženega protikomunizma.

Indonezijski voditelj je namreč postal potem, ko so v krvi zažigali poskus državnega udara septembra 1965. Tedaj so režimske enote pobile več kot milijon pripadnikov komunistične partije, Suharto pa je poveljeval zaдушitvi zarote.

Njegova je tudi teorija o enotni nacionalni ideologiji »pančasila«, v uradnih krogih pa ne pozabijo poudariti, da je Suharto tudi oče indonezijskega gospodarskega razvoja, ki je državo popeljal čez čeri hude gospodarske krize šestdesetih let. V marsičem pa je dosedanjemu ideološkemu razvoju prispevala tudi formalno-pravna ureditev indonezijskega javnega in političnega življenja, kjer prevladujejo tri stranke. V svojih vodilnih programih ponujajo malodane identične programe, in sicer v smislu socialne pravičnosti za vse, demokracije, enotnosti države, vere in načel civilizirane družbe. V parlamentu imajo po določilih ustave

precejšnje zastopstvo oborožene sile, kar je sicer v nasprotju z idejami pomembne stranke Golkar. Toda prav ta je skupaj z vojaškimi vrhovi po lanskim aprilskih volitvah obljubila nadaljevanje »novega reda«, ki ga je izoblikoval Suharto.

Za zdaj še ne vemo, ali so že izvolili tudi podpredsednika države, kar se seveda navezuje na nekatere domneve okrog zamenjave vrhovnega poveljnika indonezijskih oboroženih sil generala Murdanija. Analitiki so namreč v odstopu videli spreten Suhartov maneuver, po katerem naj bi general Murdani nadaljeval svojo kariero kot civilni predstavnik, nemalo pa je bilo celo takšnih, ki so menili, da utegne Murdani postati celo podpredsednik. To nenazadnje niti ne bi presenečalo, zlasti ob dejstvu, da se je indonezijska armada, kljub zgodovinski vlogi v obdobju od leta 1945 do 1949, po letu 1965 dobesedno usidrala v malodane vseh porah političnega življenja.

Prav general Murdani je namreč še lani opozarjal na korupcijo v vrstah družine Suharto, da je v pripravah na lanske parlamentarne volitve dal podporo majhni neodvisni stranki in da je nazadnje sam pripadnik krščanske manjšine. Zaskrbljen je tudi zaradi vedno globlje- ga prepada med indonezijskim vladnim vrhom in mlado generacijo, ki želi večji kos pogače pri delitvi oblasti.

Prihodnji dnevi in tedni pa bodo pokazali, ali je takšno stališče nekdanjega armadnega šefa zabilo poslednji žebelj v krsto lastne politične in vojaške kariere ali pa so to le zunanja znamenja spretne

igre pridobivanja glasov volilcev. Nitke te igre drži v svojih rokah prav predsednik Suharto.

Ne glede na vsa spreminjanja pa se vendarle zdi, da bo-

do Indonezijci težko živeli na drobtinah stare slave. Nova generacija očitno potrebuje tudi novo vizijo prihodnosti.

Miha Lamprecht

Ta teden doma...

Tega pač res ne moremo zanikati: naša dogajanja so živahna, pestra in zanimiva.

V tednu, ki je za nami, smo doživeli obisk sovjetskega voditelja Gorbačova in se ob njem tistih nekaj dni – kot tolikokrat v prejšnjih časih – spet počutili v središču svetovne pozornosti.

Toda Gorbačov je odšel in sij »izloženega okna« našega samoupravnega socializma je spet ugasnil.

V tem tednu smo si sicer dajali duška z glasovanjem o naših kandidatih na občinskih kandidacijskih konferencah, ki so se vrstile druga za drugo in skušale biti nova stopnica na poti v demokratizacijo volilnih postopkov. Tudi dorekli smo to ali ono, kar bo treba v bodoče postoriti, da bodo volitve res neposredne. Z veliko vnemo smo sledili nastopom slovenskih pred-

Polkovnikov boogie še žvižgajo

Ponovna licenca za predvajanje filma iz leta 1957 in japonska filmska različica gradnje »Mostu na reki Kwai« sta znova pritegnili pozornost k medvojnemu dogajanju v azijskem prostoru, pa čeprav je od dogodkov minilo že več kakor 40 let.

Zloglasni most v tajski džungli, katerega gradnja je terjala več desetisoč življenj zavezniških vojnih ujetnikov med 2. svetovno in v Aziji prisilno mobiliziranih delavcev, je velika turistična zanimivost. Enodnevni izlet iz Bangkoka do 130 km oddaljenega Kanchanaburija v tropske pragozdu stane 30 dolarjev. Obisk zajema tudi ogled tistih odlomkov slovitelja filma, ki kažejo napad na most, njegovo rušenje in vzklike do smrti izčrpanih vojnih ujetnikov. S presunljivimi žvižgi »polkovnikovega boogieja«, glasbene podloge k filmu, v ušesih se turisti vračajo v Bangkok.

»Most na reki Kwai« je bil najpomembnejši objekt na železniški progi Singapur-Burma, speljane čez malajsko in tajsko ozemlje, po kateri so leta 1943 Japonci, tedaj osvajači vse jugovzhodne Azije, transportirali svoje čete proti indijski meji. O 50.000 britanskih, avstralskih, novozelandskih, nizozemskih in ameriških vojnih ujetnikov, ki so jih nagnali skupaj, da bi zgradili 415 km dolgo železniško progo, jih je 12.000 umrlo pri postavljanju

nju tirov v zelenem malaričnem peklu. Od 250.000 prisilnih delavcev, ki so jih pobrali v vseh delih osvojene Azije in poslali na gradbišče »Thaiburma-death-railway« (železnico mrtvih), jih je umrlo najmanj 50.000, po zaveznikiških podatkih pa več kakor 100.000.

Manj dramatično kot v filmu so v resnici ameriški bombniki v nekaj minutah uničili tisto, kar so desetisoč v enem letu dobesedno zalili s svojo krvjo. Zdaj, 40 in več let po teh dogajanjih si 68-letni Japonec Takaši Nagase prizadeva za spravo med trpečimi. Upokojeni učitelj angleščine je bil pri gradnji proge na tajskem tolmач za angleščino. Po kapitulaciji Japonske leta 1945 je pričel po malajski in tajski džungli iskati grobove žrtev.

Štirikrat mu je uspelo privabiti skupaj preživle graditelje mostu iz Velike Britanije, ZDA in Avstralije. »Z roko v roki so se sprehajali ob mostu«, vendar so mu namignili, da niso pozabili grozot, ki so jih zakrivali Japonci. »Zdaj smo stari, rad bi, da bi se pobotali, preden odidem s tega sveta«, je dejal Nagase.

Po naključju je naletel tudi na sedem preživelih delavcev iz Indonezije, Indije in Malezije. Po koncu vojne so ostali na Tajskem in si ustvarili družine. Zdaj si Nagase prizadeva, da bi jim organiziral obisk v stari domovini.

Od mostu imajo korist predvsem tamkajšnji prebivalci. Prej zaspano gnezdo Kanchanaburi se je zaradi turistov razvilo v cvetočo občino z nekaj ducati hotelov, restavracij in kinematografov. Kraj je zapisan celo v vodiču »All-Asia-Guide«.

Kaj pa Tinian?

Bistveno drugače je na tihomorskem otoku Tinianu, nad katerim letijo potniška letala na progi Guam-Rota. Z letala je videti, kot da Tinian ni naseljen, dejansko pa živi na njem 1600 prebivalcev. Na tisto, kar se je na otoku dogajalo pred 43 leti in zaradi česar je postal znan, spominjajo samo še ogromne vzletne steze, ki zavzemajo skoraj ves vzhodni del otoka.

S tega velikanskega letališča na Marianih je poleti 1945 odletel bombnik »Enola Gay« s svojim grozljivim tovorom – jedrsko bombo, nad Hirošimo. Z dvema jedrskima bombama, ki sta padli na njeno ozemlje, je bila Japonska prisiljena kapitulirati v zelo kratkem času.

Gradnja velikanskega letališča za atomski napad na Japonsko se je začela, ko ameriške desantne čete še niso povsem obvladale otoka. Iz zadnjih japonskih odporiških točk so opazovali Američane pri delu in sporočali v Tokio, kaj se dogaja na Tinianu. Nenavadno in očitno svareče gradbišče je bilo cilj nekaj napadov japonskih samomorilcev, tudi jurišnih čet, dobesedno zaviti v dinamit, toda poteka dogajanja Japonci niso mogli več spremeniti.

Danes na Tinianu znova govorijo Japonsko, v majhnem gostinskem objektu na otoku Flemings, hotel, pa prevladuje dolgčas. Na stehah visijo japonski reklamni koledarji, Japonci pa so tudi skoraj edini obiskovalci kraja. Japonski poslovni ljudje prodajajo na otoku avtomobile, stroje, ladijske motorje, prehranske proizvode in še veliko drugega. Američani so s svojim programom »pomoč za razvoj« prinesli na že nekaj časa samostojne »Severne Mariane« denar, ki pa so ga Japonci znova odne-

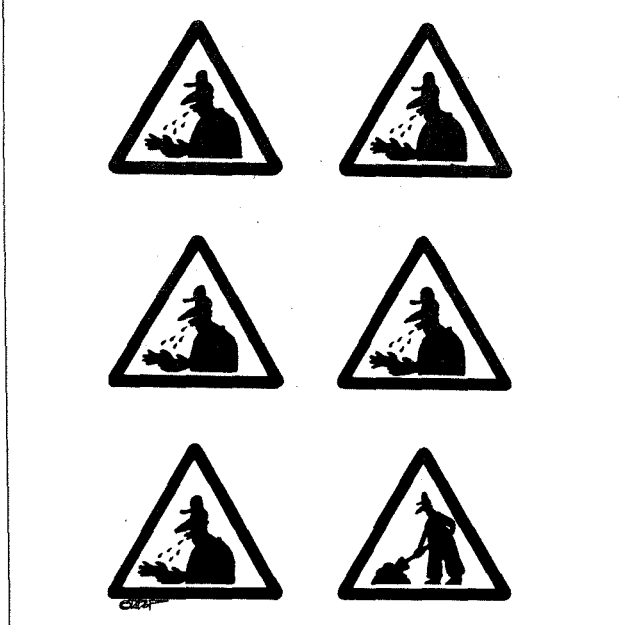
sli. Kaže, da preteklost na Tinianu ne igra nobene vloge več.

Letališko poslopje in – trava

Tistim vihnim časom med 2. svetovno vojno se mora Tinian zahvaliti za svoje veliko predimenzinirano pristanišče, s katerim ne ve kaj početi in za razvejano cestno omrežje. Glavna cesta, ki pelje počez čez otok od nekdanjega letališča za atomske bombe, do še zdaj uporabljanega »West Tinian Airport-a« in se nadaljuje naravnost do pristanišča, ima še vedno dobro vidne vozne pasove za eno in drugo smer. Tropska vegetacija neizprosno zmaguje v bitki z betonom in asfaltom. Od velikanskih objektov nekdanjega ameriškega letališča so se ohranile vzletne steze in dovozne poti za bombnike. Temelje vojašnic in hangarjev ni več mogoče najti. Nekatere na površini letališča še stoji kakšen bunker, vmes pa se mirno pasejo značilne črne krave. Od vzornega kmetijstva, ki so ga svojčas uredili Japonci, da bi pridelovali hrano za glavne otoke cesarstva, ni ostalo skoraj nič. Domači prebivalci obdelujejo le toliko zemlje, da morejo preživeti.

Če bodo morali Američani izseliti svoja oporišča na Filipinih, potem utegne Tinian znova postati vojaško oporišče. Tako pravijo na Guamu, najmočnejšem ameriškem oporišču v tem delu Tihiga oceana. Za sosednji Saipan je to že gotovo dejstvo.

Guam sam ne bi mogel nadomestiti velikanskih vojaških oporišč, ki jih imajo Američani na Filipinih, vendar za zdaj Tiniana samega še niso vključili v te kombinacije. Tam stoji samo majhno letališko poslopje, razpadajoče in obdano s travico ter cvetjem. Kot neke vrste spomenik je pred poslopjem spomenik: zarjevela strojnica na neuglednem podstavku, poleg pa je kolesje nekdanjega ameriškega lovskega letala. Domačini brez sramu parkirajo ob tem spomeniku svoje (japonske) avtomobile, ko čakajo na letala z Guama...

sedniških kandidatov pred televizijskimi kamerami in radijskimi mikrofoni. Ob tem, kar smo slišali, smo si ustvarjali sodebe za govornici – in bili precej enotnih misli, kar je lahko njim in nam samo v spodbudo.

Pa vendar – ostajamo še naprej samo pri besedah, ki naših kriznih krčev ne zdravijo. Javne izjave, omizja, razmišljanja o ustavah, razglabljanja o gospodarskih zastojih, o dogodkih, o pristikih, o zamrzitvah, o grozeči stagnaciji in vsem drugem nas še in še angažirajo v znamenju močno zvišanega političnega tlaka, ki sicer bistri zavest, ne vodi pa še k izhodu, temu tolikanj zaželenemu cilju naših dni.

Minuli teden je bil napet tudi po drugih plateg – z izrazi diferenciacije ob žaljivem pisanju na račun naše armade, katere vrhunec je bila začasna prepoved prodaje sicer vselej razprodanega slovenskega tednika, ob vsem tem pa smo bili – sodeč po seji slovenskega cekaja – tudi žive priče mnogih težkih trenutkov vodilnih slovenskih politikov.

... in po svetu

London: Član predsedstva Jugoslavije Veselin Džuranović se mudi na uradnem in prijateljskem obisku v Veliki Britaniji, kamor ga je povabila tamkajšnja vlada.

Ljubljana: Predsednik predsedstva Slovenije France Popit je na povabilo slovenskih izseljencev odpotoval na daljši obisk v ZDA.

Washington: Zunanja ministra velesil Schultz in Ševardnadze preučujeta priprave obeh strani na majoško srečanje ameriškega predsednika Reagana in sovjetskega voditelja Gorbačova v Moskvi. Tema sedanjih pogovorov so tudi vprašanja, ki zadevajo nekatera regionalna vprašanja, zlasti Afganistan in krizo v Srednji Ameriki.

Managva: V nikaragovskem mestu Sapoja blizu meje s Kostariko se je začel prvi krog neposrednih pogajanj med vladnimi predstavniki Nikaragve in protirevolucionarji. Obrambni minister Ortega je sporočil, da bo nikaragovska vojska med pogajanjmi ustavila vse vojaške akcije proti sovražnikom revolucije.

Panama: Panamski predsednik Palma je sporočil, da mu je vojaški poveljnik general Noriega ponudil svoj odstop. Noriega odstop pogojuje z začetkom »narodnega dialoga« za odpravo večmesečne krize in sicer brez tujega vmešavanja.

Bruselj: Zunanji ministri Evropske skupnosti preučujejo svoje odnose z Izraelom, in sicer potem ko je Evropski parlament zavrnil odobritev novih sporazumov o trgovinskem in finančnem sodelovanju skupnosti z Izraelom.

Peking: Na Kitajskem potekajo sklepe priprave na zasedanje parlamenta, na katerem naj bi med drugim izvolili novega predsednika, premiera in člana vlade.

Samo še preseljevanje vojaških oporišč bi morda vrnilo življenje na Tinian, kjer so nekdanji vzletali orjaški bombniki, natovorjeni z jedrskim orožjem, zdaj pa se po letališču pasejo krave. Verjetno je tako tudi bolje. Na sliki: največje ameriško pomorsko oporišče zunaj domovine – Subic Bay na Filipinih.

Utrinki iz Kanade

Dežela neskončnih razdalj

Prvi del svojega bivanja v tej daljni deželi, ki jo je vredno spoznati, sem pretežno preživel v središču zvezne pokrajine Ontario, v Torontu. Toronto je dejansko tipično sodobno mesto, kakršne vidimo v ameriških in kanadskih filmih. Mesto številnih večpasovnih avenij ima v svojem središču finančno-poslovni in politični center visokih in bleščečih petdeset in več nadstropnih stolpnic. Mesto dveh in pol milijona prebivalcev se nato širi navzven in iz kilometra v kilometer se tudi znižuje, kajti Kanadčani ne živijo najraje v stolpnica, pač pa v enodružinskih hišah s koščkom vrta. Zato tudi ni nič presenetljivega, če je od enega konca Toronta do drugega prav toliko kot od Ljubljane do Portoroža, ali pa od Ljubljane do Maribora. Toda za Kanadčane, ki živijo v deželi neverjetnih razsežnosti, je taka razdalja komaj vredna omembe.

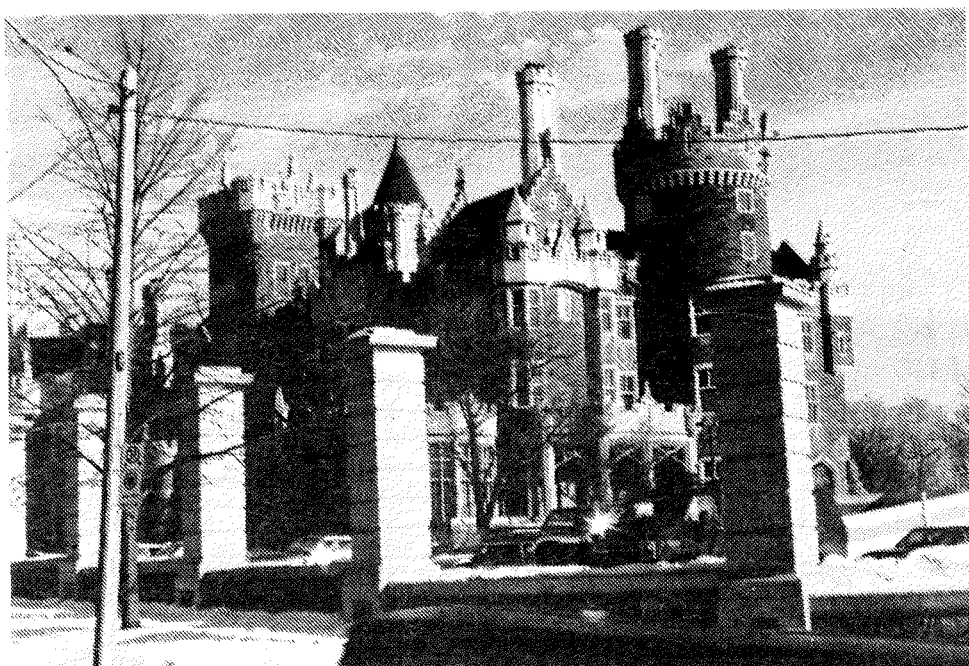
Sicer pa je Toronto za Evropejca mesto samih presenečenj in neverjetnih spoznanj. Tako recimo v središče mesta vodi avtomobilska cesta, ki se nekaj kilometrov pred središčem razpotegne kar na štiriindvajset vzporednih vozniških pasov; dvanajst jih vodi v središče, dvanajst pa navzven. Seveda pa je to samo ena izmed številnih sodobnih avtocest, s katerimi bi pri nas pokrili prav gotovo vse avtomobilske potrebe, pa še kaj bi ostalo za popravila.

Ker so Kanadčani pravi dinamični poslovneži, so vse te ceste vsak trenutek

polne hitečih avtomobilov. Toda kot vozniki niso ravno najboljši; tega se tudi sami zavedajo. »Le kje naj se naučimo dobro voziti, ko pa imamo same večpasovnice in nam nikoli nihče ne pripelje nasproti! Pa še ovinkov takorekoč ni nikjer. Nekaj povsem drugega je pri vas, ko moraš paziti na ovinke, pa naprej in nazaj, da te kaj ne prese- neti,« pravijo. Povrh vsega pa so tudi na vso moč previdni. Policisti, ki sicer niso ravno »na slabem glasu«, jim kaj hitro zaračuna- jo visoke kazni že za najmanjši prekršek. Tako na primer neprivezan varnost-

ni pas stane 54 dolarjev, napačno parkiranje pa 59 dolarjev, kar tudi za Kanadčane ni nepomemben izdatok. Še posebej, ker je povsem nepotreben. A Kanadčani tega policiji niti ne zamerijo preveč, saj vedo, da si morajo tudi oni napolniti blagajne. Kot oddolžitev pa sicer neopazna policija državljanom daje občutek varnosti in dobro opravlja svojo dolžnost.

A ko smo že pri prometu in cestah, potem vsekakor ne smemo pozabiti na slo- vito Yonge Street, ki se začne na bregovih ogromnega jezera Ontario in je dolga — ne boste verjeli — dobrih štiri tisoč kilometrov. Končuje se na mejah pokrajine Manitoba, tja pa vodi skoraj popolnoma naravnost. To cesto si je mogoče, vsaj na njenem začetku, najlepše ogledati iz čudovitega Canadian National Tower — stolpa, ki slovi kot najvišja zgradba na svetu. Visok je kar 553 metrov, iz restavracije, ki je na višini 340 metrov, pa si je mogoče pasti oči daleč po okolici Ontaria in po gladini priljubljene- ga jezera.

Eden redkih še ohranjenih gradov v Torontu je Casa Loma, ki priča o (sicer ne prav stari) zgodovini Kanade. Zdaj je v njem muzej.

Življenje Kanadčanov je za nas nevsakdanje. Ves teden se od jutra do večera obnaša kot pravi poslovnež. »Time is money« je geslo, ki se ga nauči vsak mladi prebivalec te dežele in ki se ga tudi zvesto drži. To pa je tudi edini pogoj za uspeh. Kajti, če hočeš biti uspešen in imeti denar in si tako ustvariti lepo prihodnost, potem moraš veliko delati. To pa lahko počneš le, če ne zapravljaš časa po nepotrebnem. K izgubi časa pa prištevajo tudi prehranjevanje. Po Torontu je tako nešteto takomenovanih restavracij »Fast food«, kjer hrano dobiš kar v avtomobil, ne da bi iz njega izstopil. Preprosto, na parkirišču, prirejenem prav za ta namen, s pomočjo interfona naročiš hrano in pijačo, ki pa te po petdesetih metrih že čaka. Plačaš, vzameš in greš! Povsem preprosto in predvsem hitro. Nekaj posebnega so zato tudi pizzerije. Podjetje »Pizza — Pizza — 967 — 11 — 11« že v svojem naslovu nosi dobro reklamo, seveda če številke telefona pre-

beremo po angleško. Po tej številki pa lahko kjerkoli v Torontu naročite pizzo in prinesli vam jo bodo v petnajstih minutah. Če jim to ne uspe, potem dobite pizo zastoj. Ko sem povpraševal, kolikokrat se jim to ponesreči, so mi Kanadčani odgovarjali, da so taki primeri izjemna redkost.

Kanadčan hoče imeti čimveč denarja, ki ga potem lahko troši. In če se sprehajaš po številnih ogromnih in z vsem založenih prodajalnah, ti postane jasno, zakaj. Zelo enostavno bi lahko zapisali — ni stvari, ki je ni, potrošniške možnosti so neizmerne, Kanadčani pa jih s pridom izkoriščajo. Značilnost posebne vrste so trgovske hiše Eaton's, prirejene posebej za mrzle mesece. V avtomobilu lahko pelješ na zaprto parkirišče, potem pa se z dvigalom spustiš v nižja, pokrita nadstropja, ki so urejena kot prijetna sprehajališča s klopami in vodometi, vzdolž tega sprehajališča pa je na stotine vabljenih prodajal.

O velikosti in tempu živ-

ljenja po svoje priča tudi ogromno torontsko letališče, ki velja za drugo največje na ameriški celini. In ko opazuješ dogajanje na letališču, veš, da to res drži. Kajti, letala prihajajo in odhajajo povprečno vsakih 50 sekund, ob konicah pa celo pogostejše. Dnevni ritem priletov in odletov pa je izmerjen na vsake tri minute. Tako se ti ob jasnem večeru ponuja čudovit prizor — lahko opazuješ po tri ali štiri letala, ki pristajajo v vrsti in zdi se, kot da je to prometna avtocesta v večernih urah.

To pa se spet navezuje na dejstvo, da Kanadčani nimajo nobene druge možnosti, da bi premostili velikkanske razdalje med posameznimi mesti. Kakšne pa so resnično te razdalje, nam priča tudi podatek, da potrebuješ za polet od vzhodne do zahodne obale skoraj toliko kot iz Zagreba do Toronta. Toda, Kanadčani s temi razdaljami preprosto živijo, zanje so nekaj povsem vsakdanjega...

Matjaž Kranjec

Večpasovna avtomobilska cesta, ki vodi v središče Toronta. V ozadju pa je Canadian National Tower, ki je najvišja zgradba na svetu.

Ženske z bisagami

Življenje žensk v Uzbekistanu je še vedno podrejeno nekaterim islamskim normam. Zapostavljanje je tako zakoreninjeno, da si le s težavo priborijo nekatere pravice, ki jim gredo po pozitivni sovjetski zakonodaji. Za stojnicami na samarkandskem bazarju so prodajalke, katerih obrazi so kot okameneli. Nihče še ni prodrl v njihove duše, malokdo ve, kakšna je njihova usoda. Daleč zunaj mesta, na podeželju, kamor tuji skoraj nikoli ne pridejo, pa je podoba drugačna. Moški jezdi oslička in prede svoje misli; z bisagami obložena ženska pa hodi za njim.

Vse so videti kot mladenke, stare so največ 16 ali 17 let. Čeprav so še same otroci, so obdane z otroki. Njihovi možje, stari od 40 do 50 let, so videti kot da bi prišli iz poslikane biblije. Mlade ženske delajo na polju, stare pa na domačem dvorišču kuhajo in perejo, medtem ko se možje pogovarjajo ob čaju.

Malo je znanega o usodi žensk na sovjetskem Orientu. Kot da bi še vedno tičale za zidovi in zavešenimi okni nekakšnega seraja. Samo včasih prodre v javnost obvestilo, ki deluje kot krik. »Pravda« je objavila le kratko novico, ki pravi, da se je »v minulih dveh letih 270 žensk v sovjetskem Uzbekistanu prostovoljno zažgalo, da bi s tem protestirale zaradi žalitve njihove časti in zaradi nasilja moških.«

Uzbekistan ima veličastne spomenike, ki pričajo o nek-

danji moči Islama v tem delu Azije, to je republika, v kateri po uradnem sovjetskem mnenju le pogojno spoštujejo Mohamedove zakone, kjer se sovjetska oblast še vedno z velikimi težavami bojuje za odpravo globoko zakoreninjene islamske miselnosti. V Uzbekistanu prihaja do številnih skrajnosti, ki jih ne more ublažiti še tako široka politična vzgoja.

Uzbeške ženske so prišle med mlinska kolesa marksistične nauka in zgodovinske tradicije. So žrtve, ki so podlegle starodavnim zakonom o gospodarstvu in gospodarjenju, pravijo, da »jim niti Lenin ne more pomagati.« »Bolje bi bilo, če bi rodila kamen, kakor pa deklico«, se je hudoval mož, ker žena ni rodila sina. »Kamen lahko človek porabi pri zidavi, deklico pa...«

»Netipični pojavi«

Nekateri zelo radi primerjajo Uzbekistan s Sicilijo. Korupcija, nepotizem, mafjski dejavnosti, podobne metode izsiljevanja, to so očitki, ki jih je mogoče slišati povsod. V takšnem okolju trpijo predvsem ženske. Vedno več uzbeških žensk in deklet se upira svoji usodi in sedanjemu patriarhatu. Žal še prevečkrat segajo po grozljivi metodi protesta — prostovoljno se odločajo za grmado.

Domači pisatelj Abyl Jakobov je poskušal obračunati z zgodbami o srečnih obiralkah bombaža v Uzbekistanu. Na neskončnih bombaževih poljih so ženske edine obiralkke. Prebivalke tega območja, kjer raste »belo bogastvo SZ«, obirajo bombaž od jutra do večera. Pod žgocim soncem nadomeščajo s svojimi pridnimi rokami tehniko. Ko je ena od teh razočaranih obiralk stopila na grmado, »so njenega moža, do konca zapitega človeka, le ostreje posvarili«, se je v Literaturnaj Gazeti pritožila njena sestra. Pristojne oblasti so mesec dni kasneje sporočile sorodnikom: »Smrt mlade ženske je posledica njenega »fevalnega« stališča do lastnega moža«. Na zagovor so poklicali tudi predsednika kolhoza in mu

zabičali, da mora okrepiti vzgojno delo v vasi in da se takšni primeri ne smejo nikoli več ponoviti.

V isti številki je bila opisana usoda neke udarnice z bombažnih polj. Vrsto let so pisali o njej, slavili so njeno delo in jo tudi odlikovali. Naenkrat je izginila z bombažnih polj in se zaposlila v neki restavraciji v Samarkandu. Pisatelj Jakobov je hotel zvedeti, kaj je bilo. Takole je pripovedovala: Bila je noseča, med obiranjem bombaža je dobila porodne krče. Njen mož je pohitel k brigadirju in ga prosil, da bi jo s tovornjakom odpeljali domov. Ni dovolil, rodila je na polju. »Odrekla sem se vsemu, možu, domači vasi in delu na polju. Zdaj skrbim sama zase in za otroka.«

Še vedno je videti na bombažnih poljih tudi otroške zibelke. Še vedno poskušajo matere potolažiti dojenčke kar na njivi, odraščajoči otroci pa se podijo med bombažnim grmičevjem. Na vprašanje, zakaj tako, pride odgovor, da so to netipični pojavi v Uzbekistanu.

Poleg vsega še kalym

Usoda žena in deklet v Uzbekistanu in drugih sovjetskih islamskih republikah je težka. Še vedno velja stara navada, običaj »kalym«:

Perestrojka verjetno še ni dosegla bombažnih polj v Uzbekistanu, zanesljivo pa je, da ne bo pozabila nanje. Naporno delo — obiranje bombaža, tega belega sovjetskega bogastva — je v Uzbekistanu predvsem žensko delo. Njihove pridne roke nadomeščajo tehniko.

odraščajoče deklice že v starosti 12 let prodajo ženinom. Neki oče iz Uzbekistana je pisal: »Imam 12 otrok, od tega dve dekleti. Eno sem prodal za 11.000 rubljev (več kot pravtoliko ameriških dolarjev), drugo pa bom še prodal. Zakaj tudi ne, saj sem ju vzgojil, kdo mi bo nadomestil stroške?« Neka 14-letna deklica iz Buhare je zapisala: »Zakaj pri nas še vedno velja kalym? Nihče se mu ne postavi po robu. Ničesar ne delamo, sedimo doma in čakamo na ženina. Nikogar ne zanima naša usoda.«

Kakor je navada v SZ, je

tudi v Buhari prišla k spomeniku neznanega junaka svatovska povorka. Ko so stopili iz avtomobilov, so bili vsi videti veseli, razen neveste. Obklečena je bila v pisano narodno nošo, ovešena je bila z zlatom in kovanci, premikala pa se je kot lutka. Njen obraz je bil okamenel, usta pa je močno stiskala. Ženin se je ves ponosen postavil pred fotografom. Brez besed je bilo mogoče razbrati tragedijo: pred spomenik je prišla še ena prodana nevesta. »Takšne so tukaj navade«, je pripomnila turistična vodička v Buhari. fl-

Ivana Peternel

Na pokopališču v Cerknem smo se februarja poslovili od partizanske mame Ivane Peternelove, doma iz vasi Planina pri Cerknem. Za partizansko mamo smo jo imeli borci topničarji 1. divizion 31. divizije. Ta enota je v letu 1944 velikokrat prebivala v njeni hiši. Peternelova mama je sodelovala z borci, nudila jim je vse, kar so potrebovali. Bila je izredno pogumna, čeravno so Nemci večkrat vdrl v vas. Za aktivno delo v NOB je Peternelovi mami in njeni družini ob 40. obletnici ustanovitve topniških enot podelila skupnost borcev 1. divizion 31. divizije 9. korpusa priznanje za aktivno sodelovanje s topniškimi enotami. Topničarji 1. divizije se bomo Peternelove mame vedno radi spominjali.

Julko Kolar

Na pokopališču v Vojniku smo se lani poslovili od Julka Kolarja, rojenega leta 1922. Leta 1941 so ga Nemci odpeljali na prisilno delo v Nemčijo, od koder je leta 1944 pobegnil domov in delal kot aktivist okraja Celje. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Ivana Eržen

Novembra lani smo se na pokopališču v Slavini pri Postojni poslovili od aktivistke Ivane Eržen, rojene leta 1900. Bila je članica ZB NOV Prestranek, med NOB pa aktivna delavka, ki je bila tudi odlikovana.

Ferdo Kresnik

V Vojniku je lani umrl Ferdo Kresnik, ki se je rodil leta 1904. Bil je sodelavec NOV in od 1944 borec 9. brigade ter Tomšičeve brigade. Leta 1945 je bil demobiliziran kot vodnik. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod.

Peter Mauh

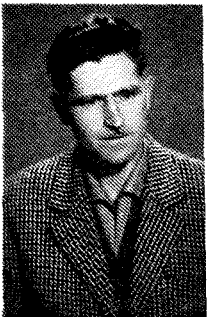
Krajani in borci NOV smo se lani poslovili od Petra Mauha, rojenega leta 1908. Od leta 1944 je bil sodelavec NOV in nato borec Tomšičeve brigade.

Ivan Tofant

Prav na svoj enainšedemdeseti rojstni dan je decembra lani umrl borec in interniranec Ivan Tofant iz Štor. Mladostna leta je preživel pri Sv. Lovrencu nad Štorami. Že v mladosti je okusil krivice tedanjega kapitalističnega režima, prve šole proletarskega gibanja je pridobil v stankah in protestnih shodih, katere je vodil Franc Leskošek. Kot tak je postal okupatorju nevaren. Na njegovem domu so se zbirali in sestajali mladi šentlovrčani, kjer so zagotovo poslušali junakinja Tončko Čeč. Kmalu so bili izdani, postreljeni kot talci ali odpeljani v taborišča.

Ivan je preživel grozote vojne in taborišča Dachau. Domov se je vrnil leta 1945. Vsa povojna leta je bil eden vodilnih delavcev v štorski borbovski organizaciji. Ivanu je rada prisluhnila šolska mladina, saj jim je na svoj način v sproščnem pogovoru pripovedoval o doživetjih Prve celjske čete, o domačinskih borkih Cvetki Jerinovi in o taboriščnem življenju. Pogrešali ga bomo pohodniki 14. divizije in nosilci pionirske kurirčkov torbice.

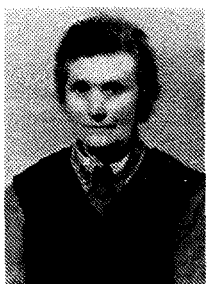
Štefan Slejko

Na števanskem pokopališču pri Postojni smo se lani poslovili od borca in komuniste Štefana Slejka, rojenega leta 1925 v Bukovju. Težka leta pod fašizmom so prisilila njegovega očeta, da je z vso družino emigriral v Jugoslavijo. Na Štajerskem je našel svoj novi dom, kjer je preživel otroštvo. Ko so Nemci okupirali Štajersko, so ga kot 16-letnega prisilno odpeljali na delo v Avstrijo, od koder mu je uspelo kmalu pobegniti domov. Takoj se je pridružil Šerčerjevi brigadi, v kateri je bil do osvoboditve. V JLA je ostal do marca 1947, nato pa se je zaposlil v Sentyurju pri Celju. Leta 1949 je bil poslan na komercialni tečaj v Ljubljano in nato dobil delo v Prestranku. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in z redom zaslug za narod. Za vestno delo v podjetju Javor je prejel medaljo dela in orden dela.

Roman Kenda

V dvainšedemdesetem letu je lani umrl Roman Kenda iz Modreje. Leta 1941 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. 1943. ga je zajela angloameriška vojska in poslala na Sardinijo, 1944. pa je vstopil v 4. prekomorsko brigado in se boril po raznih krajih Jugoslavije. V boju za Žužemberk je bil ranjen in ostal invalid. Za službo v NOB je bil odlikovan. Po demobilizaciji iz JLA se je vrnil v rojstni kraj in se vključil v NOO in v njem aktivno delal v takratni coni A vse do priključitve k Jugoslaviji.

Antonija Stegelj

Lanskega oktobra smo se na Premu poslovili od Antonije Stegelj, rojene leta 1918 v Celjah pri Ilirski Bistrici. Že kot mlado dekle je okusila težko življenje pod italijansko okupacijo. Za NOB je začela aktivno in organizirano delati že v prvi polovici leta 1943 na območju Brkinov in južno-primorskega okrožja. Julija leta 1944 je bila s skupino udeležencev NOB aretirana in odpeljana v taborišče Auschwitz. Domov se je vrnila po končani vojni.

Jolanda Melihen

Borci in krajani Mosta na Soči smo se lani poslovili od Jolande Melihen, rojene leta 1928 v vasi Modreje. Za NOV je začela aktivno sodelovati decembra 1943. Opravljala je dolžnosti kurirke in obveščevalke, zbirala hrano in sanitetni material za partizane. To delo je opravljala vse do osvoboditve in bila tudi odlikovana. Po vojni je bila aktivna v mladinski organizaciji in drugih DPO.

Franc Leban

Lanskega novembra je umrl Franc Leban. Rojen je bil leta 1912 na Mostu na Soči. Doraščal je v tistem času, ko se je nad primorske Slovence zgrinjalo najhujše. Občutil je vso krutost italijanskega fašizma. Njegov pokojni oče je bil zaveden Slovenec in član TI-GR-a. V to organizacijo je oče vključil tudi Franca, ki je deloval v strogi ilegal. Večkrat je bil vpoklican v italijansko vojsko. Po razpadu Italije se je priključil borcev NOV v pomorski komandi severnega Jadrana. Kot borec se je boril tudi v drugih enotah od Visa do Trsta. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod. Po demobilizaciji se je vrnil v svoj rojstni kraj, kjer je bil aktiven v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

Ciril Kovačič

Pred letom je umrl Ciril Kovačič. Rodil se je leta 1920 v Bači pri Modreju. Bil je borec 4. armade NOV vse do osvoboditve. Bil je ranjen in ostal invalid. Po vojni se je vključil v narodno zaščito in kasneje kot miličnik služboval po raznih krajih Slovenije. Za zasluge v NOV in za delo v povojnem času je bil večkrat odlikovan.

Helena Sešel

Lanskega decembra smo s v Vojniku poslovili od Helene Sešel, rojene leta 1920 v Mislinju. Leta 1941 je bila z možem družino izseljena v Rajlovac pri Sarajevu, od koder se je po posredovanju po treh mesecih vrnila domov. Od julija 1943 sta skupaj z možem organizirano delala za NOB v šaleško-mislinjskem okrožju. Leta 1944 je mož odšel v partizane, Helena pa se je z otrokom podala v ilegalo in bila aktivna sodelavka okrajnega odbora OF Slovenj Gradec in postala članica KPS. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod in z redom dela.

Franc Žibert

Konec leta 1987 smo se v Predosljah poslovili od kurirja Kokrškega odreda Franca Žiberta, rojenega leta 1922 na Britofu. V Kranju ga je zatekla okupacija. Med prvimi je bil mobiliziran v nemško vojsko. Ko je prišel domov na dopust, se je povezal s partizani in odšel v sestav Kokrškega odreda. Obhajki je bil ujet in odpeljan v Begunje. Za delo v NOB je prejel odlikovanje.

Krajevne organizacije združenja borcev NOV sporočajo, da so v letu 1987 umrli njeni člani:

Cajnarje — Žilce:

Janez Kraševac, rojen leta 1899 na Slemenu, aktivist in sodelavec OF od maja 1942, Franc Hiti, rojen leta 1902, sodelavec OF od maja 1942 do osvoboditve, Franc Brzek, rojen leta 1912. Vojno je preživel po raznih koncentracijskih taboriščih v Nemčiji, Janez Knap, rojen leta 1914 v vasi Mahneti. Med nemško ofenzivo leta 1943 je bil ujet in odpeljan v Nemčijo.

Polzela:

Antonija Kolar, rojena leta 1914 v Hrastniku, vdova po padlem borcu in aktivistka od julija 1942, Terezija Veber, rojena leta 1910 v Polzeli, aktivistka OF od septembra 1944, Ivan

Mežnar, rojen leta 1899 v Ravnah nad Šoštanjem, borec Tomšičeve brigade,

Alojz Hrašar, rojen leta 1919 v Podvinu, od avgusta 1944 je bil aktivni borec delovne brigade 4. operativne cone v Gornji Savinjski dolini; nato je bil zaprt v Celju in Mariboru.

Jože Viher

Na šentiljskem pokopališču smo se lani poslovili od borca NOB Jožeta Viherja. Rojen je bil leta 1925 v Kavčah pri Titovem Velenju. V NOV je vstopil leta 1944, najprej v Tomšičevo brigado, nato pa je bil dodeljen na kurirsko postajo TV-32. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost, z medaljo zaslug za narod in zlato plaketo kurirja.

Vitanje:

Jože Hrovat, rojen leta 1913, kurir, umrl je leta 1986. Franc Bradej, rojen leta 1911, borec Tomšičeve brigade, Viktor Jeromec, rojen leta 1909, aktivist, Marija Nana, rojena leta 1906, aktivistka, Franc Vidmar, rojen leta 1924, borec 2. tankovske brigade, Marija Pogorevc, rojena leta 1928, aktivistka.

Goriče:

Marijana Grilec, rojena Gradišar v Tenežah, dr. Nada Fink-Jelenc, rojena leta 1924 v Ljubljani, Alojzija Zemljan, rojena leta 1923 v Kajžah pri Celovcu, Franciška Škrjanc, rojena leta 1899 na Trsteniku, Aleš Gros, rojen leta 1908 v Srednji vasi, krojač, Alojz Longar, rojen leta 1928 v Borštu na Dolenjskem.

Bovec:

Štefan Kavs, rojen leta 1902, Joško Repič, rojen leta 1910, Erminia Berra, rojena leta 1902, Anton Cernuta, rojen leta 1927, Stanko Šuler, rojen leta 1922, Milka Kravanja, rojena leta 1922, Adolf Mihelič, rojen leta 1905.

Podpeč-Pre-serje:

Stane Kordiš, rojen leta 1926, aktivist in borec NOV od januarja 1942, Ivanka Ula-ga, rojena leta 1922, aktivistka in interniranka od oktobra leta 1941.

Oskar Kovačič Ljubljana-Prule:

Ivan Ogrin, Svetozar Koritnik, Viktor Debevc, Ivan Curk, Urška Humar, Alojzija Novak, Irena Čuk, Draga Pajk, Lea Jakič, Jožica Drobnič in Eleonora Šeber.

Obisk pri Borštnerjevih

Pot do svobode

Na videz mirnem kraju Vranskem kar mrgoli raznih dejavnosti: Veliko družbenih obratov, čeprav manjših razsežnosti je, imajo pa tudi številne obrtne delavnice. Z glavne ceste Celje-Ljubljana je speljan asfaltiran odcep. Poleg marsikaj drugega tu zagnano delujejo planinsko društvo, ki ima kočjo 1. štajerskega bataljona pod Čreto, Turistično in olupševalno društvo, TVD Partizan, Prosvetno društvo Edi Golob. Vransko pa je znano tudi po tradicionalnem tekmovalstvu mladih v raznih kmečkih opravilih. Dobro so zaznamovana planinska in seveda tudi partizanska pota. Le kdo ne pozna partizanskih Dobrovelj! Zgodovina je na Vranskem sicer pustila veliko zanimivih sledov, omenimo le še spomenik 67 žrtvam NOB, delo Jožeta Didka, ki so ga postavili kmalu po vojni.

Odbor OF je začel delovati že v prvih tednih nemške okupacije. Leta 1942 je bilo aretiranih več njenih sodelavcev. Štirje so bili ustreljeni, drugi odpeljani v koncentracijska taborišča. Kljub temu, da je bila na Vranskem močna vojaška postojanka, so domačini ves čas zavzeto podpirali narodnoosvobodilno gibanje. Na vzpetini Gorisče leži 174 neznanih aktivistov in partizanov, ki jih je okupator v domala tritedenski ofenzivi decembra 1944 zajel v bojih v Zgornji Savinjski dolini in na Moravškem, pripeljal sem in postrelil pri Žegnanem studencu.

Svojo zgodbo, grenko povezano z NOB, pa ima tudi družina Borštner, doma sredi Vranskega.

Jože je prvoborec, njegova žena Ana pa ima priznano sodelovanje z NOB od leta 1942.

»Jože je šel v trgovino«, je rekla žena, ko sem stopil v njihov dom, in vprašala, s čim naj postreže. »Saj se bo kmalu vrnil. Zdaj je vse bolj in bolj doma. Veste, težave ima s spominom, zato moram jaz pomagati. Nekako se bomo že pomenili.«

Enainsedemdeset jih ima Ana, a ji beseda gladko teče. »Moj rojstni kraj je Rožna

dolina blizu Celja. Iz naše družine so skoraj vsi sodelovali v NOB. Jaz sem bila tudi medvojna kandidatka za KP, delovala pa sem tudi v povojnih letih. Stala sem možu ob strani. Za vse to sem pred nedavnim prejela odločbo o nekakšni podpori. Veste koliko? En stari milijon! Kar zgrozila sem se. Veste, midva z Jožem — no, naša družina, imava sina in hčerko — sin je aktiven oficir, pa ima hudičjevo nizko plačo, — no, hočem reči, nikoli nisimo razkošno živeli; zdaj se sicer ne pritožujem, imava svojo hišo, zaradi tistega milijona pa sem globoko razočarana...«

Mladi sekretar

Slišim korake. Aha, to bo Jože. Res; sedemdesetletni izkušen krojač je sicer rojen v Stopniku blizu Vranskega, vendar se po pravici ima za Vransčana.

»Izhajam tako rekoč iz proletarske družine«, je pripovedoval Jože. »Pet otrok nas je bilo. Mlajši je padel kot partizan, blizu Litije. No, malo zemlje smo že imeli, po dodaten kos kruha je oče odšel v Ameriko. Ko se je vrnil, smo malo bolje zaživel...«

Učil se je v Celju. V partijo ga je sprejel Slavko Šlander, seveda se je moral poprej po-

šteno izkazati. Slavka ni mogel prehoviti. Zanj je hodil k Jožetu Hermanku po zlato. Hermanko je bil inženir rudarstva.

»Dokaj mlad sem bil, ko sem postal sekretar. V KP sem v šoli v Ponikvi pri Grobelnem sprejel Toneta Boleta in njegovega brata, Janka Skvarča in njegovo sestro Mileno; to je bilo leta 1934.«

Žena ga hoče tu in tam dopolniti, saj ima vso zgodovino v mezincu; o Jožetu je pisal pisatelj France Filipič, knjigo imata nekje založeno. Počakaj, saj se bom spomnil, se skoraj razhudi in nadaljuje:

»V veliki hiši, kjer je imel

Ana in Jože Borštner

Slavko ordinacijo, sem imel svojo krojaško delavnico. Veliko sva debatirala, od nje ga sem se zares veliko naučil. 1935. sem se preselil k Orešniku v Polzelo. Nekoč priteče Orešnikovo dekle in kar med vrati zakriči: Jože, žandarji! Kam? Skok skoz okno in tek med hmeljišči. Žandarji pa za menoj. Niso me ujeli, delal sem dalje, po Slavkovih navodilih. Naslednje leto pa ga je že čakal Stari pisker; šest mesecev so jih mrcvarili, toda še ne tako hudo, med sojetniki pa je bil tudi Jože Marko, sodnik;

med vojno je končal v Jasenovcu.

Vsi v sobi so pred sodniki odkrito priznali: Mi smo komunisti! Enega izmed zapornikov je začel boleti zob. Prosili so za zobozdravnika, njega pa od nikoder. Začeli so z gladovno stavko. Nato je le prišel in zob izdrl. Zdravi pa so peli internacionalo.

Zopet jetnik in taboriščnik

»Ko se je začela vojna, smo mnogi odšli prostovoljno v vojsko, da bi branili našo lepo domovino; toda vse se je tako hitro končalo. V Ljubljani smo zvedeli, da

slabše in slabše. Toda upanje je živelo...«

Po čudnem naključju so jih nekaj izpustili, med drugimi tudi Jožeta. Po nalogu se je Jože povezal z Milanom Ogrizkom, sedaj upokojenim majorjem.

Jože je opravil izpit za kurjača. V Avstriji, v Knitelfeldu je bilo veliko Slovencev. Tam je imel Jože svojo celico. V Celju na železniški postaji je prodajala vozovnice Marija Kos. Jože je vzpostavil zvezo z njo, pridno in zvesto je Jožetu preskrbelo mnogo vozovnic, tudi povratne; Jože jih je v Knitelfeldu delil zanesljivim fan-

tom in možem, seveda s strogim naročilom.

— Zdaj pa domov in naravnost v partizane!

»Tudi jaz sem se vozila gor in dol, prenašala poročila in vozovnice«, je dodala žena, Jože pa je nadaljeval:

»Razna poročila smo zbiralimarskije. V Franciji, kjer je bilo veliko naših ljudi, kar precej jih je dezertiralo in se vsak po svoje prebijali v Jugoslavijo. V Avstriji smo »kradli« tudi razne stroje, ki smo jih potem skrivaj pretihotapili do Maribora, pa tudi v Celje. No, to je bilo že po

vojni in od ruske komande smo dobili dovoljenje.«

Komaj se je Jože vrnil domov, takoj spet OZNA. Nekaj časa je bil celo sekretar v Celju.

Grenka kaplja

Med vojno in takoj po njej smo bili resnični tovariši, prva leta po njej pa so mi prinesla precej razočaranj. Zaradi strogosti, zaradi zahtev, da je treba zadane naloge na vsak način izpolniti, so me dobili na piko — škodovati so mi hoteli ravno ljudje, kateri o pravih bojih niso dosti vedeli...

»Moje delo v KP je trajalo tam od leta 1930, zdaj pa so me z lažnimi dokazili na silo zrinili iz partije. Najprej sem bil neznansko razočaran; delal pa sem naprej, tudi politično, predvsem pa sem se posvetil krojaštvu. Tudi polhovke sem pridno šival, vendar sem bil prepoceni, moral sem prenehati. Nato pa spet v službo. Kar naprej so me predstavljali: v Ljubljano, Kočevje, Arjo vas, nazadnje v Celje — okrajno združeno zvezo. Članke pa sem pisal kar naprej, od tam pa v pokoj. Delovna doba: 35 let in 7 mesecev.« Žena je dobro poznala Jožetove zasluge, zato je na tedanji obravnavi izjavila: Delala bom, toda ne kot partijka. Oba sta z delom na različnih področjih, predvsem kulturnem, nadaljevala.

Tako nekako se je končeval naš topel pogovor. O stavkah smo se še menili — kako so nekaj tudi ženske stavkale in ko so prišli ponje možje, fantje, niso hotele prej domov, dokler ni bila stavka končana. Enotnost je bila na visoki ravni, otrokom pa so dajali zavetje in hrano dobri sosede.

»Zmaga pa je bila skoraj vedno naša«, sta se sogovornika hkrati nasmehnili.

Drago Kumer

Ivan Jan

Gorenjski dezertirji iz nemške vojske

Primer Perne

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Čeprav se na zunaj ni navduševal nad nemškim okupatorjem, je Perne kmalu navezal stike z njimi. In to predvsem s kranjskim gestapovcem Erichom Dichtlom, kar ni težko povzeti iz njegovih nadaljnjih zapisov, dasi ravno so zelo skopi. Partizanov je bilo v okolici Storžiča vse več, ki so tudi vedno pogostejše izvajali mobilizacijo. Ta je zadela tudi njega. V zvezi s tem je pozneje suho zapisal:

19. II. 44 ob 2. zjutaj sem bil od partizanov prisilno mobiliziran... Z begom se redki (iz partizanov) upajo rešiti, ker je potem obsojen na smrt, stalno zasledovan in s tem postavlja v nevarnost svoje in dom.

Grozni časi. Bog nam pomagaj!

Tedaj so partizani mobilizirali več ljudi, Alojz Perne pa je že od prvega dne razmišljal o dezertaciji, kar povedo tudi navedene besede. To se mu je v svojevrstnih okoliščinah in napetih dogodkih prav okoli njegovega doma uresničilo 19. aprila 1944. O tem beremo:

»... Policija je (v sosednji Kajzarjevi hiši, kamor so

prej partizani prenesli ranjenca) v hiši dobila krvavo sled. Kajzarca je trdila, da niso bili partizani v hiši. Za to laž ji je policija zažgala hišo. Podčrtal I. J.) Pri nas je policija izropala obleko, meso in žganje. Pozneje se je zvedelo, da je policija namepravala ustreliti mojega očeta in požgati vas Povlje. Ko je policiji prišla pomoč, je šef gestapa Dichtl preprečil umor in požig, ker me je poznal, čeprav sem bil v gošči.« (Podčrtal I. J.)

Namesto pohvale, ker policistom ni priznala prisotnosti partizanov v njeni hiši, je Kajzarjevi mami Perne očital laž. Prebivalci teh krajev naj bi okupatorjem povedali vse, kar jih je zanimalo. Če so policisti izropali tudi Pernetovo hišo, se je zgodilo zato, ker tedaj še niso vedeli, čigava je in se je to zgodilo zaradi streljanja in mrtvih okoli njihove domačije. Kajzarjevo hišo so zažali.

Še očitneje pa se iz tega zapiska kaže podatek, da je bil Alojz Perne že poprej v stikih z gestapom, konkretno s samim Dichtlom. Še tega dne je prešel k domobrancem v Kranj. A ne tega

in ne vzpostavitev zvez z gestapovcem Dichtlom Alojz Perne nikjer ni omenil niti z besedico. Očitno je bil tudi pri tem previden, a so se mu navedene besede vendarle zapisale. O Pernetovem tedanjem obnašanju pa je povedal tudi Franc Kozina iz Čirčič, ki je bil potem z njim v Kranju pri domobrancih:

»... poleti 1944. leta mi je Perne pripovedoval, da so bili v Povljah tedaj ubiti trije partizani. Ko pa sem ga vprašal, kako, da tudi njega, ki je bil takrat še v partizanih in je v tisti akciji sodeloval, niso ubili, se mi je zasmejal in odgovoril, da tega jaz še ne morem razumeti.«

S tem je pojasnjeno, kakšne zveze je imel z gestapom Alojz Perne, eden izmed vodilnih organizatorjev gorenjskega domobranstva, pojasnjeno pa je tudi njegovo »partizanstvo« ter dezertacija.

Primer Alojza Perneteta navajamo zato, ker zvezo velik o posebnostih, njegov ohranjeni dnevnik pa pri tem igra vlogo neizpodbitnega dokaza. Kaj in kako je bilo s Pernetom potem v družbi s Krekom in Brodarjem, je znano. Pri tem je zanimivo, da je v prvem obdobju belogardističnih snovanj in poskusov v 1942. in 1943. letu Alojzu Pernetu uspelo ostati neodkrit in »pasiven«.

Povejmo še nekaj o Vinku Perčiču, Perkovemu sovaščanu. Vinko je imel tudi sorodnika Andreja. Vsi ti Pov-

ljani so pred vojno pripadali JRZ in bili Brodarjevi znanci in privrženci. Andrej, ki je bil prav tako kakor Perne mobiliziran 19. 2. 1944 in je prav tako 19. aprila dezertiral iz partizanov, je skupaj z Alojzom Pernetom vpisan med moštvo domobranske udarne čete. Pri obeh imenih so enaki datumi.

Ko je Brodar snoval vodstvo gorenjskega domobranstva, je vanj predvidel tudi Vinka Perčiča. Toda njega ni bilo na ustanovni sestanek, ker je bil še med partizani. To zvezo tudi iz Pernetovega dnevnika. A zvezo tudi, da je ušel domov, kjer se je pridružil domobrancem. Dne 5. 1. 1945 je Perne zapisal:

»Včeraj je šel udarni vod iz Brda v pohod Bela, Bašelj, Povlje in Trstenik. Na Povlju so vzeli s seboj Perčič Vinkota, ki je bil v partizanih 18 mesecev...«

Vinko Perčič ni partizanal v gorenjskih enotah in je težko ugotoviti, kje je bil, zanesljiv pa je Pernetov podatek, da je prešel k domobrancem. To potrjuje tudi spisek kranjske domobranske čete. Pod številko 24 piše:

Perčič Vinko, rojen 25. 7. 1914, Povlje.

Ta spisek je bil sestavljen 5. marca 1945, že blizu konca vojne. Čudno je le, da je človek, kakršen je bil Vinko Perčič, prešel k domobrancem tako pozno.

Sedemdesetletnik

Stanko Suklan

V krogu svoje družine, sodelovcev in prijateljev je praznovalko življenjski jubilej Stanko Suklan, medvojni oficir 1. proletarske divizije.

Rojen je bil 5. marca 1918 v Senožečah. Zaradi očetove večkratne aretacije je šla kmetija na kant. Zato se je družina preselila v Kontovel pri Trstu.

Stanko je šel po opravljeni osnovni šoli v uk za trgovskega pomočnika. Končal je triletno poklicno šolo in se zaposlil.

Ko so se leta 1937. preselili v Sv. Ivanu v Trstu, se je Stanko vključil v napredno mladinsko gibanje. V aprilu 1939. je odšel na odsluženje kadrovskega roka k italijanskemu 4. inženirskemu polku v Bozen. Zaradi vstopa Italije v vojno so ga zadržali pri vojakih, nato pa ga leta 1942 izločili iz redne italijanske vojske in ga vtaknili v posebno kazensko enoto, v kateri je ostal na prisilnem delu do kapitulacije Italije. Osmega septembra 1943 je kot prostovoljec, že prej povezan z NOB, s skupino pobegnil v tabor »Pod oljkami« v Taranu, prišel sredi oktobra v zavezniški Transit camp številka 75 v Carbonari in postal ob ustanovitvi 1. brigade NOV Jugoslavije komandir čete v 2. slovenskem bataljonu. Na svoji bojni poti je šel skozi boje na Korčuli, se prek Hvara, Visa in Dugega otoka prebil na obalo in prispel po tritedenskem napornem pohodu in neprestanih spopadih s četniki in Nemci na Velebitu v Drvar, takratni sedež vrhovnega štaba. Konec januarja 1944 je bil razporejen v spremeljevalno četo 1. bataljona Trete krajiške proletarske brigade v okviru 1. proletarske

divizije. Udeležil se je vseh njenih bojev od vzhodne Bosne prek Sandžaka in Sumadije do Beograda. V tej enoti je dobil čin kapetana. Sledili so boji na sremski fronti. Stanko Suklan je bil imenovan za namestnika komandanta italijanskega bataljona »Mateotti«. V bojih je bil sedemkrat ranjen. V Zagrebu je bil določen za spremljevalca italijanskih borcev, ki so se vrabotali v Italijo. Sledila je preemistitev v Ljubljano, v 4. armado JA. Konec junija 1945. se je demobiliziral in bil po nalogu CK KP Slovenije poslan na politično delo v Trst.

Leta 1947 se je udeležil množičnih demonstracij ob prepovedi izhajanja Primorskega dnevnika, a ga je zavezniška policija aretirala. Po dveh mesecih je bil premeščen v Koper in imenovan za šefa obmejnega oddelka pri upravi Istrskega okrožja. A leta 1950 je dela na okrajnem ljudskem odboru v Kopru, najprej na odseku za gradnjo, nato na oddelku za zunanjo trgovino. Po vrnitvi v Trst je leta 1953 ustanovil uvožno in izvozno podjetje do upokojitve leta 1972.

Za zasluge v NOB je bil odlikovan z redom in medaljo za hrabrost, redom zaslug za narod s srebrnimi žarki ter redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem. A. Klun

Silvo Grgič-Šimen

Dogodek izpred bitke

Izza dni, ko se je bližal Jelenov žleb

Patruljo je vodil Adam prek Nove Štife, kjer so še bili položaji borcev Tomšičeve brigade (ta je držala levo krilo položajev štirih brigad pred Ribnico). Hodili so mimo vasi Jelovec, nad Sodražico pa so se ustavili in nekaj časa počivali. Stane in Janezek sta si šla ogledat, kje naj bi prestopili cesto z Velikih Blok v Sodražico. Tedaj ju je skoraj presenetil italijanski tank, ki je tam patroljiral. Nič čudnega, saj so po vsej ribniški dolini potekali boji Tomšičeve, Šercerjeve, Cankarjeve in Gubčeve brigade z italijanskimi bataljoni. Seveda so ti boji svoj vrhunec dosegli šele dva dni kasneje...

Stane in Janezek sta se hitro vrnila k ostali trojici. Vsi skupaj so se pod Adamovim vodstvom še podnevi le pretolčki čez cesto, vendar nekoliko bolj severozahodno od Sodražice. Nato so skoraj brez prestanka hodili do mraka. Zvečer jih je Adam pripeljal do svojega doma na Mali Slevici. Tedaj je ta vas štela 28 hišnih števil in je bila večja od Velike Slevice, ki jih je imela tedaj le 19 in seveda še belogardistično postojanko.

Toda to povabilo je bilo usodno. Vsi borci patrolje so vstopili v Adamovo domačijo in zagledali Adamovo sestro. Oče in mati sta bila v zgornji sobi. Tam je Adama odpeljala sestra, da bi se z njima pozdravil...

V belogardističnem gnezdu

Desetar Jože Žgajnar je Janezka določil za stražarja. Poslal ga je, da straži ob cesti, ki vodi iz Male Slevice proti bližnjem Sv. Gregorju. V belogardističnem gnezdu je bilo tedaj kakih 45 belogardistov, največ domačinov. Nekateri med njimi so bili prostovoljci, večina pa so bili s silo novačeni. Oboroženi so bili s puškami, bombami in puškomitraljezi. Predstavljali so veliko nevarnost ravno za partizanske

patrulje, terenske aktiviste in kurirje, saj so predvsem samo te lovili ali prežali na njih v zasedah. Prav gotovo so v poveljstvu bataljona in brigade, ki je moralo biti seznanjeno s pošiljanjem te patrolje, iz prejetih podatkov brigadnih in bataljonskih obveščevalcev in obvestil terenskih aktivistov, dobro vedeli, kam pošiljajo to patroljo. Ves ta kraj, v katerega se je napotila patrolja, je bil dobesedno posejan z belogardističnimi postojankami. Lahko se je primerjal s Polhograjskimi Dolomiti, Suho krajino ali Šentjernejsko dolino. Vsaj sedem postojank, od katerih je večina bila belogardističnih, je bilo od Male Slevice oziroma od vasi Jazbine oddaljenih le 2 do 6 dobrih kilometrov, in sicer: Sodražica, Petrinci in Velike Poljane, še najbližje pa so bile postojanke Velika Slevica, Karlovica in Sv. Gregor. Te so skupaj predstavljale zunanji obrambni sistem fašistično-belogardističnega središča vseh postojank Velikih Lašč. Tod je bilo tudi poveljstvo fašističnega 4. bataljona črnih srajc, ki je prek zveznih oficirjev poveljeval z belogardističnimi sodelavci tega območja.

Dogodki, ki so sledili od tedaj, ko je Janezek zasedel stražarsko mesto proti Sv. Gregorju, so se za patroljo

odvijali tako, kot jih nihče od njih niti v najslabših sanjah ne bi mogel pričakovati...

Doma

Ivan Koporc-Janezek se spominja, da je po tistem, ko je Adam odšel s svojo sestro v zgornjo sobo, bilo nekaj ča-

Eden izmed patroljnikov: Ivan Koporc-Janezek, borec 1. bataljona Cankarjeve

sa vse tiho. Naenkrat pa so ostali trije partizani, ki so ostali v spodnji sobi zaslišali vik in krik. Postali so pozorni, a niso takoj došli, kaj se dogaja v zgornji sobi. Šele ko so slišali klice na pomoč, so stekli tja in poskušali odpreti vrata. Bila pa so zapahnjena ali zaklenjena, izza njih pa so slišali Adamove klice na pomoč. Zato so s puškinimi kopiti razbili vrata in vdrli v sobo. Prizor je bil nenavaden: Adam je držal cev svoje puške pod brado, videti je bilo, kot da se hoče ustreliti. V sobi so bili še ostali trije: oče, mati in sestra. Adamovi tovariši so ga uspeli nekako pomiriti in kar rad je odšel

z njimi na vrt pred hišo. Tedaj je desetar Žgajnar odpoklical tudi Janezka s straže. Vseh pet članov patrolje je nato nekaj časa stalo na vrtu, na hišnem pragu pa je stal Adamov oče in ga vabil, naj gre v hišo. Adam pa mu je odgovoril: »Nikdar več ne prestopim tega praga!«

To je na žalost postala resnica. Vsaj živ Adam ni prestopil več domačega praga, kako pa so ravnali z njegovim truplom, se ne ve, kakor tudi ne, kje je pokopan.

Adamov odgovor je vse njegove tovariše globoko prizadel in presunil, še posebej Janezka, čeprav ni bil prepričan, da je že tedaj dojel, kaj se je zgodilo, ko je bil na straži. Šele kasneje, ko so mu tovariši povedali, kako so morali razbiti sobna vrata in rešiti Adama iz stiske, v katero so ga spravili njegovi najbližji. Povedali so mu tudi, da so ga domači hoteli zvezati in odpeljati k Adamovemu bratu, ki je bil belogardist v bližnji postojanki Sv. Gregor.

Takoj za tem se jih je vseh pet odpravilo po bližnjici, za katero je dobro vedel Adam, prek travnikov in njiv v gozd. Tu je imel Adam skritih 200 kosov streliva za puške Mauser, ki so ga lahko uporabili za polnjenje okvirov za puškomitraljeze tipa zbrojevka. Tam naj bi bila skrita tudi pištola. Ko so končno prispeli do Adamovega skrivališča streliva, so našli strelivo in odkopano jamo, v kateri je bila poprej pištola. Adam je bil prepričan, da mu je vse odnesel brat in predal svojim »fantom«. Že do tukaj so torej imeli veliko smole, vendar ne po svoji krivdi. Od tu dalje pa se je smoli pridružilo še precej nepredvidnosti... Najprej so si dali v mlinu ob potoku Karničnik skuhati meso, ki so ga nosili s seboj: mlinarica jim je zraven skuhalo še žgancev. Med čaka-

njem na večerjo jih je vsakršni izdajalec, domačin ali pa belogardistična mrtva straža, patrolja ali zaseda lahko opazovala in zasledovala.

Janezek in Žgajnar sta kasneje, ko sta razmišljala, kdo je bil Judež, ki je izdal patroljo, prišla oba do pripričanja, da je to lahko bil samo nekdo od domačin, to je sorodnikov enega izmed članov nesrečne patrolje.

Kam na počitek?

Okoli tega, kam naj bi se odpravili na počitek, so se v patrolji skoraj sporekli. Možnost, da bi tedaj še lahko prek noči prešli zopet cesto Velike Bloke-Sodražica, vendar v obratni smeri in dalje proti Novi Štifi v varno zavetje bataljonov Tomšičeve, ki so bili najbližji, niso niti poskušali izkoristiti in se kaj takega niso domislili. Preveč so bili utrujeni in tudi razočarani nad neuspehom patrolje, kar je sedaj postajalo očitno. Obenem so bili tudi neprespani, saj je poteklo že deset dni in noči brez pravega spanja, zato pa nabitih s stalnimi boji in nočnimi pohodi.

Prav verjetno, da ravno zaradi te strašne utrujenosti Janezkov predlog, da naj se vendar za noč stisnejo v gozdu, ni obveljal. Seveda bi jih tudi v gozdu najbrž izsledili, spali so namreč brez straže. Vendar bi možnost prebijanja v gozdu bila le nekoliko boljša kot pa iz mesta, ki so si ga izbrali.

Obveljal je namreč Adamov predlog, da je na skednju v bližini mline kar dovolj varno. Tudi tukaj ni obveljala Janezkova, da naj bi vendar postavili stražo, ki naj bi se menjala vsako uro. Janezek je bil, razen Adama, ki je kot vodnik in poznavalec terena trenutno za patroljo le veljal nekaj več, najmlajši član patrolje in so ga ostali temu primerno upoštevali. Na žalost!

Obkoljeni

Janezek sicer meni, da se je za patroljo začel njen konec zgodaj jutraj, da je tedaj komaj posijalo sonce. Prav lahko, da je njegova trditev točna. Poročilo poročnika oddelka kraljevskih italijanskih karabinerjev iz Kočevja z dne 24. 3. 1943 (IZDG F/9/III) pa med drugim navaja, da je bilo to šele ob 7.30! Prav tako je torej verjetno, da so vsled utrujenosti partizani iz patrolje svoje spanje krepko potegnili. Janezek, ki ima zelo rahlo spanje, se je zbudil zaradi smeha, ki je donel iz gozda. Pogledal je okoli in ugotovil, da je okoli skednja, na katerem so ostali štirje ne spali, že sklenjen obroč belogardistov. Kasneje je Janezek ugotovil, da je bilo belčkov vsaj 40, vsaj osemkrat več kot njih. Janezek je nemudoma prebudil Adama in mu zašepetal, kaj se je zgodilo. Adam je še na pol spal in mu je odvrnil: »Naj kar bodo!«

Janezku se je nenadoma zazdelo, da Adam prav gotovo še ni prišel k sebi po velikem razočaranju prejšnjega dne na lastnem domu. O tem, kaj si je mislil tedaj Adam, se ne bo izvedelo nikoli. Očitno sta ga partizanska iznajdljivost in znana odločnost, povezana z drznostjo, čisto zapustili. Niti ni prebudil ostalih tovarišev, kot je to Janezek storil z njimi. Janezek je imel najboljši pregled in je tako opazil, da se nekaj belogardistov previdno bliža k skednju. Izvlekel je hitro rdečo italijansko bombo paradajzerico, jo aktiviral in jo zalučal med bližajočo se skupino belčkov. Močna eksplozija ročne bombe je seveda tovariše morala zbuditi, vendar je imela na žalost slab učinek. Res pa je, da so belčki zbežali nazaj na položaje ob rob jase, na kateri je stal skedenj.

(dalje v naslednji številki)

Ivanka Koruza

Pod Mokrcem

(nadaljevanje in konec)

Tako se je približal 18. marec 1942. Ta dan je pokalo in grmelj okoli Žage, da si sploh nisem upala misliti, da bo moj mož ostal živ. Bilo je kakor na fronti, kakor bi hoteli podreti Mokrc. Ko je nastopil mrak, je okoli Žage vse utihnulo. Ostala sem sama v tej samoti, z obema otrokoma sredi ofenzive. Zaprla sem se v stanovanje in tudi otroka sta se tiščala mene, kakor da bi razumela, kaj se dogaja. Ko se je že popolnoma stemnilo, pa zaslisi rahlo trkanje na vrata. »Ivanka, odpri, jaz sem, Nace!« Potihoma odgovorim: »Beži! Podlogarja so že ubili, zdaj bodo pa še tebe.« On pa mi odgovori: »Zdaj ni tu nikogar, vsi Lahi so šli na Mokrc, ostali pa na vas Golo!« Ta dan so tudi že zažgali na Kureščku, na Mokrcu in župnišče na Golem. Mož se je zadržal samo toliko, da je popil malo čaja, kajti bil je silno prestrašen od vsega, kar je doživel ta dan.

Poleg stanovanja, kake štiri metre proč, je stalo na samem zidano stranišče, krito z opeko. Svetovala sem možu, naj se skrije pod streho tega stranišča. Res je razna-

knil strešno opeko in med latami zlezal noter. Jaz pa sem popravila opeko in se vrnila v stanovanje. Komaj sem ugasnila luč, je že nekdo začel tolči po vratih. Tolkel je s tako silo, da sem morala takoj odpreti. Bili so spet Lahi in ponovno vse preiskali. Oficir je v kuhinji prespal noč, vojaki so stražili – na vsak način so hoteli dobiti mojega moža.

Devetnajstega marca zjutraj, ko je bil že mrak, so odšli, a ne dolgo zatem so pridreli drugi. Zopet preiskava, zaslišanje. Potem so me na silo nagnali iz stanovanja. Med knjigami, ki sva jih imela, so izbrskali možovo vojaško knjižico. Ker je bil primorski Slovenec, je služil vojaški rok v Bologni. Imeli smo tudi bratovo sliko, ki ga je prikazovala v italijanski uniformi. Ko so me vprašali, če je to moj mož in če je knjižica njegova, sem pritrdila. Pritrdila sem tudi vprašanju, če je Italijan. Potem so nekoliko lepše ravnali z menoj. Toda dom sem morala zapustiti. Možu sem dala vedeti, da odhajam in sicer tako, da sem glasno povedala otrokom, da gremo, a ne vem, kam.

Na karabinjerski postaji

Odpeljali so me na Golo do Franca Ponikvarja, po domače Frenkca. Tam sem bila zastražena in nihče ni smel spregovoriti z menoj. Čez nekaj ur pa so me z otrokoma naložili na kamion in odpeljali na Ig, na karabinjersko postajo. Tam sem v negotovosti, zaprta čakala, kaj bodo napravili z nami. K meni je prišel bivši jugoslovanski orožnik Mohar, ki je šel pozneje v partizane, ter me vprašal, če so že zažgali Žago. Tedaj sem šele vedela, v kako težkem položaju sem zapustila svojega moža. Nobene možnosti nisem videla, da bi se srečno rešil. Mislila sem si: če ostane skrit, bo zgorel, hiša je bila namreč lesena, če pa skoči ven, ga bodo ustrelili. Kmalu pa me pride poklicat bivši orožniški narednik Mihelčič ter me pelje pred karabinjersko postajo.

Tu me je čakal brigadir in vprašal od kod so me pripeljali. Mihelčič je bil za tolmača. Rekla sem, da iz Žage. Zakričal je nad mano, da lažem, da so jih iz Žage pripeljali že včeraj. Rekla sem: »Ne morem pomagati, če so me še eno noč pustili tam.« Ko sem stala pred karabinjersko postajo, sem zagledala nekaj svojih stvari. Potem sta me Mihelčič in brigadir gnala proti gostilni Gerbec.

Ob poti je čakala name Vida Černe iz Iga in rekla, da je njen ata rekel, naj pridem kar k njim, če me bodo izpustili. Ko smo prišli do Gerbečeve hiše, me je Mihelčič vprašal, če imam kje v bližini sorodnike. Rekla sem, da v Zalogu. On pa vpraša, če v tistem pri Škofljici. Odgovorila sem, da v onem za Ljubljano. Rekel je, da je predaleč in če nimam nikogar na Igu. Povedala sem za Černetove.

Pri Černetovih

Tovariš Černe je stal pred hišo in gledal, kam me ženejo. Pa ga je Mihelčič vprašal, če me vzamejo pod streho. Tovariš Černe je odgovoril, da me pozna in privoli. Ni se izdal, da je že prej poslal hčerko čakati name. Tako sem pri tej dobri družini našla zavetje po vseh strahotah, ki sem jih doživela. Opo gumili so me, naj grem po svoje stvari na karabinjersko postajo. Tej družini se iskreno zahvaljujem za njihovo pomoč, enako tudi Možeku, ki mi je prvi prinesel pomoč v denarju. Bila sem namreč brez vsega.

Čez nekaj dni sem tudi izvedela, da je moj živ, da se mu je posrečilo pobegniti iz plamenov. Po mojem izgonu z Žage so vse požgali. Naše stanovanje, ki je bilo leseno, od zunaj pa prepojeno s karbolinom, je gorelo kot smola.

Lahi so se zaradi prevelike vročine morali odmakniti. Ko je moj mož, skrit na stranišču, videl, da gorijo tudi late pod opeko, jih je sprva gasil z lastno vodo, a gorelo je vse huje. Odločil se je in planil iz gorečega stranišča ter srečno ušel. Čez kak teden sva se že sešla v vasi Kremenca, pri Igu.

Vasi Škrilje in Golo so tudi požgali in oropali, ženske in otroke izgnali, moške iz Golega so odpeljali v internaci-

jo, vas Škrilje pa niso v prvih dveh dneh hajke na Mokrc zasedli Italijani. Zato so nekateri fantje, ko so videli, kaj se dogaja, zbežali v nižinske vasi. Druge, ki so čakali, so Lahi peljali na Ig in tu izpustili. Odpeljali so samo Nikolaja Šteblaja-Miklavža ter Jožeta Lavriča-Štaccarja. Oba so pozneje nekje ubili.

Na Igu smo uživali gostiljubje kakih štirinajst dni, potem pa so Lahi dovolili, da smo se vrnili na svoje požgane domove.

KONFEKCIJA OBLAČIL
ROGAŠKA SLATINA

Žiro račun: 50730-601-18028 • Telefon št. 811-011
• Telex: 33 838 • Poštni predal št. 8 • 63250 ROGAŠKA SLATINA, PRVOMAJSKA

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do emona hoteli

Pripoved prvega ranjenca ob napadu na Razdrto

Imel sem komaj sedemnajst let

V noči od 5. na 6. junij 1944. leta so borci 17. brigade Simon Gregorčič napadli utrjeno sovražnikovo postojanko na Razdrtem. Posadka te postojanke je varovala to pomembno cestno križišče proti Trstu, Vipavi in Postojni. V srditih bojih so partizani uničili več sovražnikovih vojakov, enajst jih ujeli in zaplenili nekaj orožja, streliva ter drugega vojnega materiala. Požgali so šolsko poslopje, ki je sovražniku služilo za bivanje in obrambo. Sovražnik se je krčevito branil in boji so trajali celo noč. Partizani so se umaknili komaj ob svitu, ko jim je grozilo, da sovražnik dobi močne okrepitev iz Trsta in Postojne.

Prvi ranjenec ob napadu na Razdrto je bil 17-letni mitraljezec iz 2. čete 2. bataljona Gregorčičeve brigade Zdravko Jelerčič, doma iz Renč. Zdravko se tega dogodka in nadaljnega zdravljenja v bolnišnicah takole spominja:

»Napad na postojanko na Razdrtem smo začeli 5. junija 1944. ob 23. uri. Najprej smo vas obkolili in se zatem previdno pomikali proti utrjenim zgradbam in bunkerjem. Kot mitraljezec lahke brede sem dobil ukaz, naj se približam nemu izmed utrjenih bunkerjev. Noč je bila svetla, saj je na nebu sijala polna luna tako, da nas je sovražnik takoj opazil in na več mestih pričakal že pripravljen. Iz utrjenih zgradb in bunkerjev so se začeli krčevito braniti. Okrog polnoči se mi je posrečilo približati se bunkerju. Sovražnik me je opazil in izstrelil v mojo smer dolg rafal iz mitraljeza. Težko me je ranilo pet krogel: ena v koleno desne noge, druga v levo stegno pod kolkom, tretja v levo roko nad laktom, četrta v levo stran pod rebra in peta v mezinco leve roke. Obležal sem na tleh in kmalu zatem slišal, da me soborci kličejo. Našli so me in dva sta me takoj previdno odvedla iz položaja v bolj varen kraj in nudila prvo pomoč ter nato ponovno se vključila v boj. Od tu sem se hotel umakniti bolj v ozadje, vendar se mi je ob dvigu zameglilo in sem padel nazaj na tla. Ugotovil sem, da mi rane jemljejo moč in sem obležal v nezavesti. Zbudil sem se v neki domačiji, kjer je bilo organizirano obvezovališče...

V bolnišnico na zdravljenje

Na obvezovališču se nas je nabralo več ranjencev. Naložili so nas na vozove in odpeljali proti Podkrajju. Nekje so nas spravili pod neke večje nadstřeške tamkajšnjih domačij, kjer smo prenočili kar na vozovih. Ker so bili le delno pod streho, smo se tiščali le ob zidu zgradbe, da nas ni preveč močilo. Naslednji dan smo krenili proti Zadlogu in dalje skozi Belo do Čekovnika. Tu so nas prevzeli borci osebja bolnišnice Pavle in nas razporedili v barake skritih postojank te bolnišnice, ki so bile globoko v gozdu. Jožeta Zorž, doma iz Volčje drage, ki je bil ranjen v pljuča, nekega partizana italijanske narodnosti, doma iz okolice Barija, ki je bil ranjen v hrbet, mene in še nekaj drugih težko ranjenih borcev so odnesli v glavno postojanko. Tu nas je sprejela zdravnica dr. Pavla Jerina in pregledala in nato določila, kam naj nas namestijo. Spominjam se, da sem bil dodeljen v barako, kjer je bila tudi operacijska soba in lekarna. Tu sem naletel na ranjenega sovaščana Dušana Arčona, ki je imel prestreljeno desno lice. Dušan mi je vlival pogum in me tolažil, da me bodo kmalu pozdravi-

li. Verjel sem mu, saj sem videl, s kakšno potrpežljivostjo in prizadevnostjo skrbi sanitetno osebje za vsakega ranjenca. Tako smo preživeli nekaj mirnih dni.

Neko noč je v bolnišnici nastal preplah. Zaradi novice o nameravanem sovražnikovem napadu na bolnišnico so nas nemudoma vse ranjence spravili v skrite pod-

Zdravko Jelerčič

zemne bunkerje. Mene in še nekaj sotrpinov so dali v bunker, ki je bil skrit ob nekem potoku. Na smolo je še isto noč začelo deževati in je voda iz več strani pronicala v bunker. V vlagi smo preživeli več dni in noči. Ker sem bil nepokreten, sem v bunkerju ležal na najnižji polici tako, da so mi bolničar in ostali ranjenci lažje pomagali. Ker je stalno deževalo, je voda vdrla tudi iz spodnje strani in mi močila noge. Rana na desnem kolenu se mi je zastrupila...

Kirurški poseg

Ugotovil sem, da noge ne čutim več. Ko so me odnesli nazaj na pograd v barako so ugotovili, da so znaki resni in da mi jo bodo amputirali. Naslednji dan so me odnesli v operacijsko sobo, kjer so me že čakali dr. Pavla, bolničar Stanko Vadnal in inštrumentarka s pripravljenimi prekuhanimi inštrumenti. Najprej so me položili na operacijsko mizo, mi dali narkozo in naročili, naj štej. V omami sem zaslišal, da me nekdo kliče po imenu. Klic se je vedno bolj oddaljeval, dokler nisem trdno zaspal. Zbudil sem se na svojem pogradu, obkrožen z več sotrpini, ki so me začeli tolažiti, naj ne obupam zaradi amputirane noge. Jaz sem jih začudeno gledal in nikakor nisem mogel verjeti, da so mi odrezali nogo, ker sem jo še vedno čutil. Previdno sem jo začel iskati s tipanjem in na žalost ugotovil, da je resnično ni več. Tedaj sem se z odejo pokrtil čez glavo in se razjokal.

Nekaj dni po moji tragediji je v bolnišnici nastal že drugi

preplah. Dezertirala je neka bolničarka in se javila v Idriji na nemški komandi. Uprava bolnišnice je takoj ukrepala in določila evakuiranje ranjencev v drug, bolj varen kraj. Pobegli bolničarki je bilo ime Cilka in me še danes, če slišim to ime, vsega pretrese. Tedaj sem bil komaj operiran in rane so bile še vse sveže, posebno še od amputacije noge. Najmanjši

treslaj mi je povzročal grozovite bolečine. Mavca tedaj niso imeli, zato so mi rano imobilizirali z dvema deščicama in jo ovili z ovoji starih opranih in prekuhanih rjuh. V takšnem stanju so mene in ostale nepokretne ranjence v sili razmer naložili na kmečke vozove s trdimi kolesi in nas v neznosnih mukah po gozdnih stranskih poteh in kolovozih odpeljali pod vrh nekega hriba. Tu so nas razporedili v zasilne podstřeške. Borci osebja pa so nas tolažili in nam lajšali trpljenje. V podstřešku zraven mene je ležal neki ranjenec, ki je bolehal za malarijo in se ob napadih te bolezni grozovito tresel.

Zgrajena nova postojanka

Tudi tu nam ni bilo vreme naklonjeno. Bilo je oblačno in je rahlo deževalo. Ko so se

vremenske razmere popravile, smo zšli v daljavo in opazovali neko ravnino, da bi ugotovili, kje smo nastanjeni. To nam ni uspelo. Po tednu dni so nas odnesli v na novo zgrajeno postojanko, ki jo je med tem časom zgradila pod Hudim poljem nad Mrzlo Rupe gradbena ekipa bolnišnice. Kmalu po vselitvi so prispeli novi ranjenci, med njimi 17-letni Jožko Zorž, doma iz Bilj, ki je bil težko ranjen v nogo. Ko so mu hoteli borci sanitete sezuti čevlji, ki je bil poln strjene krvi, jih je Jožko opozoril, naj čevlji raje zrežejo. Eden izmed bolničarjev je rekel, da je škoda čevlja, pa se je Jožko tako razhudil, da je zavpil, da so čevlji njegovi in zato o njih lahko odloča on sam. Kljub žalostnemu prizoru smo se Jožkovemu reagiranju vsi sladko nasmejali.

Med novimi ranjenci sem srečal tudi Nardina, doma iz Vogrskega, ki je bil ranjen v roko. Ko so mu odvili povoj, so lezli iz rane veliki črvi. Nastala je zastrupitev in so mu roko amputirali visoko ob ključnici. Že naslednji dan, po kirurškem posegu, je Nardin hodil po baraki. Ostali ranjenci smo ga svarili, naj tega ne dela in naj raje gre ležat na svoj pograd. Nardin nam je odgovarjal, da mu ni nič in je nadaljeval s hojo po baraki. Sanitetno osebje je tu opravljalo čudeže, ali pa smo bili sami ranjenci čudežni, da so se nam rane hitro zdravile. Tudi moje rane so se začele kmalu celiti. Ugibali smo, kateri je bil pravi vzrok za hitro zdravljenje: volja, zaverovanost v sanitetno osebje, ki nam je tako humano pomagalo in vlivalo pogum, ali čisto okolje, narava in zrak?

Odhod v južno Italijo

Avgusta 1944 smo tudi v tej novi postojanki opazili neke priprave za evakuacijo. Pomislili smo že na ponovni preplah zaradi kakšne nevarnosti. Borci osebja nam niso hoteli nič povedati. Hiteli so spravljati šotorska krila in primerne kole za nosila. Od ranjene Danice Grajf smo zvedeli, da bomo odšli v bolj varen kraj. Ko so borci osebja pripravili vse potrebno, so nas odnesli na ravnino sredi gozda, kjer so pred časom ogledarji žagali oglje. Tu smo zvedeli, da se nam bodo priključili še drugi ranjenci iz drugih partizanskih bolnišnic. Ko so ranjenci prišli, so nas odnesli na cesto in naložili na vozove. Odpeljali so nas proti Malim Laznam. Na vrhu strmine so težke ra-

njence in invalide naložili na tovornjak, vozovi pa so mu sledili proti Colu. Kolona ranjencev se je pomikala ob zaščiti operativnih enot, ki so nas spremljale po vsej poti.

V bližini Cola so nas zapeljali v gozd. Tu nas je nekdo posnel na filmski trak, ne vem, če so ga potem razvili in če še obstaja. Naslednji dan so nas odpeljali do Bukovja pri Postojni, kjer sem naletel na sovaščana Jožeta Gorjana, ki mi je povedal, da me je on našel ranjenega ob napadu na Razdrto in s pomočjo še drugega tovariša spravil na varno. Ta moj sovaščan ni dočakal konca vojne. Padel je ob zaključnih spopadih. V Bukovju so nas nahranili in zatem odpeljali v bližino ceste pri Ravbarkomandi. Od tu smo se ponoči z največjo previdnostjo spustili čez glavno cesto in železniško prago. Nosili so nas borci-spremljevalci. Ko smo prečkali železniško prago, so v našo smer odjeknili rafali iz sovražnikovega bunkerja. Bataljon brigade Ivana Gradnika, ki nas je ščitil, je takoj zavzel položaje in se spopadel s sovražnikom. Spominjam se, da je bil ob tem spopadu med drugimi ranjen tudi neki Andrej, ki so ga gradnikovci za tem priključili naši koloni ranjencev, da je odšel z nami na Notranjsko in dalje z letalom v južno Italijo. Naslednji dan so nas odnesli na drugo stran nekega hriba, kjer naj bi nas ob določeni uri čakalo več voznikov z vozovi. Notranjski vozniki so zaradi spopada neke partizanske enote z domobranci zakasnili. Ko so prispeli, so nas tkoj naložili na vozove, nahranili in nas odpeljali v Zadlesk. Tu smo zvedeli, da je letališče v slabem stanju in da sta vzlet in pristanež letal otežena. Širile so se tudi govorice, da so letališče onesposobili domobranci. Nekaj ranjencev so nas odpeljali v Kočevski rog. Peljali smo se mimo požganih vasi skozi gozd v neko skrito bolnišnico. Videlo se je, da so boji prizadeli vso pokrajino in da je tu zelo primanjkovalo hrane. Iz Kočevskega roga so nas odpeljali v Babno polje in zatem zopet v neko drugo skrito bolnišnico, kjer smo ostali samo eno noč. Tu je bila hrana boljša. Vendar so nas ponovno odpeljali v Babno polje in zatem s tovornjaki na letališče, kjer so pristala tri dvomotorna zavezniška transportna letala. Ko smo se na letališču vsi ranjenci zbrali, so nas takoj namestili v letala. Leteli smo ponoči in

ker sem bil močno utrujen, sem v letalu kmalu trdno zaspal. Zbudilo me je vpitje drugih sotrpinov: Bari! Bari! Bari!

Bolnišnice v južni Italiji

Pogledal sem skozi okence letala in opazil pod nami razsvetljeno mesto. Na letališču so nam pomagali tamkajšnji slovenski tovariši, ki so se iz zavezniškega ujetništva, internacije in zaporov uspeli vključiti v NOVJ in so tu opravljali različna opravila v letalski enoti. Najprej so nas odgovorni namestili v nek velik šotor in nas nahranili z gosto juho. Dali so nam tudi čaj in cigarete. Naslednji dan so nas odpeljali v mesto Adria, kjer so nas umili in preoblekli ter nato namestili v neki drug, še večji šotor, kjer so nas zdravniki pregledali. Tu smo opazili, da so zavezniki, zaradi njihovih potreb, angažirali v delo njihovih ustanov večje število domačinov, med katere so se vrnili tudi nekateri zagriženi fašisti. Ti so še vedno sovražili partizane in pogled na rdečo zvezdo jih je razsrdil tako, da so nam ob vsaki priliki škodovali.

V kraju Grumi je bilo tudi taborišče pripadnikov jugoslovanske kraljeve vojske (četnikov), ki so nam tudi bili sovražni. Ko so se nam rane zacelile, smo se radi sprehajali tudi izven taborišča. Sprehajali smo se samo podnevi, ker ponoči ni bilo varno hoditi naokrog. Ugotovili smo, da so nam bili mnogo bolj naklonjeni ameriški kot pa angleški vojaki.

Vrnitev v domovino

V prvi polovici februarja 1945 so nas vse ranjence, ki smo okrevali in bili sposobni za vrnitev v domovino, vkrcali na neko ladjo, ki nas je zapeljala proti osvobojeni Dalmaciji. Ko smo pluli proti Splitu, nas je opazilo dvotrupno zavezniško letalo in se z vso silo pognalo proti nam. V prepričanju, da nas je zamenjalo za Nemce, smo v strahu že pričakovali naš konec. Letalo pa se je bliskovito spustilo tik nad dimnikom ladje in odletelo naprej v drugo smer.

Po raznih pripetljajih ob pristankih po dalmatinskih otokih sem v bližini Zadra dočakal srečni konec vojne. Najprej so me odpeljali v Valdoltro, konec maja 1945 pa v novoustanovljeni invalidski dom v Ljubljano.

Po pripovedovanju Zdravka Jelerčiča zapisal Ivo Gabrijelečič

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

Grozljiv pogreb

Jože Mlinšek se je ves čas spraševal, kako to, da so Nemci presenetili partizane pri Požegovi bajti in pri Zlodejevih, kdo jim je le povedal ali pokazal skrivno pot. Ljudje pa so opazovali prikrit nemir pri nekaterih kmetih spodaj okrog Kuzmana, še zlasti po odhodu nemške vojske. Niso se počutili varne. Zaskrbljeni so se držali bolj zase in čulo se je, da se skrivajo, da hodijo spat drugam, k drugim kmetom, celo na drugo stran, v Brezen. Zjutraj pa da jim dajejo žene dogovorjena znamenja, da je

varno, da se lahko vrnejo domov. Ti zanesljivo nimajo čiste vesti, nekaj jih žge.

Okrog Zlodejeve hiše in Požegove bajte je padlo trinajst partizanov. Nemci so mrtve pregledali in še bolj izkazili. Vozniku Jožetu Kanovskemu in Oslaku so ukazali, naj mrtve partizane naložita na lojtrska vozova, jih povežeta z vrvmi kot polena in jih tako odpeljeta v Vitanje na pokopališče. Ob vhodu na pokopališče v Vitanju so jih zmetali na tla. Tako so ležali dalj časa, ko pa so skupali primerno jamo, so si jih Vitanjčani lahko tu-

di ogledali. Nekateri trdijo, da je bilo padlih partizanov štirinajst. Trupla so bila zmraznjena in trda; pripovedujejo, da jih je za to priložnost posebej najeti grobar Jaka Novinski kar s cepinom kot hlode zvalčil v jamo. Na vitanjskem pokopališču sedaj počivajo. Postavljen jim je spomenik, ob katerem zdaj šolska mladina ob obletnicah in ob dnevu mrtvih prireja spominske svečanosti.

Zatišje na Paki ni trajalo dolgo. Ljudje so se komaj malo pomirili in nekateri so celo verjeli nemškimi poročili, da so banditsko divizijo uničili. Odleglo jim je in tudi spat niso več hodili drugam. Mislili so, da so varni, da je že vse mimo in vse pozablje-

no. Pa so se nenadoma pojavile skupine partizanov, ki so marsikdaj vedele o obnašanju teh ljudi med pohodom 14. divizije skozi te kraje. Prijeli so Alojza Kuzmana in Franca Trmuda - Prdaclana. Po hitrem postopku so ju obsodili na smrt. Kazen so izvršili nedaleč od globeli nad Zlodejem, kjer je zaradi izdaje padlo toliko borcev.

Prišlo pa je do pomote. Partizani so iskali Alojza Kuzmana in prijeli so ga doma, vendar mlajšega, ki se je imenoval tako kot starejši, njegov oče. Starega Kuzmana namreč ni bilo doma. Skrival se je, ker ga je pekla vest. Tako je takrat tu sin plačal za grehe svojega očeta.

(nadaljevanje prihodnjič)

Praznovanje 45-letnice ustanovitve brigad in odredov NOV na Primorskem

Prve dni marca letos je bila v Novi Gorici seja Medobčinskega sveta ZZB NOV severne Primorske. Na seji so bili tudi predstavniki vseh DPO in občinskih skupščin občin Ajdovščina, Idrija, Tolmin in Nova Gorica, sekretar MS ZKS, predsednik MS SZDL in MS ZSMS ter predstavniki petnajstih odborov enot skupnosti

borcev in aktivistov NOB. Na seji so razpravljali o enem samem vprašanju: o programu praznovanja 45. letnice ustanovitve brigad in odredov NOV na Primorskem in še nekaterih pomembnih obletnic v zgodovini Primorske. Po daljši razpravi so bile sprejete tele odločitve:

1. Osrednja slovesnost bo

v Tolminu 28. maja 1988, kjer se bodo srečali borci in aktivisti, in sicer: V SNOUB »Simon Gregorčič« (V. Gregorčičeva brigada združuje tudi borce Južnoprimorskega odreda, ki je bil ustanovljen februarja 1943 in iz katerega je bila ta brigada ustanovljena); 3. SNOUB »Ivan Gradnik«; Severnoprimorskega odreda (ta je bil ustanovljen februarja 1943); borci prekomorskih brigad; borci VOS OF, aktivisti in kurirji severne Primorske.

2. Na Humu v Goriških bratih 15. junija 1988 se bodo na slovesnosti srečali borci štaba 30. divizije, 27. brigade Simona Gregorčiča, 28. Bazoviške brigade, Briško-Beneškega odreda, aktivisti OF in kurirji zapadne Primorske.

3. V Cerknem 1. oktobra 1988 se bodo na praznovanju

zbrali borci štaba 31. divizije, Vojkove brigade, aktivisti OF in kurirji severne Primorske.

Menimo, da so dogodki pred 45 leti zgodovinsko nesporno pomembni za vso primorsko Slovenijo in tudi za vso Slovenijo in Jugoslavijo. Borci omenjenih brigad in odredov so se namreč bojevali po vsej Primorski in drugih krajih v Sloveniji in Jugoslaviji. Omeniti moramo, da letos praznujemo tudi 45-letnico ustanovitve 9. korpusa NOVJ in 45-letnico ustanovitve Narodnoosvobodilnega sveta za primorsko Slovenijo in Istro. In končno je praznovanju omenjenih obletnic treba dati poudarek tudi 45-letnici, ko se je primorsko ljudstvo dvignilo proti okupatorjem do končne zmage in osvoboditve.

Ljuzje Kristančič-Minko

V spomin na Staneta Žagarja

Osnovna šola Staneta Žagarja Lipnica, KO ZZB NOV Srednja Dobrava in štab teritorialne obrembe Radovljica bodo priredili v petek, 25. marca 1988 v osnovni šoli Staneta Žagarja v Lipnici kulturno prireditev v spomin na narodnega heroja Staneta Žagarja, predvojnega učitelja na Srednji Dobravi, člana glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in voditelja gorenjskih partizanov, ki je padel 27. marca 1942. leta na Rovtu pri Planici nad Crngrobom. Letos 25.

marca bo na šoli kulturni dan. Ob 14. uri bo pogovor z nekdanjimi Žagarjevimi učenci, ob 15. uri se bo z učenci pogovarjal udeleženec NOB Andrej Babič iz Kranja. ob 16. uri pa bo pri šoli pred spomenikom narodnega heroja Staneta Žagarja spominska slavnost, v kateri bodo sodelovali gorenjska godba na pihala, moški komorni pevski zbor iz Korpe in učenci osnovne šole Staneta Žagarja iz Lipnice.

Ciril Rozman

17. republiško tekmovanje mladih glasbenikov

Ob koncu prejšnjega tedna so Zveza društev glasbenih pedagogov Slovenije, Skupnost glasbenih pedagogov Slovenije, Glasbena mladina Slovenije in glasbena šola »Marjan Kozina« iz Novega mesta v dolnjski metropoli pripravili štiridnevno 17. tekmovanje učencev glasbenih šol Slovenije in zamejstva ter Akademije za glasbo iz Ljubljane. Nastopilo je 169 glasbenikov iz 37 glasbenih šol, kar je največ doslej. Glasbeniki so tekmovali s pihali in harmoniko ter v solopetju. Prikazana raven znanja je presegla pričakovanja, saj so podelili 62 prvih, 54 drugih in 31 tretjih nagrad, poleg tega pa še 12 pohval in 10 priznanj.

Glasbeni strokovnjaki, ki se jih je v Novem mestu zbralo blizu sto, so bili zlasti zadovoljni z nastopi Mateja Zupana in omogočili, da so pokazali ves spekter svojega bogatega glasbenega znanja. Prepričan sem, da so zadovoljni tudi glasbeni

Nataše Paklar iz Ljubljane ter Velenčanke Tanje Petrej. Ti so dosegli največje možno število točk (100), kar je izjemen uspeh. Njim so se le za korak približale Ljubljanki Maja Tina Dimnik (97.75), Magda Klančičar (99.33), Sonja Lavrinšek (99.33), Suzana Furlan (97.75), ravno tako pa Ljubljanki Mate Bekavac (98.00), Andrej Zupan (99.33) in Jože Kotar (98.88).

Glasbeni strokovnjaki so o nastopih mladih glasbenikov govorili res samo najlepše. O njihovi pravi vrednosti pa so se lahko prepričali tudi ljubitelji glasbe na Dolnjskem, ki so poslušali tri večerne koncerte, ki so jih pripravili prvonagrajeni glasbeniki. Ponudila se jim je možnost, da so poslušali glasbila, ki niso tako pogosta na odru novomeškega doma kulture (kljunasta flavta, oboa, saksofon in drugo).

Predsednik organizacijskega odbora in ravnatelj novomeške glasbene šole Zdravko Hribar, ki je s svojimi sodelavci vložil veliko truda, da je ta predstavitev slovenske glasbene mladine tako lepo uspela, je dejal: »Splačalo se je. Res, da smo se precej prizadevali, vendar smo mladim glasbenikom

pedagogi, saj so lahko poslušali in primerjal svoje varovance, ki so se izjemno izkazali. Ne mislim samo na dvainšestdeset prvonagrajenih, ampak tudi na vse druge, ki niso dosti zaostajali za najboljšimi.«

Predsednik Skupščine izobraževalne skupnosti Slovenije in predsednik častnega odbora 17. republiškega tekmovanja Niko Žibret je dejal: »Radi pravimo, da se tudi na Slovenskem pripravljamo za vstop v 21. stoletje, da želimo imeti inovativno družbo in da nočemo socializma povprečij in enakosti v siromaštvu in bedi. Pravzaprav ta cilj ni več želja, je več kot resno hotenje, je zahteva, če želimo kot narod obstati na prepihu modernega razvoja in če hočemo enakopravno tekmovali v areni življenja. Zato smo še posebej veseli in ponosni, kadar katerikoli predstavnik našega naroda poseže za odličji, kadar je med šampioni mlad človek. Prav je, da se ob tem merjenju najboljših spomnimo, da je njihovo znanje rezultat nadarjenosti pa tudi vztrajnega dela številnih glasbenih pedagogov na slovenskih glasbenih ustanovah in da nič ne pride samo od sebe.«

Slavko Dokl

13. spominski vzpon na Porezen

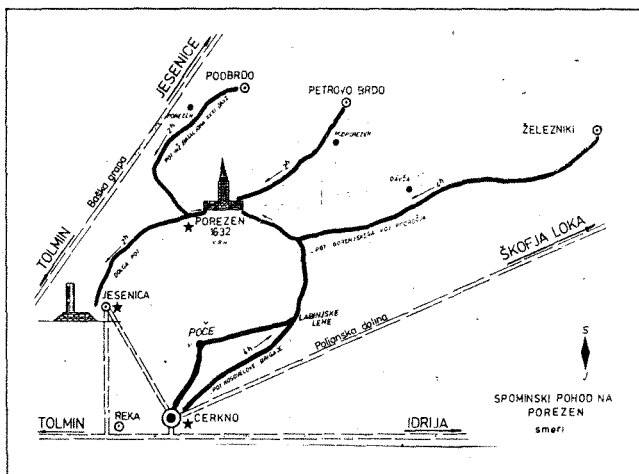
Prizadevni organizatorji iz Cerkna se skrbno pripravljajo na letošnji že 13. množični spominski pohod na 1632 metrov visoki vrh Porezna, ki bo v nedeljo, 27. marca letos.

Predstavniki planinskega društva Cerkno in krajevne organizacije zveze borcev Cerkno so v sodelovanju s predstavniki borcev gorenjskega vojnega področja, Kosovelove brigade in inženirskega bataljona 31. divizije že izdelali program letošnjega vzpona.

Organiziran odhod pohodnikov bo torej v nedeljo, 27. marca ob 7. uri iz Cerknega preko Labinjskih leh po poti Kosovelove brigade. Dostop na vrh Porezna je kljub snežni odeji mogoče še po naslednjih poteh:

merno planinsko opremo, označene in varne. Na vrhu Porezna je planinski dom »Andreja Žvana – Borisa« pod snegom, tako da v njem ni možno bivanje. Kljub temu bo pohodnikom pri planinskem domu na voljo skodelica toplega čaja za okrepčilo, številna vpisna mesta, hrano pa naj prinesejo pohodniki v nahrbtniku.

Odbor za organizacijo pohoda na Porezen bo skladno s pravili pohoda podelil pohodnikom za dvakratno udeležbo na pohodu bronasto spominsko značko, za štirikratno udeležbo srebrno in za šestkratno udeležbo zlato spominsko značko. Pohodniki, ki se bodo letos že deseti povzpeli na Porezen pa bodo prejeli po-

iz Železnikov preko Davče po poti enote »Gorenjskega vojnega področja«, iz Podbrda po poti »Inženirskega bataljona 31. divizije«, iz Jesenic »Po dolgi poti« in iz Poč.

Ob 11. uri bo spominska slovesnost pri spomeniku na vrhu Porezna, kjer se bodo pohodniki poklonili spominu na 145 padlih borcev Kosovelove brigade in Gorenjskega vojnega področja.

Organizatorji priporočajo, da se vsi pohodniki napotijo samo po napovedanih poteh, ker bodo samo te, ob vodstvu vodnikov, s previdno hojo in pri-

sežno spominsko plaketo, ki ponazarja spomenik na vrhu Porezna.

Lanskega spominskega vzpona na Porezen se je udeležilo več kot 4000 pohodnikov – do sedaj se je v 12 letih na vrh Porezna povzpelo že skoraj 60 tisoč ljubiteljev hoje – zato organizatorji pričakujejo tudi v nedeljo številno udeležbo iz vse Slovenije in tudi iz zamejstva. Pokroviteljstvo nad letošnjo spominsko prireditev pa je prevzela delovna organizacija ETA Cerkno.

Silvo Kovač

Vabila in obvestila

Borke in borci Cankarjeve brigade, udeležimo se srečanja ob 45. obletnici bitke v Jelenovem žlebu!

Proslava bo v soboto, 26. marca, ob 10.30 v Loškem potoku. Udeleženci, iz Ljubljane pridite z rednim avtobusnim prometom v Ribnico, od tu pa bo v Loški potok organiziran poseben avtobusni prevoz.

V počastitev 46-letnice junaških bojov Selške čete v Malem Rovtu nad Crngrobom in v spomin narodnemu heroju Stanetu Žagarju ter 14 soborcem imajo krajevne skupnosti Bitnje, Jošt, Sv. Duh in Žabnica svoj krajevni praznik. Zato organizirajo tradicionalno množično zborovanje, ki bo v soboto, 26. marca 1988, ob 10. uri na Planici nad Crngrobom. Vabimo vas, da se tega zborovanja borcev NOB, aktivistov OF, delovnih ljudi in občanov, predvsem pa mladine kranjske in škofojloške občine, udeležite.

V kulturnem programu sodelujejo učenci osnovne šole Lucijan Seljak, Pihalni orkester in pripadniki Garnizona JLA iz Kranja.

Obenem vas želimo opozoriti, da bo cesta Stražišče-Planica 26. marca 1988 od 8. do 9.30 zaprta za vsa motorna vozila, zato prihod z motornimi vozili prilagodite omenjenemu času.

Odbor skupnosti borcev Škofojloškega odreda vabi borke in borce odreda na letni zbor skupnosti, ki bo v petek, 8. aprila 1988 ob 16. uri v Domu JLA v Kranju.

Na zboru bomo poleg poročila o sedanjem delu in programa za prihodnje delo obravnavali tudi nekatera vprašanja o zaključnih bojih odreda v letu 1945.

Prosimo za zanesljivo udeležbo.

Vse tovarišice in tovariše, ki so med NOB delali v mladinski organizaciji in SKOJ na terenu Selške doline in okolice, vabimo na srečanje, ki bo v soboto, 9. aprila 1988 ob 15. uri v Železnikih – v menzi pri Vidi Reya. Stroške udeležbe prevzamejo udeleženci.

Letos mineva 45 let od znanega in zmagovitega boja slovenskih in hrvaških brigad z italijanskim okupatorjem, ki je bila na območju Gorjancev (Sošice-Bukovica-Krašič-Prekriže).

Borci Gubčeve brigade so že večkrat izrazili željo, da bi obiskali te predele Zumberka in se srečali tudi z borci hrvaških brigad. Zamisel smo začeli uresničevati in zdaj obveščamo, da bo izlet 26. maja 1988. Preskrbljen bo poseben avtobus za prevoz iz Ljubljane skozi Metliko v Krašič, nazaj v Ljubljano pa preko Sošic in Novega mesta.

Odhod avtobusa bo 26. maja ob 7. uri iz parkirišča pred univerzo na Trgu osvoboditve v Ljubljani. Prijave sprejemamo z vplačilom akontacije v znesku 12.000 din, ki bo obračunana na dan izleta s stvarnimi stroški. Blagajnik našega odbora je tovarišica Zdenka Habicht v prostorih Kluba upokojencev, Ljubljana, Knafljev prehod 1 in to vsak dan med 9. in 11. uro (razen sobote in nedelje). Rok za plačilo je 15. april. Kasnejše prijave ne bomo mogli več upoštevati.

Za borce iz Dolnjskega bo poseben avtobus iz Novega mesta prijave in vplačila pa bo sprejemal pododbor borcev Gubčeve brigade v Novem mestu.

Zaželeno je, da se izleta udeležijo tudi člani družine borcev.

Petdeset zlatih let

76-letni Anton in 73-letna Antonija Sedmak sta v krogu svojih najdražjih: svojih desetih otrok, devetnajstih vnukov in starih pravnukov ter snah in zetov na svojem domu v Zabici, pod pobočji Goljaka, ob zgornjem toku reke Reke proslavila svojih petdeset let. Res je, pred maticarja sta stopila v februarju davnega leta 1938. Ob častitljivi obletnici so jima čestitali in se jima za vse, kar sta prispevala v težkih letih, zahvalili tudi predstavniki zveze borcev iz Ilirske Bistrice.

Foto: P. Nikolić

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolnjakimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelek: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 številki): 13.000 din. Naročnina za i. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: CGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).